

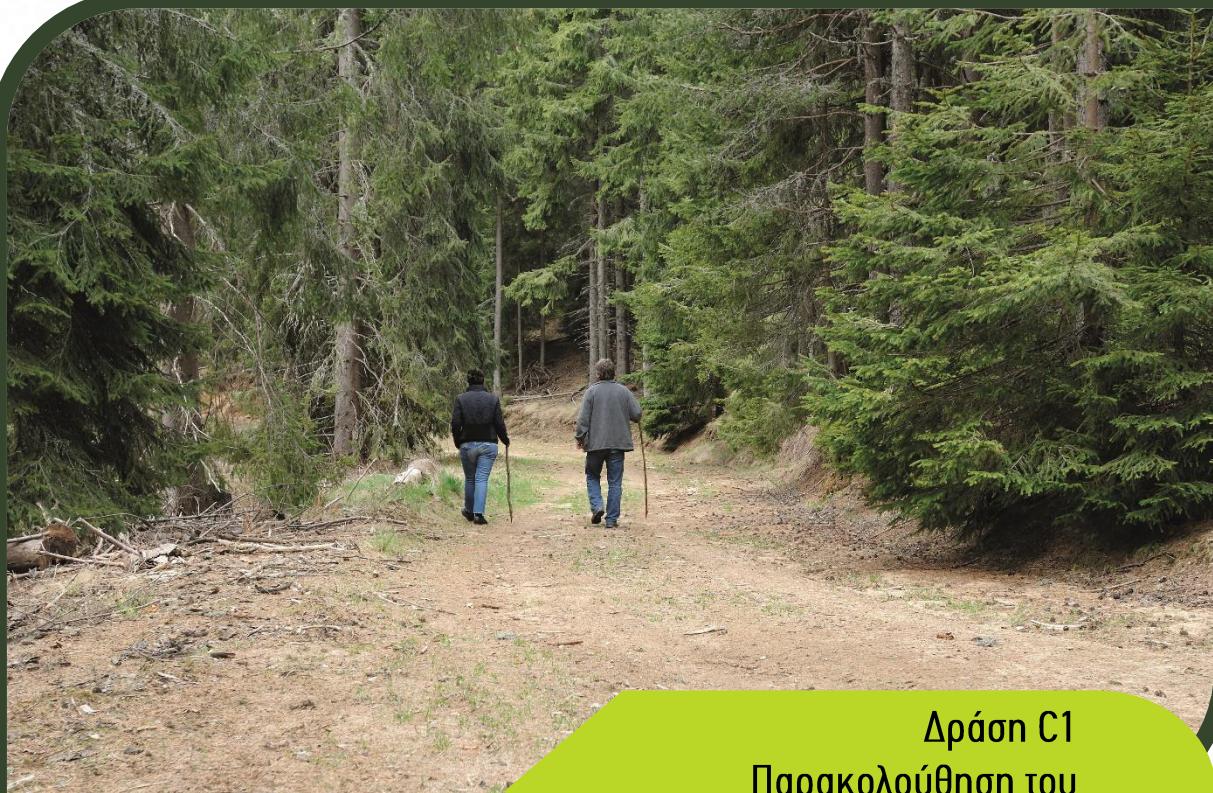

LIFE Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση

Έργο LIFE14/GIE/GR/000304

Οικοδόμηση συνεργασιών, ανάπτυξη δεξιοτήτων και ανταλλαγή γνώσεων για τα δάση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

ForestLife

Δράση C1
Παρακολούθηση του
αντίκτυπου του έργου

Παραδοτέο: C1-Α ΦΑΣΗ

Τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

Εκδοση για το διαδίκτυο – Σεπτέμβριος 2017

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ-ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΑΣΩΝ ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου LIFE Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση LIFE14/GIE/GR/000304 «Οικοδόμηση συνεργασιών, ανάπτυξη δεξιοτήτων και ανταλλαγή γνώσεων για τα δάση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα» (ForestLife) που υλοποιείται από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (δικαιούχος) σε συνεργασία με τη Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης, Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος του Υ.Π.ΕΝ. (εταίρος). Το έργο υλοποιείται με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

The present report has been prepared in the framework of the project LIFE14/GIE/GR/000304 "Building cooperation, developing skills and sharing knowledge for Natura 2000 forests in Greece" (ForestLife). The project is implemented by the Greek Biotope/Wetland Centre (coordinating beneficiary) and Directorate General for the Development and Protection of Forests and the Rural Environment (associated beneficiary) with the financial contribution of the LIFE financial instrument of the European Union.

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Τοπαλίδου Στέλλα, Μαρία Κατσακιώρη, Βασιλική Χρυσοπολίτου, Π. Κακούρος, Λένα Χατζηιωρδάνου και Γ. Πουλής. 2017. Τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα (Έκδοση για το Διαδίκτυο). Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θέρμη. 64 σελ. + Παραρτήματα.

This document may be cited as follows:

Topalidou Stella, Maria Katsakiori, Vasiliki Chrysopolitou, P. Kakouros, Lena Hatziiordanou and G. Poulis. 2017. Assessment of the baseline situation concerning the needs of Greek Forest Service and other stakeholders involved in the protection and management of forests in the Greek Natura 2000 sites (Version for the Web) (in Greek). Greek Biotope/Wetland Centre. Thermi, Greece. 64 p. + Annexes.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
2. ΜΕΘΟΔΟΣ.....	10
2.1 Γενικά στοιχεία.....	10
2.2 Σχεδιασμός και εργαλεία ποιοτικής έρευνας.....	12
2.2.1 Αποσαφήνιση των στόχων της έρευνας.....	12
2.2.2 Εξειδίκευση των ομάδων στόχων.....	12
2.2.3 Επιλογή των εργαλείων συλλογής δεδομένων.....	17
2.2.4 Διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και δημιουργία «οδηγών».....	18
2.2.5 Επιλογή στρατηγικής δειγματοληψίας.....	19
2.2.6 Διενέργεια συλλογής δεομένων.....	22
2.2.7 Ανάλυση δεδομένων.....	23
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	24
3.1 Γνώσεις/δεξιότητες των ομάδων στόχων.....	25
3.2 Πρόσβαση και διάχυση της γνώσης/πληροφορίας.....	45
3.3 Ανταλλαγή τεχνογνωσίας/Διάδραση ανάμεσα στις ομάδες στόχους.....	49
3.4 Διερεύνηση αναγκών ως προς τις κύριες δράσεις του έργου.....	52
3.4.1 Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση.....	52
3.4.2 Κατάρτιση.....	56
3.4.3 Σύγχρονα εργαλεία ενημέρωσης επισκεπτών.....	57
4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	59
5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έκθεση αφορά στη διερεύνηση και καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των αναγκών και των δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα. Η καταγραφή αποτελεί τη βάση αναφοράς για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του έργου LIFE Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση LIFE14/GIE/GR/000304 «Οικοδόμηση συνεργασιών, ανάπτυξη δεξιοτήτων και ανταλλαγή γνώσεων για τα δάση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα» (ForestLife). Οι ανάγκες και δεξιότητες της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων διερευνήθηκαν μέσω στοχευμένης ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη, με ημιδομημένες συνεντεύξεις και ομάδες εστίασης, σε όλη τη χώρα. Συνολικά, υλοποιήθηκαν 43 συνεντεύξεις στις οποίες συμμετείχαν 62 άτομα και 14 ομάδες εστίασης με 63 συμμετέχοντες (σύνολο συμμετεχόντων: 125 άτομα) σε 29 πόλεις.

Στα κύρια συμπεράσματα της ποιοτικής έρευνας καταγράφονται: α) η μη επαρκής γνώση σε θέματα που σχετίζονται το Δίκτυο Natura 2000, β) η ύπαρξη λανθασμένων παγιωμένων αντιλήψεων σχετικά με τις απαγορεύσεις και τους περιορισμούς που προκύπτουν από την ένταξη μιας περιοχής στο Δίκτυο Natura 2000, γ) οι δυσκολίες που προκύπτουν από την άσκηση της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα (ελλιπής στελέχωση των υπηρεσιών, έλλειψη διαθέσιμων δεδομένων, υψηλός φόρτος εργασίας, έλλειψη χρόνου ενημέρωσης και παρακολούθησης των εξελίξεων, δυσκολία συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών, γραφειοκρατία κ.λπ.), δ) ο ανεπίσημος και άτυπος χαρακτήρας της επικοινωνίας και συνεργασίας ανάμεσα στις υπηρεσίες και τους φορείς που δυσχεραίνει τη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους, καθώς και την ταχύτερη εύρεση λύσεων σε καθημερινά ζητήματα, ε) η δυσκολία πρόσβασης στη διαθέσιμη πληροφορία, καθώς αυτή είναι διάσπαρτη και αποσπασματική, στ) ο μεγάλος βαθμός ανησυχίας ως προς την εγκυρότητα και αξιοπιστία της πληροφορίας που είναι διαθέσιμη στο Διαδίκτυο, ζ) το μεγάλο έλλειμα στη διάχυση των καλών πρακτικών, της γνώσης και της πληροφορίας και στην αξιοποίηση της γνώσης των άλλων, η) το περιορισμένο ενδιαφέρον για θέματα που σχετίζονται ευρύτερα με την προστασία, τη διαχείριση, τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για τη διατήρηση της φύσης. Διαπιστώνεται σχεδόν από το σύνολο, η ανάγκη για ένα επίσημο, έγκυρο, συνεχώς επικαιροποιημένο, φιλικό και εύχρηστο εργαλείο για την προώθηση της ενημέρωσης και της συνεργασίας για τις δασικές περιοχές που εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000 όπως η Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση, η ανάγκη για στοχευμένα σεμινάρια επιμόρφωσης και ανταλλαγής τεχνογνωσίας, καθώς και η σύνταξη κατευθύνσεων και προδιαγραφών για επιλεγμένα θέματα που θα διευκολύνουν την υλοποίηση της εργασίας και θα προάγουν την προστασία και διατήρηση των δασικών οικοσυστημάτων.

ABSTRACT

This report is the result of the assessment of the needs of the Greek Forest Community, for the forest management in the Natura 2000 network. It establishes the baseline situation of the Greek Forest Community on the issue for future comparison. The assessment is based on a targeted qualitative research, through semi-structured interviews and focus groups with selected members of the target groups. In the framework of this research, 43 interviews (with 62 participants) and 14 focus groups (with 63 participants) were held in 29 cities/villages of the country. In total, 125 people participated. Interviews and focus groups were organised according to geographical distribution of the target groups, in order to ensure representatively on the matter. A generic protocol was drafted which was tailored before each interview or focus group. Voice records were kept when given permission by the interviewees and keynotes were kept for analysis.

Among the main findings of research one can identify: the insufficient knowledge on issues related to the Natura 2000 network; the perceptions regarding prohibitions and restrictions arising from the inclusion of an area in the Natura 2000 network; the key difficulties of the public administration in Greece (understaffing, lack of available data, high workload, lack of comprehensive information, reduced coordination between different services and departments, paperwork etc.); the lack of established routes of communication and collaboration between services and organizations which hinders the improvement of their knowledge and skills on everyday issues; the difficulty to access available information, as it is often scattered and fragmentary; the concern as to the validity and reliability of information on the Internet; the large deficit in the dissemination of good practices, knowledge and information; the low prioritisation of nature conservation issues (i.e. national and European policies for protection and management of natural resources) over everyday management.

Almost all interviewees stretched the need for an official, valid, constantly updated, user-friendly tool that promotes information sharing and cooperation on forest areas included in the Natura 2000 network (such as the Collaboration Portal for Forests), the need for targeted training seminars and for guidelines and standards on selected issues that will facilitate the implementation of work and will promote the protection and conservation of forest ecosystems.

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα, τα δάση καλύπτουν μεγάλη επιφάνεια του Δικτύου Natura 2000. Ειδικότερα, το 43% της χερσαίας έκτασης των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης της χώρας καλύπτεται από δάση, ενώ το 24% των ελληνικών δασών περιλαμβάνεται σε περιοχές του Δικτύου. Σε ό,τι αφορά την ποικιλότητα τύπων οικοτόπων, στην Ελλάδα απαντούν 26 από τους 48 δασικούς τύπους οικοτόπων της Μεσογειακής Βιογεωγραφικής Περιοχής, ενώ, πρόσφατα, με βάση τα αποτελέσματα της 3ης Εθνικής Έκθεσης Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/EOK, προστέθηκαν και δύο τύποι οικοτόπων άλλων Βιογεωγραφικών Περιοχών.

Κύριος φορέας για την ανάπτυξη, προστασία και διαχείριση των δημοσίων δασών της χώρας, καθώς και τη δασοπολιτική και δασοτεχνική εποπτεία και επιτήρηση των μη δημοσίων δασών είναι η Δασική Υπηρεσία. Η Δασική Υπηρεσία διακρίνεται στην κεντρική υπηρεσία που αποτελεί διοικητικό τομέα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και στις περιφερειακές υπηρεσίες. Η κεντρική υπηρεσία οργανώνεται ως Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος, με κύριες αρμοδιότητες τη διαμόρφωση της δασικής πολιτικής, τη σύνταξη πολυετών προγραμμάτων δασικής ανάπτυξης, την προστασία των δασών, την παρακολούθηση της επιστημονικής και τεχνολογικής εξέλιξης στη διαχείριση των δασών, την οργάνωση της εκμετάλλευσης των δασών, την παρακολούθηση και ενίσχυση των ερευνητικών προγραμμάτων και την προώθηση της συνεργασίας της χώρας με την Ε.Ε., τις τρίτες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς. Οι περιφερειακές δασικές υπηρεσίες υπάγονται στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και είναι τα όργανα εκτέλεσης και εφαρμογής των κατευθύνσεων και οδηγιών και γενικότερα της δασικής πολιτικής που σχεδιάζεται από τη ΓΔΑΠΔΑ, αλλά και της εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων και μελετών.

Στην πλειονότητα των δασών ασκούνται μία ή περισσότερες κατηγορίες οικονομικής εκμετάλλευσης ή χρήσης, συναθροισμένες κάτω από τον όρο δασική διαχείριση. Στην Ελλάδα κυριαρχεί η φυσική δασοπονία (Ντάφης 2000) η οποία βασίζεται στην οικολογική διαχείριση και καλλιέργεια των δασών. Γράφει σχετικά ο αείμνηστος Σπύρος Ντάφης:

Η στρατηγική της διαχείρισης του δάσους, κατά την οποία το δάσος θεωρείται ως οικοσύστημα και εφαρμόζεται η αρχή της καλύτερης δυνατής εκμετάλλευσης των φυσικών δυνάμεων, πρέπει να διαμορφώνεται κατά τέτοιον τρόπο ώστε οι κοινωνικές ωφέλειες από το δάσος (παραγωγή ξύλου, προστατευτικές επιδράσεις, υδρονομικές επιδράσεις, αναψυχικές και υγιεινές επιδράσεις), να πληρούνται αειφορικώς κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η αειφορία δεν αφορά μόνο στις καρπώσεις (παραγωγή δασικών προϊόντων), αλλά και στις κοινωφελείς επιδράσεις και μάλιστα, ενώ η σημασία της παραγωγής ξύλου συνεχώς μειώνεται, χωρίς να έχει την αξία της, η σημασία των κοινωφελών επιδράσεων συνεχώς αυξάνει σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τα μέρη που εμπλέκονται στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000, εκτός από τη Δασική Υπηρεσία, περιλαμβάνουν άλλες δημόσιες υπηρεσίες με αρμοδιότητες σχετικές με το Δίκτυο Natura 2000, Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, την επιστημονική κοινότητα (ερευνητική, ακαδημαϊκή, μελετητική), μη κρατικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, κυνηγετικές οργανώσεις, δασικούς συνεταιρισμούς, δασοκτήμονες πέραν του δημοσίου και επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές.

Κοινή διαπίστωση των υπηρεσιών, οργανισμών, και άλλων φορέων που εμπλέκονται στην προστασία και διαχείριση των ελληνικών δασών είναι η υστέρηση στη διάδοση, αξιολόγηση και υιοθέτηση της νέας γνώσης και πείρας σε θέματα δασικής διαχείρισης, αλλά και σε θέματα αντιμετώπισης των απειλών που καταγράφονται στα δάση και σε σημαντικούς τύπους οικοτόπων που βρίσκονται σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Ελλείψεις διαπιστώνονται επίσης σε θέματα διοικητικής αποτελεσματικότητας, κατάρτισης, ενημέρωσης και αξιοποίησης της χρηματοδότησης. Αυτά επισημάνθηκαν στο πρώτο σεμινάριο για τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 στη Μεσογειακή Βιογεωγραφική Περιοχή που έγινε στις 26-28 Μαΐου 2014 στη Θεσσαλονίκη¹. Οι προτεινόμενες από το σεμινάριο ενέργειες για την αντιμετώπιση των κενών και των ελλείψεων περιλαμβαναν την ενίσχυση της συλλογής και της ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών, την επιμόρφωση και την έκδοση κατευθύνσεων σε επιλεγμένες θεματικές ενότητες κ.ά.

Σε απόκριση των ανωτέρω αναγκών, το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ) και η Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης, Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας υλοποιούν έργο LIFE Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Πληροφόρηση (LIFE14 GIE/GR/000304) με τίτλο «Οικοδόμηση συνεργασιών, ανάπτυξη δεξιοτήτων και ανταλλαγή γνώσεων για τα δάση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα» (ForestLife). Οι εργασίες του άρχισαν τον Ιούλιο του 2015 και η διάρκειά του είναι τέσσερα έτη. Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Το έργο LIFE ForestLife έχει ως σκοπό να ενισχύσει τις συνεργασίες, να προωθήσει την ανταλλαγή και διάδοση καλών πρακτικών μεταξύ όσων δραστηριοποιούνται στα δάση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα και να ενδυναμώσει τις δεξιότητες του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας, αλλά και όσων υπηρεσιών, οργανισμών και οικονομικών φορέων εμπλέκονται στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου. Παράλληλα, μέσα από επιλεγμένες δράσεις, αναλαμβάνει να πληροφορήσει και να ευαισθητοποιήσει τους χρήστες των δασών, να αναδείξει τις δασικές περιοχές του Δικτύου και τις ωφέλειες που προκύπτουν από την προστασία και διατήρησή τους.

¹http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/platform/knowledge_exchange/28_document_library_en.htm

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα του έργου συνοψίζονται ως εξής:

- Διατήρηση και αειφορική διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000, μέσω της ανταλλαγής γνώσεων και πληροφοριών που προσφέρει η Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση.
- Ενδυνάμωση των δεξιοτήτων του προσωπικού της Δασικής υπηρεσίας, λοιπών υπηρεσιών, οργανισμών και οικονομικών φορέων, ώστε να ασκούν ενδεδειγμένη δασική διαχείριση στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, μέσω επιλεγμένων δράσεων κατάρτισης.
- Διαμόρφωση κοινωνικής συμμαχίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, με σκοπό την υιοθέτηση συμπεριφορών φιλικών προς το περιβάλλον και την αποτελεσματικότερη συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία όσον αφορά στα δάση του Δικτύου Natura 2000, μέσω των δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Το περιεχόμενο των δράσεων του έργου LIFE ForestLife οργανώνεται στις ακόλουθες θεματικές ενότητες, οι οποίες επιλέχθηκαν με βάση τα αποτελέσματα του Βιογεωγραφικού Σεμιναρίου, αλλά και με βάση Κοινωνικές και εθνικές πολιτικές:

- Διαχειριστικά και δασοκομικά μέτρα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στα δάση του Δικτύου Natura 2000.
- Προσαρμογή της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή στα δάση του Δικτύου Natura 2000.
- Ανόρθωση και αποκατάσταση υποβαθμισμένων πρεμνοφυών δρυοδασών.
- Διαχείριση επισκεπτών και έργα αναψυχής.
- Καινοτόμες προσεγγίσεις χρηματοδότησης δράσεων στα δάση του Δικτύου Natura 2000.

Ειδικότερα, οι κύριες δράσεις του έργου αφορούν:

- **Εκτίμηση αναγκών**
Μεγάλης σημασίας για το έργο και την ορθή σχεδίαση των υπηρεσιών και των προϊόντων που παρέχει, είναι ο εντοπισμός, η περιγραφή και η αξιολόγηση των αναγκών της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000. Τις ανάγκες αυτές διερευνά στοχευμένη ποσοτική έρευνα που διεξάγεται μέσω διαδικτυακού ερωτηματολογίου, η οποία αξιοποιεί και τα αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας που εξελίσσεται παράλληλα για την τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων των ομάδων στόχων του έργου.
- **Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση του Δικτύου Natura 2000**
Η Διαδικτυακή Πύλη συνθέτει έναν πληροφοριακό κόμβο για τους εμπλεκόμενους στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000, έναν «χώρο» που ενθαρρύνει τη συνεργασία, την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών για τη διαχείριση των δασών του Δικτύου. Η Πύλη παρέχει πρόσβαση σε πληροφοριακό υλικό, νομοθεσία, πολιτικές για τη φύση, εθνικές εκθέσεις, μελέτες και κατευθυντήριες οδηγίες δασικής διαχείρισης, περιλαμβάνει διαδραστικό χάρτη

δασών και υπηρεσία αναζήτησης γεωχωρικών δεδομένων, ενημερώνει για ειδήσεις και ενσωματώνει σύγχρονα διαδραστικά εργαλεία που διευκολύνουν την επικοινωνία και τη συνέργεια των μελών της.

- ***Κατάρτιση***

Οκτώ σεμινάρια επιμόρφωσης, εκπαιδευτικά εργαλεία και κατευθύνσεις χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της γνώσης και των δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων σε θέματα δασικής διαχείρισης και βιοποικιλότητας, προσαρμογής της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή, αποκατάστασης και ανόρθωσης δασών, αναψυχής και διαχείρισης επισκεπτών, αλλά και αναζήτησης πηγών χρηματοδότησης.

- ***Σύγχρονα εργαλεία ενημέρωσης επισκεπτών***

Η εφαρμογή (App) με θέμα τα δάση της Ελλάδας, μαζί με το e-Book «Τα δάση της Ελλάδας» του Ομότιμου Καθηγητή Σπύρου Ντάφη, στοχεύουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών δασικών περιοχών, καθώς και στην ικανοποιητική περιήγησή τους στα δασικά οικοσυστήματα, με απώτερο στόχο τον μετριασμό των επιπτώσεων από την άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στα δάση της χώρας.

- ***Παρακολούθηση του αντικτύπου του έργου***

Η αποτελεσματικότητα του έργου και των δράσεών του, ο αντίκτυπός του ως απόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Δασική Υπηρεσία και οι λοιποί εμπλεκόμενοι με την προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000, καθώς και ο βαθμός επίτευξης των σκοπών του αποτυπώνονται και τεκμηριώνονται καθόλη τη διάρκεια υλοποίησης του έργου. Η διαδικασία παρακολούθησης περιλαμβάνει τρεις φάσεις: α) τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης των αναγκών και των δεξιοτήτων να αντιμετωπίζει με επιτυχία τις προκλήσεις της διαχείρισης των δασών του Δικτύου Natura 2000, β) ενδιάμεση αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης του έργου με στόχο τη βελτιστοποίηση των δράσεών του, γ) συνολική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του έργου σε σύγκριση με την υφιστάμενη κατάσταση, τους αρχικούς στόχους και τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

- ***Παρακολούθηση του κοινωνικού-οικονομικού αντικτύπου του έργου***

Τα δεδομένα και τα αποτελέσματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του έργου αποτυπώνονται και αξιολογούνται σε σχετική μελέτη, με στόχο να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των δράσεων του έργου στην κοινωνία και την οικονομία. Η ίδια μελέτη συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

- ***Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση***

Έντυπες εκδόσεις και οπτικοακουστικό υλικό, η ιστοσελίδα του έργου και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η προβολή στα ΜΜΕ, η συμμετοχή σε εκθέσεις και εκδηλώσεις, η δικτύωση με συναφή έργα στην Ελλάδα και το εξωτερικό, είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη συνεχή ενημέρωση της δασικής κοινότητας, για την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού, για την προβολή και διάδοση των αποτελεσμάτων του έργου.

Η παρούσα έκθεση με τίτλο «*C1-A ΦΑΣΗ: Τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα*

» αποτελεί το πρώτο παραδοτέο της δράσης «*C1: Παρακολούθηση του αντίκτυπου του έργου*». Έπονται άλλα δύο παραδοτέα, που αφορούν στην ενδιάμεση αξιολόγηση και τη συνολική αξιολόγηση του αντίκτυπου του έργου.

Η γνώση της αρχικής κατάστασης των αναγκών και των δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων να αντιμετωπίζουν με επιτυχία τις προκλήσεις της προστασίας και της διαχείρισης των δασών του Δικτύου Natura 2000 είναι ιδιαιτέρως σημαντική, καθώς αποτελεί τη βάση για τη μέτρηση του αντίκτυπου του έργου και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του.

Ως κύριοι στόχοι της έρευνας τέθηκαν α) η διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων σε σχέση με τις γνώσεις, την εμπειρία και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν για τη διαχείριση των δασών στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000 και β) η αναγνώριση των αναγκών και δεξιοτήτων τους σε σχέση με τις θεματικές ενότητες του έργου και με τα κύρια προϊόντα και τις υπηρεσίες που αυτό παρέχει ώστε να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις προκλήσεις της διαχείρισης των δασών.

Η παρούσα έκθεση περιλαμβάνει στο πρώτο κεφάλαιο την εισαγωγή και τους στόχους της έρευνας. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η μέθοδος που εφαρμόσθηκε για τον σχεδιασμό, τη διεξαγωγή της έρευνας και την ανάλυση των δεδομένων. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ανάλυσης των δεδομένων, ενώ στο τέταρτο διατυπώνονται τα συμπεράσματα της έρευνας συνεκτιμώντας τα αποτελέσματα και συμπεράσματα της έκθεσης «*A1.1: Εντοπισμός και αξιολόγηση αναγκών του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα*

» (Κακούρος κ.ά. 2017), η οποία εκπονήθηκε την ίδια χρονική περίοδο. Σημειώνεται ότι η παρούσα έκθεση λειτουργεί συμπληρωματικά της έκθεσης A1.1, καθώς αντλεί και συνεισφέρει δεδομένα για την υφιστάμενη κατάσταση και τις ανάγκες όλων όσοι εμπλέκονται στην προστασία και διαχείριση των δασών.

2 ΜΕΘΟΔΟΣ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στο πλαίσιο μιας ερευνητικής εργασίας, η επιλογή της μεθοδολογικής προσέγγισης εξαρτάται κυρίως από τον τύπο των αναγκαίων προς συλλογή δεδομένων, όπως αυτά καθορίζονται από τον γενικό και τους ειδικούς σκοπούς της έρευνας (Bell 1997). Συμπληρωματικά προς το βασικό αυτό κριτήριο, ο Silverman (1993), ανάμεσα σε άλλους, υποστηρίζει ως ορθότερη προσέγγιση τον συνδυασμό ερευνητικών προσεγγίσεων και τεχνικών συλλογής δεδομένων.

Συχνά επιλέγεται ως καταλληλότερη ερευνητική προσέγγιση η πολυμεθοδολογική προσέγγιση (Παρασκευόπουλος 1993β), δηλαδή ο συνδυασμός μεθόδων και τεχνικών συλλογής ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων. Μέσα από την πολυμεθοδολογική προσέγγιση, καθεμία από τις χρησιμοποιούμενες ερευνητικές προσεγγίσεις και τεχνικές συλλογής δεδομένων θεωρείται συμπληρωματική των άλλων και σε καμία περίπτωση περισσότερο ή λιγότερο σημαντική, χρησιμότερη ή καταλληλότερη από μια άλλη.

Μέσα από μια ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται στην χωρίς προκαθορισμένο εννοιολογικό πλαίσιο διερεύνηση των προσωπικών αντιλήψεων των ατόμων για το προς διερεύνηση ζήτημα (Bell 1997, Patton 1990). Ο ερευνητής ενδιαφέρεται περισσότερο να κατανοήσει το περιεχόμενο των αντιλήψεων των ατόμων για την πραγματικότητα και επιχειρεί, με τη χρήση κατάλληλων μέσων και τεχνικών, να εξετάσει και να περιγράψει τον κόσμο της ατομικής και κοινωνικής εμπειρίας τους, όπως ισχύει για τους ίδιους τους συμμετέχοντες στην έρευνα και όχι όπως ο ερευνητής τον αντιλαμβάνεται (Patton 1987). Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης προκρίνεται επίσης στις περιπτώσεις που ο ερευνητής, είτε γνωρίζει πολύ λίγα για το ερευνώμενο ζήτημα, είτε επιδιώκει να αποκτήσει νέα οπτική πάνω σε ένα ήδη γνωστό ζήτημα (Silverman 1993). Η ποιοτική έρευνα πραγματοποιείται στον «πραγματικό» κόσμο, χρησιμοποιώντας μέσα και τεχνικές παραγωγής δεδομένων, τα οποία προσομοιάζουν με καθημερινές πρακτικές. Δεν αποσκοπεί στον έλεγχο προδιατυπωμένων υποθέσεων, αλλά στην ανακάλυψη νέων πτυχών του υπό εξέταση φαινομένου. Η ποιοτική μέθοδος έχει ως στόχο την σε βάθος κατανόηση των φαινομένων, όχι μόνο από την πλευρά του ερευνητή, αλλά κυρίως από τη σκοπιά των εμπλεκόμενων ομάδων στα φαινόμενα αυτά (Χασσάνδρα και Γούδας 2003).

Αν και τα δεδομένα μιας ποιοτικής έρευνας παρέχουν στον ερευνητή τη δυνατότητα να αποκομίσει πλούσιο πληροφοριακό υλικό, συνήθως αναφέρονται σε περιορισμένο αριθμό ατόμων ή περιπτώσεων. Το γεγονός αυτό, παρόλο που ενισχύει τη δυνατότητα κατανόησης των ερευνητικών περιπτώσεων σε βάθος, μειώνει τη δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων της έρευνας (Patton 1990). Αντιθέτως, μέσα από μια ποσοτική ερευνητική προσέγγιση, η έμφαση δίδεται σε έναν αυστηρότερο ερευνητικό σχεδιασμό, απώτερη επιδίωξη του οποίου είναι η διασφάλιση της δυνατότητας εξαγωγής έγκυρων και γενικεύσιμων, για το σύνολο του ερευνητικού πληθυσμού, συμπερασμάτων, μέσα από τη

συγκέντρωση, συστηματοποίηση και στατιστική επεξεργασία μεγάλου αριθμού δεδομένων (Bell 1997).

Αντίστοιχα πλεονεκτήματα προσφέρει και η συνδυαστική χρήση διαφορετικών ερευνητικών τεχνικών στη συλλογή των δεδομένων μιας έρευνας. Μια αθροιστική θεώρηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν με διαφορετικά μέσα και υπό διαφορετικές συνθήκες επιτρέπει την τριγωνοποίηση της «αλήθειας» της ερευνώμενης πραγματικότητας, μέσα από την αναζήτηση των κοινών σημείων που εμφανίζουν διαφορετικά είδη ερευνητικού υλικού (Silverman 1993). Γενικότερα πάντως, η επιλεκτική χρήση περισσότερων της μίας πηγών συλλογής ερευνητικών δεδομένων προερχόμενες και από τα δύο μεθόδους (ποιοτική και ποσοτική) προτείνεται ως πιο ασφαλής τρόπος ερευνητικής προσέγγισης της πραγματικότητας (Denzin 1970).

Στο πλαίσιο του έργου LIFE ForestLife, δύο αλληλοσυμπληρούμενες δράσεις αφιερώνονται στον εντοπισμό και την αξιολόγηση των αναγκών των εμπλεκόμενων ομάδων με την προστασία και διαχείριση των δασών και στην τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων για τη διαχείριση των δασών στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Η δράση «A1.1.: Εντοπισμός και αξιολόγηση αναγκών του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000» αντλεί τα δεδομένα της μέσω **ποσοτικής έρευνας** με τη χρήση διαδικτυακού ερωτηματολογίου, ενώ για το παρόν παραδοτέο της δράσης C1 (Α Φάση) συλλέξαμε τα δεδομένα μέσω **ποιοτικής έρευνας**, με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης, η οποία δίδει την ευκαιρία στην Ομάδα Έρευνας να κατανοήσει σε βάθος την παρούσα κατάσταση και τις ανάγκες σε σχέση με το υπό διερεύνηση θέμα και να αναδείξει άγνωστες πτυχές.

2.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας συγκροτήθηκε διεπιστημονική Ομάδα Έρευνας, η οποία περιλάμβανε κοινωνικό ερευνητή και στελέχη του ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ, ειδικούς στα γνωστικά αντικείμενα του έργου, ήτοι σε θέματα προστασίας και διαχείρισης δασών, βιοποικιλότητας, αποκατάστασης και ανόρθωσης δασικών οικοσυστημάτων, προσαρμογής της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή, ανάπτυξης αειφόρου τουρισμού, διαχείρισης επισκεπτών και σχεδίασης έργων αναψυχής, ΙΤ και Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων, ανάπτυξης και διαχείρισης ψηφιακών εφαρμογών, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, επικοινωνίας και πληροφόρησης.

Τα στάδια εργασίας που ακολουθήθηκαν αφορούσαν σε:

- αποσαφήνιση των στόχων της έρευνας,
- εξειδίκευση των ομάδων στόχων της έρευνας,
- επιλογή των εργαλείων συλλογής δεδομένων,
- διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και δημιουργία «οδηγών»,
- επιλογή της στρατηγικής δειγματοληψίας,
- διενέργεια συλλογής των δεδομένων,
- ανάλυση των δεδομένων.

2.2.1 Αποσαφήνιση των στόχων της έρευνας

Η Ομάδα Έρευνας πραγματοποίησε συναντήσεις εργασίας στις εγκαταστάσεις του ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ, ενώ παράλληλα συνεργάσθηκε με στελέχη της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης, Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος του Υ.Π.ΕΝ. για τον προσδιορισμό και την αποσαφήνιση των στόχων της ποιοτικής έρευνας. Με βάση τον γενικό σκοπό του έργου και τα αναμενόμενα αποτελέσματά του, αναλύθηκε διεξοδικά το περιεχόμενο της δράσης «C1: Παρακολούθηση του αντίκτυπου του έργου» (βλέπε Κεφάλαιο 1) και προσδιορίσθηκαν οι στόχοι της ποιοτικής έρευνας.

Ως κύριοι στόχοι τέθηκαν η διερεύνηση της υφιστάμενης κατάστασης των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων σε σχέση με τις γνώσεις, την εμπειρία και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι επιμέρους ομάδες στόχοι για τη διαχείριση των δασών στις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, καθώς και η αναγνώριση των αναγκών και δεξιοτήτων τους σε σχέση με τις θεματικές ενότητες του έργου και με τα κύρια προϊόντα/υπηρεσίες που αυτό παρέχει ώστε να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις προκλήσεις της διαχείρισης των δασών.

2.2.2 Εξειδίκευση των ομάδων στόχων

Η επιλογή των ομάδων στόχων στις οποίες απευθύνεται η ποιοτική έρευνα για τον δημόσιο τομέα έγινε με βάση τις αρμοδιότητες των δημοσίων υπηρεσιών για τα δάση, ενώ για τους μη δημόσιους οργανισμούς και φορείς, με βάση τα κύρια αντικείμενα ενασχόλησής τους. Στις

ομάδες στόχους περιλαμβάνονται, δηλαδή, εκείνοι που έχουν ως κύρια ή μεταξύ των κύριων ασχολιών, τη διαχείριση των δασών, τον σχεδιασμό, τη γνωμοδότηση, την αδειοδότηση και χρηματοδότηση έργων και δραστηριοτήτων στα δάση, οι δασοκτήμονες, οι επαγγελματίες που αξιοποιούν υπηρεσίες των δασών (υλικές όπως οι συνεταιρισμοί υλοτόμων και άυλες όπως οι επαγγελματίες του τουρισμού), αλλά και οι λοιποί χρήστες των δασών (όπως οι επισκέπτες και οι κυνηγοί). Ακολούθως, παρουσιάζονται αναλυτικά:

Υπάλληλοι της Δασικής Υπηρεσίας

Η Δασική Υπηρεσία έχει την ευθύνη σχεδιασμού και εφαρμογής της δασικής πολιτικής μέσω της διαχείρισης και της προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων. Είναι η αρμόδια υπηρεσία να εγκρίνει για την έγκριση κάθε είδους επέμβασης στα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Το 2014, στη Δασική Υπηρεσία υπηρετούσαν 2.904 υπάλληλοι σε 140 οργανικές μονάδες, εκ των οποίων 682 δασολόγοι, 443 τεχνολόγοι δασοπονίας και 1.790 δασοφύλακες (Αγγελάκας κ.ά 2014). Πρόκειται για προσωπικό διάσπαρτο σε όλη τη χώρα και βρίσκεται υπό τη στήριξη και τον τεχνικό, επιστημονικό και νομικό συντονισμό της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης, Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠ.Ε.Ν.).

Υπάλληλοι άλλων δημοσίων υπηρεσιών με αρμοδιότητες σχετικές με το Δίκτυο Natura 2000

Η ομάδα περιλαμβάνει κυρίως το προσωπικό του Τμήματος Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Υ.Π.Ε.Ν.), το οποίο φέρει τη συνολική ευθύνη για το Δίκτυο Natura 2000 στη χώρα, καθώς και τους υπαλλήλους κεντρικών, αποκεντρωμένων και περιφερειακών υπηρεσιών που έχουν αρμοδιότητες έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σε περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Περιλαμβάνονται επίσης οι υπάλληλοι των κεντρικών, αποκεντρωμένων και περιφερειακών υπηρεσιών που ασχολούνται με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και προγραμματισμό που περιλαμβάνει και τον σχεδιασμό της χρηματοδότησης έργων και δραστηριοτήτων εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000. Ο αριθμός των υπαλλήλων αυτών είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, καθώς διαφοροποιείται ακόμα και μεταξύ ομοειδών υπηρεσιών, όπως π.χ. μεταξύ των Διευθύνσεων Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης/Προγραμματισμού των περιφερειών αυτοδιοικήσεων.

Στελέχη και υπάλληλοι των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών έχουν στην περιοχή ευθύνης τους μία ή περισσότερες περιοχές του Δικτύου Natura 2000 και αρκετά καθήκοντα που σχετίζονται με τη διαχείριση των δασών εντός των περιοχών αυτών. Συλλέγουν επιστημονικά δεδομένα, εποπτεύουν την προστατευόμενη περιοχή, ενημερώνουν και ευαισθητοποιούν τους επισκέπτες και ευρύτερα το κοινό, συμμετέχουν στην υλοποίηση έργων διαχείρισης κ.λπ. Λειτουργούν 28 Φορείς Διαχείρισης και απασχολούν περί τους 400 εργαζόμενους (επιστήμονες, διοικητικό προσωπικό και φύλακες).

Μέλη ΔΕΠ ΑΕΙ/ΤΕΙ, ερευνητές ιδρυμάτων, μέλη επιστημονικών εταιριών, εργαζόμενοι σε μελετητικές εταιρίες ή ανεξάρτητοι ιδιώτες ερευνητές, σύμβουλοι

Στην Ελλάδα λειτουργούν δύο πανεπιστημιακές δασολογικές σχολές (Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Τμήμα Δασολογίας, Φυσικού Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης), τρία τμήματα τεχνολογικής εκπαίδευσης (Τμήμα Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος στη Δράμα, στο Καρπενήσι και στην Καρδίτσα) και δύο δασικά ερευνητικά ίνστιτούτα (Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης και Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων) που απασχολούν μεγάλο αριθμό επιστημόνων. Σε αυτούς πρέπει να προστεθούν οι επιστήμονες σχολών άλλων ανώτατων ιδρυμάτων (π.χ. Τμημάτων Βιολογίας) και ανεξάρτητοι ερευνητές που ασχολούνται με τα δασικά οικοσυστήματα και τη διαχείρισή τους. Σε ό,τι αφορά τις επιστημονικές εταιρείες, οι πλέον σχετικές με τη διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 είναι η Ελληνική Δασολογική Εταιρεία, η Ελληνική Λιβαδοπονική Εταιρεία, η Ελληνική Οικολογική Εταιρεία και το Ελληνικό Αγροδασικό Δίκτυο. Τα μέλη ΔΕΠ των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης, οι ερευνητές και οι επιστημονικές εταιρείες, με τις εκδόσεις και τα συνέδρια που διοργανώνουν, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή και εκλαϊκευση της γνώσης.

Στην ίδια ομάδα περιλαμβάνονται και οι μελετητές, δασολόγοι ή επιστήμονες άλλων ειδικοτήτων, οι οποίοι ασχολούνται με πληθώρα αντικειμένων, κυρίως εφαρμογής, διαχείρισης αλλά και έρευνας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (Αύγουστος 2016), απασχολούνται 604 δασολόγοι ως ελεύθεροι επαγγελματίες (μελετητές και εργολήπτες).

Απασχολούμενοι σε μη κρατικές περιβαλλοντικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και κυνηγετικές οργανώσεις

Πανελλαδικά δραστηριοποιούνται τουλάχιστον επτά ΜΚΟ σε θέματα δασών και Δικτύου Natura 2000, ενώ υπάρχουν πολλές άλλες οργανώσεις, σωματεία και πρωτοβουλίες με περιφερειακή και τοπική δράση. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ομάδας Έρευνας που βασίσθηκαν σε προσωπική επικοινωνία με στελέχη τους, οι οργανώσεις πανελλαδικής

εμβέλειας απασχολούν περί τους 80 ειδικούς στη διατήρηση της φύσης, εκ των οποίων οι 20 εργάζονται κυρίως σε θέματα διατήρησης της φύσης σε δασικά οικοσυστήματα. Οι κυνηγετικές οργανώσεις και ειδικότερα οι ομοσπονδίες των τοπικών κυνηγετικών συλλόγων απασχολούν περί τους 30 ειδικούς επιστήμονες οι οποίοι παρακολουθούν τους πληθυσμούς των θηρεύσιμων ειδών, προτείνουν και εφαρμόζουν μέτρα βελτίωσης των ενδιαιτημάτων τους, παρέχουν συμβουλές για τον εμπλουτισμό των πληθυσμών των θηρεύσιμων ειδών, ενημερώνουν τους κυνηγούς για δραστηριότητες που πρέπει να αποφεύγονται κ.λπ. Επίσης επιβλέπουν το έργο των θηροφυλάκων.

Μέλη δασικών συνεταιρισμών

Οι δασικοί συνεταιρισμοί είναι ενώσεις φυσικών προσώπων, οι οποίοι αναλαμβάνουν την υλοτομία, τη μετακίνηση και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την εμπορία δασικών προϊόντων (κυρίως ξύλου). Η έδρα τους βρίσκεται συνήθως σε παραδασόβιους οικισμούς και δήμους. Τα μέλη τους, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος του 2009 ανέρχονταν σε 9.300 άτομα², ενώ το 2011 εμφανίζονται 7.470 σε αριθμό (Καρακώστα κ.ά. 2014), με λίγους από αυτούς να εργάζονται αποκλειστικά στον δασικό τομέα. Ορισμένοι από τους συνεταιρισμούς αναλαμβάνουν και άλλες εργασίες, όπως αντιδιαβρωτικά και αντιπλημμυρικά έργα, αλλά και δράσεις αποκατάστασης της βλάστησης. Συχνά, συνδράμουν στη δασοπυρόσβεση για τη διάνοιξη προσβάσεων, αντιπυρικών λωρίδων κ.λπ.

Άλλες κατηγορίες δασοκτημόνων

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζουν οι Spanos κ.ά. 2015, το ποσοστό ιδιοκτησίας δασών από άλλες κατηγορίες δασοκτημόνων πλην του δημοσίου, εκτιμάται στο 34,4%: το 18% ανήκει σε φυσικά πρόσωπα, συνεταιρισμούς και άλλους μη κρατικούς οργανισμούς, το 12% σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και το 4,4% σε εκκλησιαστικούς οργανισμούς (Ιερές Μονές κ.λπ.). Τα μη κρατικά δάση παρουσιάζουν υψηλό βαθμό κατακερματισμού σε πολλούς ιδιοκτήτες και αυτό δημιουργεί πληθώρα δυσχερειών στη διαχείρισή τους. Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, η Ένωση Δασοκτημόνων Ελλάδας αριθμεί 120 μέλη.

Εργαζόμενοι σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές

Η ομάδα περιλαμβάνει όλους όσοι εμπλέκονται με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δραστηριοτήτων στη φύση (πεζοπορία, αναρρίχηση, διάσχιση ποταμών και φαραγγιών κ.ά.). Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε αλματώδη αύξηση στην ίδρυση επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε συναφή αντικείμενα, με τον πεζοπορικό τουρισμό να κερδίζει

² <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=WhfROOc5NfI%3D&tabid=37&language=el-GR>

έδαφος τα τελευταία χρόνια. Σήμερα, εκτιμάται ότι λειτουργούν περί τις 30 επιχειρήσεις με 150 περίπου εργαζόμενους.

Επισκέπτες των δασών

Η Ελλάδα, βάσει εκτίμησης του Υπουργείου Τουρισμού και του ΣΕΤΕ, δέχθηκε το 2016 περίπου 27,5 εκατομμύρια ξένους επισκέπτες, συμπεριλαμβανομένων των επιβατών κρουαζέρας. Σύμφωνα με έρευνα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, οι Περιφέρειες Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου (Δωδεκάνησα), Ιονίων Νήσων, Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά ξένων επισκεπτών (Χατζηδάκης 2015). Ο εσωτερικός τουρισμός, παρότι το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων του ΣΕΤΕ καταγράφει κατάρρευση των μεγεθών τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης, παραμένει σημαντικός, με τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας και Ήπείρου να κρατούν τα πρωτεία.

Σε ότι αφορά τον αριθμό των επισκεπτών των δασών, παρά τον μεγάλο αριθμό των τουριστών που δέχεται ετησίως η χώρα, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία. Εκτιμάται ωστόσο ότι το ποσοστό των τουριστών που επισκέπτονται τα ελληνικά δάση είναι αξιόλογο, καθώς η χώρα χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη εκτεταμένων παράκτιων πευκοδασών, δημοφιλείς θερινούς προορισμούς, που υφίστανται σημαντικές πιέσεις και απειλές από την τουριστική ανάπτυξη. Ορισμένα δεδομένα επισκεψιμότητας δασικών περιοχών αναφέρονται από τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, από όπου προκύπτει ότι οι δασικές προστατευόμενες περιοχές στις οποίες λειτουργεί φορέας διαχείρισης, εκτιμάται ότι δέχονται έως και 245.000 επισκέπτες ετησίως (Καραβάς κ.ά. 2014). Οι ανάγκες των επισκεπτών των δασών ενδιαφέρουν, καθώς επηρεάζουν τη δραστηριότητα και τις ανάγκες άλλων ομάδων στόχων, όπως της ομάδας των εργαζόμενων σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές, των εργαζόμενων σε Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, αλλά και της Δασικής Υπηρεσίας. Για τον λόγο αυτόν, στην παρούσα έρευνα, οι ανάγκες των επισκεπτών θεωρείται αντανακλώνται στις ανάγκες των ομάδων αυτών.

Πιο αναλυτικά, το προσωπικό των εταιρειών που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού, επηρεάζεται αριθμητικά από τη ζήτηση των υπηρεσιών, ενώ πρέπει να παρακολουθεί το τι αναζητούν οι επισκέπτες και να το συνδυάζει με τις δυνατότητες κάθε περιοχής. Ταυτόχρονα, πρέπει να είναι ενήμερο για τους όποιους περιορισμούς δραστηριοτήτων ισχύουν και για τα μέτρα ασφαλείας. Το προσωπικό των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών επηρεάζεται από τις ανάγκες των επισκεπτών, καθώς οι Φορείς Διαχείρισης δραστηριοποιούνται έντονα σε ζητήματα ανάδειξης και αναψυχής, σχεδιάζουν και λειτουργούν υποδομές ερμηνείας περιβάλλοντος, οργανώνουν διαδρομές περιήγησης, υλοποιούν ξεναγήσεις, παράγουν ενημερωτικό υλικό και έχουν άμεσο ενδιαφέρον για τη διαχείριση των επισκεπτών στην περιοχή τους, ώστε να ασκούνται οι λιγότερες δυνατότητες πιέσεις στα οικοσυστήματα.

Το προσωπικό της Δασικής Υπηρεσίας, πλην των δασοφυλάκων, δεν έρχεται συνήθως σε επαφή με τους επισκέπτες, έχει όμως την ευθύνη παροχής των σχετικών υπηρεσιών, που

Ξεκινά από την εξασφάλιση της ασφαλούς κίνησης στο δάσος και φτάνει ως τον σχεδιασμό, κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία έργων ανάδειξης, ενημέρωσης και αναψυχής.

2.2.3 Επιλογή των εργαλείων συλλογής δεδομένων

Τα εργαλεία που επιλέχθηκαν για να εξυπηρετήσουν με τον βέλτιστο τρόπο τη συλλογή των δεδομένων της ποιοτικής έρευνας ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη και η ομάδα εστίασης.

Η ημιδομημένη συνέντευξη

Η συνέντευξη αποτελεί από τις πιο διαδεδομένες μεθόδους συλλογής πληροφοριών, κατάλληλη για περιπτώσεις όπου απαιτείται βαθιά γνώση για σύνθετα θέματα (Patton 1987 1990, Marshall και Rossman 1989, Silverman 1993). Σκοπός μιας συνέντευξης είναι η προσέγγιση των εννοιολογικών σχημάτων των συμμετεχόντων στην έρευνα σε ατομικό επίπεδο και η εισαγωγή του ερευνητή στον κόσμο της προσωπικής εμπειρίας καθενός από τους συμμετέχοντες.

Συνιστά χρήσιμο και γρήγορο μέσο για τη συγκέντρωση μεγάλου όγκου δεδομένων, διευκολύνει τη συλλογή στοιχείων που δεν προσφέρονται για παρατήρηση και επιτρέπει την πρόσβαση στον προσωπικό τρόπο βίωσης και αντίληψης της πραγματικότητας των ατόμων. Στα πλεονεκτήματα από τη χρήση της καταγράφονται, επίσης, η δυνατότητα λεπτομερούς εξήγησης του σκοπού της έρευνας, η ενδελεχής παρατήρηση των συμμετεχόντων, η εμβάθυνση και ο έλεγχος της ακολουθίας των ερωτήσεων και κατά συνέπεια η διόρθωση των λανθασμένων αντιλήψεων του ερευνητή (Oppenheim 1992, Robson 1993). Ανάμεσα στα μειονεκτήματά της, είναι ότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό δεδομένων που δύσκολα προσφέρονται για οργάνωση και συστηματοποίηση και εγκυμονεί ο κίνδυνος να επηρεασθεί από διάφορες παραμέτρους της αλληλεπίδρασης συνεντευξιαζόμενου-συνεντευξιαστή.

Υπάρχουν διάφοροι τύποι συνέντευξης, ανάλογα με τον βαθμό δόμησης των ερωτήσεων και των απαντήσεων. Στη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο η ημιδομημένη συνέντευξη, δηλαδή η συνέντευξη στην οποία καθορίζονται εκ των προτέρων τα ερωτήματα, με σχετική σαφήνεια και συγκεκριμένη ακολουθία, αλλά παράλληλα παρέχεται η ελευθερία στον ερευνητή να επεκταθεί και σε άλλες ερωτήσεις ή να παρακάμψει την αρχική σειρά τους. Η ημιδομημένη συνέντευξη αποτελεί την πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης, επιτρέπει την εμβάθυνση στα ερωτήματα και επιτρέπει την αλλαγή σειράς των ερωτήσεων και την προσαρμογή του θεματικού οδηγού ανάλογα με την κατεύθυνση της συζήτησης (Burgess 1984, Bell 1997).

Η ομάδα εστίασης

Η ομάδα εστίασης (focus group) αποτελεί διαδομένη τεχνική για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων. Κύριο γνώρισμά της είναι η ανάπτυξη αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της

ομάδας, αντί της απλής παράθεσης ερωτημάτων σε καθένα από τα μέλη της ομάδας χωριστά (Morgan 1997). Οι συμμετέχοντες ανταλλάσσουν ιδέες και εμπειρίες πάνω σε συγκεκριμένα ζητήματα. Δίδουν τη δυνατότητα να προσδιορισθεί με σαφήνεια το εύρος των αντιλήψεων και ο τρόπος με τον οποίο τα μέλη που συμμετέχουν στην ομάδα αντιλαμβάνονται το υπό διερεύνηση ζήτημα. Εφαρμόζεται όταν ο ερευνητής ενδιαφέρεται να συλλέξει πληροφορίες για την αλληλεπίδραση αυτή και για το πώς επηρεάζει τον τρόπο που διαμορφώνονται ή αλλάζουν οι απόψεις των συμμετεχόντων. Με τη συγκεκριμένη τεχνική επιδιώκεται να αναδειχθεί ένα ευρύ φάσμα αντιλήψεων που κατέχουν τα άτομα και που με άλλες τεχνικές δεν είναι εύκολο να έρθουν στην επιφάνεια (Kitzinger 1995). Στην παρούσα έρευνα εκτιμήθηκε ότι αυτή η αλληλεπίδραση θα συνέβαλε ιδιαίτερα στην ανάδειξη των σημαντικών θεμάτων των σχετικών με το αντικείμενο του έργου.

Η ομάδα εστίασης χρησιμοποιήθηκε αρχικά στο αντικείμενο της πώλησης προϊόντων, προκειμένου να εκτιμηθούν οι προτιμήσεις των ατόμων για διάφορα προϊόντα (Basch 1987) και έκτοτε εφαρμόζεται και σε άλλα πεδία, όπως στον χώρο της επικοινωνίας, της υγείας (Vaughn et al. 1996), των κοινωνικών επιστημών (Morgan 1997), της ψυχολογίας (Millward 1995), της εκπαίδευσης (Κατσακιώρη, Φλογαΐτη και Παπαδημητρίου 2008) κ.ά.

Η σχετική βιβλιογραφία (Basch 1987, Vaughn κ.ά. 1996, Morgan 1997) δεν συστήνει, ούτε συγκεκριμένο αριθμό συμμετεχόντων, ούτε ελάχιστο αριθμό συνεδριών. Βέβαια, σε πολύ μικρές ομάδες (λιγότεροι από τέσσερις συμμετέχοντες) εγκυμονεί ο κίνδυνος να μετριασθεί σημαντικά ο βαθμός αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα άτομα. Αντίστοιχα, μεγάλες ομάδες (πάνω από δώδεκα άτομα) αποδεικνύονται δύσκολες ως προς τη διαχείρισή τους και η όλη διαδικασία κινδυνεύει να αποβεί σε βάρος των λιγότερο επικοινωνιακών ατόμων. Όσον αφορά στον αριθμό των συνεδριών, αυτός εξαρτάται από το είδος της έρευνας, τους διαθέσιμους πόρους και τον βαθμό στον οποίο οι ομάδες εργασίας χρησιμοποιούνται ως η μοναδική μέθοδος συλλογής ερευνητικών δεδομένων.

2.2.4 Διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και δημιουργία «οδηγών»

Ως συνέχεια του προσδιορισμού και της αποτύπωσης των στόχων της ποιοτικής έρευνας, η Ομάδα Έρευνας ανέλυσε τις θεματικές ενότητες ενδιαφέροντος του έργου. Αναγνώρισε ότι η κάθε ομάδα στόχος της ποιοτικής έρευνας εμπλέκεται στη θεματική του έργου με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικά προβλήματα/ανάγκες και ότι τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα.

Τα μέλη της Ομάδας Έρευνας διατύπωσαν ποικίλα ερωτήματα, ανάλογα με τις ειδικές γνώσεις και ενδιαφέροντα του καθενός, τα οποία αξιολογήθηκαν ως προς τη χρησιμότητά τους για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας. Ορισμένα αποκλείσθηκαν ως πολύ τεχνικά ή γενικά, ενώ τα υπόλοιπα ομαδοποιήθηκαν σε κατηγορίες.

Τα κύρια ερωτήματα με βάση τους σκοπούς της έρευνας είναι:

- Ποιος είναι ο βαθμός γνώσης για το Δίκτυο Natura 2000, τις υποχρεώσεις/δεσμεύσεις και για τα οφέλη που απορρέουν από την ένταξη μίας περιοχής σε αυτό;
- Πώς ενσωματώνονται στην καθημερινότητα, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής και την ομάδα στόχο, στοιχεία και πρακτικές που αφορούν στους πέντε θεματικούς άξονες του έργου (δασική διαχείριση και διατήρηση βιοποικιλότητας, δασική διαχείριση και κλιματική αλλαγή, ανόρθωση πρεμνοφυών δασών, διαχείριση επισκεπτών και αναψυχή, καινοτόμες χρηματοδοτήσεις);
- Ποιοι είναι οι τρόποι πρόσβασης, διαχείρισης και διάχυσης της πληροφορίας;
- Υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης για το Δίκτυο Natura 2000 και για επιμέρους ζητήματα και σε ποια αντικείμενα;
- Με ποιον τρόπο γίνεται η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών;
- Ποιες είναι οι ανάγκες τους σε σχέση με τα παραπάνω θέματα;
- Ποια η χρησιμότητα και οι ειδικές απαιτήσεις για τα κύρια προϊόντα/υπηρεσίες του έργου (Δικτυακή Πύλη, εφαρμογή για τα δάση, σεμινάρια επιμόρφωσης);

Στη συνέχεια, ανάλογα με την ομάδα στόχο, καταρτίσθηκαν «οδηγοί» για τις ημιδομημένες συνεντεύξεις και τις συζητήσεις στις ομάδες εστίασης. Στο Παράρτημα I παρουσιάζονται ενδεικτικά παραδείγματα οδηγών.

Κατά τη δημιουργία των εξειδικευμένων ερωτημάτων λήφθηκαν υπόψη τα ακόλουθα:

- Να ενθαρρύνεται η χρήση ερωτήσεων ανοιχτού τύπου, δηλαδή ερωτήσεων που δεν μπορούν να απαντηθούν απλώς με ΝΑΙ/ΟΧΙ, ωθώντας τον συμμετέχοντα να αναπτύξει τις απόψεις του.
- Να αποφεύγεται η χρήση καθοδηγητικών ερωτήσεων που είναι πιθανό να παραπλανήσουν τους συμμετέχοντες.
- Στις ομάδες εστίασης, να χρησιμοποιούνται εισαγωγικές ερωτήσεις για να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή όλων πριν την κύρια συζήτηση.
- Για κάθε θεματική ενότητα, να τίθενται, εκτός από τις κύριες ερωτήσεις, και μια σειρά διερευνητικών, με σκοπό την εμβάθυνση και την αποσαφήνιση των απαντήσεων.

Σημειώνεται ότι οι οδηγοί συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης αποτελούν το διάγραμμα των συζητήσεων/συνεντεύξεων, χωρίς να λειτουργούν περιοριστικά, ούτε για τον συντονιστή ούτε για τους συμμετέχοντες. Γενικότερα, επιδιώκεται να υπάρχει ευελιξία ως προς τη διατύπωση των ερωτημάτων, ελευθερία ως προς την εξέλιξη της συζήτησης με τη μεγαλύτερη δυνατή αυτονομία ανάμεσα στους συμμετέχοντες και άνεση, ώστε η κάθε ομάδα να χειρισθεί με τη δυναμική της τους βασικούς άξονες θεμάτων που θέτονται υπόψη.

2.2.5 Επιλογή στρατηγικής δειγματοληψίας

Η επιλογή των συμμετεχόντων στην έρευνα έγινε σύμφωνα με τη θεωρητική δειγματοληψία, η οποία εντάσσεται στην ευρύτερη κατηγορία της «σκόπιμης δειγματοληψίας». Στο πλαίσιο

αυτό, οι περιπτώσεις επιλέγονται με βάση τη συνεισφορά τους στην παραγωγή της θεωρίας: δηλαδή περιπτώσεις που συμβάλλουν στη θεωρητική ανάπτυξη των εννοιών και παρέχουν την εμπειρική βάση για τη διαφοροποίηση των εννοιών βάσει των ιδιοτήτων και των διαστάσεών τους. Η διαδικασία κωδικοποίησης και αναζήτησης περιπτώσεων σταματά όταν επέλθει ο «θεωρητικός κορεσμός», δηλαδή όταν η αντιπαραβολή των νέων δεδομένων που παράγονται στο ερευνητικό πεδίο, με τις θεωρητικές κατηγορίες, τις ιδιότητές τους και το πλέγμα των μεταξύ τους σχέσεων, δεν προσφέρει νέες θεωρητικές προοπτικές, ούτε δημιουργεί την ανάγκη μετασχηματισμού της ήδη παραχθείσας εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας. Έχει εκτιμηθεί ότι ο αριθμός των 12 συνεντεύξεων συνήθως είναι αρκετός για να διερευνήσει διεξοδικά ένα θέμα, στον βαθμό που δεν ανακύπτουν νέα δεδομένα (Nielsen και Landauer 1993). Στη συγκεκριμένη έρευνα, απαιτήθηκε μεγαλύτερος αριθμός συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης, καθώς αφενός προέκυπταν νέα στοιχεία και αφετέρου κρίθηκε σημαντικό να ληφθούν δείγματα από αρκετές γεωγραφικές περιοχές και ομάδες στόχους.

Οι περιοχές προτεραιότητας για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης διερευνήθηκαν βάσει κριτηρίων, όπως:

- Η εκπροσώπηση των ομάδων στόχων της έρευνας όπως αυτές παρουσιάζονται στο Κεφάλαιο 2.2.2., λαμβάνοντας υπόψη τη βαρύτητα της κάθε ομάδας για το έργο (π.χ. είναι διαφορετικός ο συντελεστής βαρύτητας για τη Δασική Υπηρεσία από ότι αυτός των οικονομικών φορέων που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές). Ως κύριες ομάδες στόχοι ορίσθηκαν η Δασική Υπηρεσία, οι Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και από τους Δασοκτήμονες, οι Καλλικρατικοί Δήμοι (OTA).
- Ο βαθμός απόκρισης των ομάδων στόχων στην ποσοτική έρευνα (δράση A1.1.) τη δεδομένη χρονική στιγμή. Για ορισμένες ομάδες είχε εκτιμηθεί ήδη κατά τον σχεδιασμό της ποσοτικής έρευνας, ότι θα ήταν χαμηλό το ποσοστό απόκρισης στο διαδικτυακό ερωτηματολόγιο, ενώ για κάποιες άλλες, διαπιστώθηκε κατά την παρακολούθηση της ροής των απαντήσεων ότι η απόκρισή τους ήταν μειωμένη και γεωγραφικά εστιασμένη.
- Η κρίση των μελών της ερευνητικής ομάδας για επιλεγμένα άτομα/υπηρεσίες των οποίων η συμβολή κρίνεται σημαντική στην ποιοτική έρευνα (π.χ. ο ιδρυτής και διαχειριστής του ιστότοπου dasarxeio.com).
- Η κατά το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτική γεωγραφική κατανομή των ομάδων στόχων, με προτεραιότητα τις περιοχές όπου απαντούν οι δασικοί τύποι οικοτόπων στους οποίες εστιάζει το έργο LIFE ForestLife, δηλαδή:

- 9260 Δάση καστανιάς με *Castanea sativa*. Τα δάση καστανιάς απαντούν σε 25 περιοχές του Δικτύου Natura 2000, συνολικής έκτασης 13.570 ha.
- 9320 Δάση με *Olea* και *Ceratonia*. Οι σχηματισμοί ελιάς και χαρουπιάς αναπτύσσονται σε 60 περιοχές του Δικτύου. Οι αειθαλείς αυτοί θαμνώνες, που κατά περίπτωση φθάνουν σε ικανό ύψος ώστε να χαρακτηρισθούν δάσος, εμφανίζουν αξιοσημείωτη σταθερότητα, αφού περιλαμβάνουν είδη προσαρμοσμένα στις ακραίες μεσογειακές κλιματικές συνθήκες.

- 9340 Δάση με *Quercus ilex* και *Quercus rotundifolia*. Στην Ελλάδα, ο τύπος αυτός αντιπροσωπεύεται από την αριά (*Q. ilex*) και συναντάται σε 44 περιοχές του Δικτύου.
- 9540 Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά είδη πεύκων της Μεσογείου. Περιλαμβάνει τα θερμόφιλα πευκοδάση με χαλέπιο, τραχεία πεύκη και κουκουναριά, καθώς και τα ορεινά δάση ρόμπολου. Είναι ευρύτατα διαδεδομένος τύπος οικοτόπου κατά μήκος των ελληνικών ακτών και βρίσκεται σε 71 περιοχές του Δικτύου.
- 92A0 Δάση στοές με *Salix alba* και *Populus alba*. Τα παραποτάμια δάση-στοές με ιτιά και λεύκα απαντούν σε 40 περιοχές του Δικτύου.
- 92D0 νότια παρόχυτα δάση-στοές και λόχμες (*Nerio-Tamaricetea* και *Securinegion tinctoriae*). Τα δάση και οι θαμνώνες με αρμυρίκια, λυγαριές και πικροδάφνες απαντούν σε 73 περιοχές του Δικτύου στην Ελλάδα.

Οι συγκεκριμένοι τύποι οικοτόπων επιλέχθηκαν ως ιδιαίτερης σημασίας, στο πρώτο Βιογεωγραφικό Σεμινάριο για τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 στη Μεσογειακή περιοχή (26-28 Μαΐου 2014, Θεσσαλονίκη), είτε γιατί αντιμετωπίζουν έντονες πιέσεις και απειλές, είτε γιατί δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για την κατάσταση διατήρησής τους.

Για τους ανωτέρω έξι τύπους οικοτόπων, με τη χρήση Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών, συνδυάστηκαν τα όρια της γεωγραφικής εξάπλωσής τους από τα δεδομένα 3ης Εθνικής Έκθεσης για την εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/EOK για την περίοδο 2007-2012, με τα γεωγραφικά όρια των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 και με τα δεδομένα κάλυψης από δάση και δασικές εκτάσεις του Corine Land Cover 2012. Η υπέρθεση των παραπάνω συνόλων γεωχωρικών δεδομένων, με τα γεωχωρικά δεδομένα των ορίων δικαιοδοσίας α) των Δασαρχείων, β) των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και γ) των Καλλικρατικών Δήμων (OTA) ανά την Ελλάδα, επέτρεψε την εξαγωγή χρήσιμων ποσοτικών στοιχείων σχετικά με την κατανομή των έξι τύπων οικοτόπων ενδιαφέροντος του έργου, ανά Δασαρχείο, Φορέα Διαχείρισης και OTA. Τα στοιχεία αυτά σε συνδυασμό με την ευρύτερη γνώση της Ομάδας Έρευνας για τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, αξιοποιήθηκαν για την επιλογή των παρακάτω προτεινόμενων περιοχών για διεξαγωγή συνεντεύξεων/ομάδων εργασίας: Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (Σουφλί, Δαδιά, Σαμοθράκη), Κεντρική Μακεδονία (Σιδηρόκαστρο, Κερκίνη, Αριδαία, Γουμένισσα, Νάουσα, Σιθωνία, Άγιο Όρος, Όλυμπος), Ήπειρος (Εκβολές Αχέροντα-Καλαμά, Ζαγόρι), Θεσσαλία (Αγιά, Πήλιο, Κάρλα-Μαυροβούνι, Σποράδες, Τέμπη), Στερεά Ελλάδα (Οίτη, Παρνασσός), Αττική (Αχαρνές-Πάρνηθα), Πελοπόννησος (Κυνουρία, Σπάρτη, Δυτική Μάνη), Κρήτη (Σαμαριά, Σφακιά, Γαύδος, Ανώγεια, Οροπέδιο Λασιθίου, Μυλοπόταμος, Αμάρι), Νότιο Αιγαίο (Κάρπαθος-Σαρία). Στο Παράρτημα II παρουσιάζονται οι χαρτογραφικές απεικονίσεις και τα ποσοτικά δεδομένα της γεωγραφικής κάλυψης της έκτασης των Δασαρχείων, των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και των Δήμων της χώρας, από τους έξι τύπους οικοτόπων του έργου. Συνεκτιμώντας τις ανωτέρω προτεινόμενες περιοχές με τις ομάδες στόχους, τους περιορισμούς των ανθρώπινων, οικονομικών και χρονικών πόρων του έργου, την πρότερη καλή συνεργασία για παρεμφερή αντικείμενα στο κοντινό παρελθόν (π.χ. Άγιο Όρος, Όλυμπος) και την ύπαρξη

προσώπων/υπηρεσιών κλειδιών, οι περιοχές στις οποίες επιλέχθηκαν να υλοποιηθούν δειγματοληψίες ήταν: Δαδιά-Σουφλί, Σιδηρόκαστρο-Κερκίνη, Αριδαία, Θεσσαλονίκη, νότιο τμήμα Χαλκιδικής, Ιωάννινα-Πίνδος, Αγιά, Βόλος-Πήλιο-Κάρλα, Αθήνα-Πάρνηθα, Πάρνωνας (βόρεια και ανατολικά), βορειοδυτικές ακτές Πελοποννήσου, Δυτική Κρήτη.

2.2.6 Διενέργεια συλλογής δεδομένων

Σύμφωνα με την πρόταση του έργου, η ποιοτική έρευνα περιελάμβανε 20 συνεντεύξεις και 6 ομάδες εστίασης κατ' ελάχιστον. Με βάση τα προαναφερόμενα, διαμορφώθηκε ο αρχικός κατάλογος των υποψηφίων προς συνέντευξη/συμμετοχή σε ομάδας εστίασης, ο οποίος υπερέβαινε κατά πολύ τις εκτιμήσεις της πρότασης. Ο κατάλογος εμπλουτίσθηκε κατά τη διαδικασία προετοιμασίας και διεξαγωγής των επιμέρους συνεντεύξεων, μετά από διαπίστωση της ερευνητικής ομάδας ότι συνέχιζαν να προκύπτουν νέα στοιχεία, αλλά και σύμφωνα με προτάσεις των υποψήφιων συνεντευξιαζόμενων οι οποίες αξιολογήθηκαν και ορισμένες υιοθετήθηκαν.

Το σύνολο των μελών της Ομάδας Έρευνας συμμετείχε στη διεξαγωγή των συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης, κατά περίπτωση, ανάλογα με το επιστημονικό αντικείμενο και την ιδιότητα του καθενός. Τα μέλη της ομάδας εκπαιδεύτηκαν από την κοινωνική ερευνήτρια και συμμετείχαν σε πιλοτική εφαρμογή της διαδικασίας πριν από τη διεξαγωγή των πραγματικών συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης.

Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των πόρων του έργου (ανθρώπινοι, οικονομικοί, χρονικοί), οι συνεντεύξεις/ομάδες εργασίας ομαδοποιήθηκαν σε περιοχές (π.χ. Θεσσαλία, Κρήτη, Πελοπόννησος, Ήπειρος). Για κάθε περιοχή, συντάχθηκε λεπτομερής κατάλογος των υπηρεσιών/φορέων/ατόμων που θα συμμετείχαν στη διαδικασία. Η επικοινωνία για ενημέρωση και διερεύνηση της πρόθεσης συμμετοχής στη διαδικασία έγινε τηλεφωνικώς και γραπτώς (επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα), διασφαλίζοντας ότι ήταν πλήρως κατανοητό το πλαίσιο διεξαγωγής της έρευνας (φορέας που υλοποιεί την έρευνα, το έργο, ο σκοπός της έρευνας, η διάρκεια της συζήτησης, το τόπος διεξαγωγής, οι συμμετέχοντες). Πριν από τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων/ομάδων εργασίας, η Ομάδα Έρευνας, με βάση τους οδηγούς (βλέπε Κεφάλαιο 2.2.4.) εξειδίκευε ανά περίπτωση τα ειδικά ζητήματα που αφορούσαν την κάθε περιοχή και τους συμμετέχοντες.

Κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων/ομάδων εργασίας, ζητούνταν η άδεια ηχογράφησης της συζήτησης αποκλειστικά για τους σκοπούς της έρευνας και όπου αυτό δεν ήταν εφικτό κρατούνταν κατά το δυνατόν λεπτομερείς σημειώσεις των συζητήσεων. Επίσης, ζητούνταν η άδεια φωτογράφησης στιγμάτυπων της διαδικασίας. Αρχικά, οι ερευνητές έκαναν μια σύντομη εισαγωγή για το έργο και τους σκοπούς της έρευνας, έθεταν στους συμμετέχοντες το πλαίσιο διεξαγωγής και στη συνέχεια εφάρμοζαν τη διαδικασία με βάση τον οδηγό ερωτημάτων που είχαν εξειδικεύσει.

Επιπρόσθετα, οι συμμετέχοντες ενημερώνονταν για τη διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας μέσω διαδικτυακού ερωτηματολογίου και την αναγκαιότητα συμμετοχής τους σε αυτή.

Προωθούνταν το ερωτηματολόγιο σε έντυπη μορφή και δίνονταν επεξηγήσεις για τη συμπλήρωσή του.

Μετά από κάθε συνάντηση, οι ερευνητές που συμμετείχαν αντάλλασσαν απόψεις και εντυπώσεις πάνω στη διαδικασία, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τα υπόλοιπα μέλη της ερευνητικής ομάδας. Η παρουσία περισσότερων του ενός ερευνητή και τη διαδικασία λήψης των δεδομένων και η μετέπειτα καταγραφή και ανταλλαγή απόψεων των ερευνητών λειτούργησε ως διαδικασία ελέγχου της ποιότητας της ερευνητικής διαδικασίας.

2.2.7 Ανάλυση δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης ακολούθησε τις αρχές της Εμπειρικά Θεμελιωμένης Θεωρίας (Grounded Theory), σύμφωνα με την οποία η θεωρία προέρχεται από τα δεδομένα αντί να επιβάλλεται σε αυτά (Glasser και Strauss 1967).

Το πρώτο βήμα της διαδικασίας είναι ο ερευνητής να διαβάσει όσες φορές χρειάζεται τα κείμενα ώστε να τα οικειοποιηθεί και να τα γνωρίσει. Όσο καλύτερη γνώση αποκτήσει, τόσο αποτελεσματικότερα μπορεί να προχωρήσει σε μια διαλεκτική, ερμηνευτική σχέση με τα δεδομένα. Στη συνέχεια, αρχίζει η διαδικασία της κωδικοποίησης, δηλαδή η απόδοση των δεδομένων σε κατηγορίες. Τα κωδικοποιημένα δεδομένα ερευνώνται για επαναλαμβανόμενες ιδέες και σχήματα που ίσως αναδύονται και ελέγχονται συνεχώς κατά την εξέταση των υπόλοιπων δεδομένων για την επιβεβαίωση ή τη διάψευσή τους.

Η ανάλυση συμβαίνει έχοντας υπόψη ότι ο ερευνητής ενδιαφέρεται να μάθει κάτι για τον κόσμο των ερωτώμενων. Ο λόγος των συμμετεχόντων είναι αυτός που μεταφέρει τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις τους και το νόημά του είναι σημαντικό. Σε αυτό το πλαίσιο, η ποιοτική ανάλυση στοχεύει στο να κατανοήσει το περιεχόμενο και την πολυπλοκότητα αυτού του νοήματος παρά να περιγράψει τα δεδομένα με τη μορφή κάποιας μέτρησης συχνοτήτων (Smith 1995). Καθώς αναδύονται αντιλήψεις και ιδέες με τη μορφή κάποιας θεωρίας, αυτές συνεχώς αντιπαραβάλλονται με τα δεδομένα ώστε να διασφαλιστεί ότι έως το τέλος της αναλυτικής διαδικασίας η θεωρία παράγεται από τα δεδομένα και δεν επιβάλλεται αυθαίρετα από προηγούμενες αντιλήψεις και ιδέες του ερευνητή.

Στην παρούσα έρευνα, απομαγνητοφωνήθηκε λέξη προς λέξη το μεγαλύτερο μέρος των ηχογραφημένων συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης και για έναν περιορισμένο αριθμό αρχείων (λόγω του μεγάλου όγκου του υλικού) έγινε προσεκτική ακρόαση των ηχογραφήσεων και καταγραφή του σημαντικότερου περιεχομένου με τη μορφή σημειώσεων. Στη συνέχεια ακολουθήθηκε η διαδικασία ανάλυσης περιεχομένου, όπως προαναφέρθηκε.

3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η ποιοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Μάρτιο έως και τον Σεπτέμβριο του 2016. Διεξήχθη σε 29 πόλεις της χώρας και συμμετείχαν 125 άτομα συνολικά. Πραγματοποιήθηκαν 43 συνεντεύξεις με τη συμμετοχή 62 ατόμων (σε ορισμένες συμμετείχαν περισσότερα του ενός άτομα) και 14 ομάδες εστίασης με 63 συμμετέχοντες. Οι συνεντεύξεις ήταν διάρκειας 40-60 λεπτών και οι ομάδες εστίασης 70-90 λεπτών. Η ανταπόκριση των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν πάρα πολύ καλή. Στο Παράρτημα III δίδεται ο συνολικός κατάλογος των υπηρεσιών/φορέων που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης.

Ακολούθως, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας, με βάση τους τρεις κύριους άξονες δράσης του έργου LIFE ForestLife, ήτοι 1) την ενδυνάμωση των γνώσεων/δεξιοτήτων των ομάδων στόχων, 2) την καλύτερη πρόσβαση και διάχυση της γνώσης/πληροφορίας και 3) την αποτελεσματικότερη δικτύωση και επικοινωνία ανάμεσα στις ομάδες στόχους και με βάση τη διερεύνηση των αναγκών όπως αυτές αποτυπώθηκαν για τις κύριες δράσεις του έργου.

3.1 ΓΝΩΣΕΙΣ/ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

Κοινή είναι η διαπίστωση σχεδόν όλων των συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης, ανεξαρτήτως από την ομάδα στόχο, ότι μετά από σχεδόν 25 χρόνια εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/EOK και την υλοποίηση πληθώρας έργων, επικρατεί σε μεγάλο βαθμό αρνητική αντίληψη για το Δίκτυο Natura 2000. Η αντίληψη ότι η ένταξη μίας περιοχής στο Δίκτυο Natura 2000 είναι άμεσα συνυφασμένη με απαγορεύσεις και περιορισμούς και όχι με ευκαιρίες και οφέλη για την τοπική κοινωνία και οικονομία επικρατεί στους κατοίκους και τους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται εντός των περιοχών. Η γενική εντύπωση που επικρατεί στους υπαλλήλους των υπηρεσιών (δασικών και μη) είναι ότι η Οδηγία 92/43/EOK εισάγει πολλούς περιορισμούς για τις περιοχές που εντάσσονται στο Δίκτυο, εστιάζοντας στις δυσκολίες που δημιουργεί η πολυνομία και η έλλειψη σαφών κατευθυντήριων γραμμών και οδηγιών για τη γνωμοδότηση και αδειοδότηση έργων στις περιοχές του Δικτύου. Δεν απουσιάζουν όμως και οι περιπτώσεις όπου καταγράφεται θετική αντίληψη για το Δίκτυο και τις ευκαιρίες/δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει για την ανάπτυξη μίας περιοχής προς την κατεύθυνση της αειφορίας.

«Ο κόσμος έχει την εντύπωση ότι το Natura είναι τρομοκρατία. Ότι οι περιοχές Natura είναι τρομοκρατία. »Έχω ένα χωράφι σε περιοχή Natura, δεν θα μπορέσω να κάνω τίποτα». Και αυτό είναι και το πιο δύσκολο του Natura, κατά τη γνώμη μου. Οι κυνηγοί νομίζουν ότι απαγορεύεται να κυνηγούν, οι βοσκοί ότι απαγορεύεται να βόσκουνε, οι άλλοι ότι απαγορεύεται να ψήνουνε. Γενικά δεν ξέρω πώς το κρατάτε αυτό το Natura» [Διεύθυνση Δασών].

«Είχαμε συμμετάσχει πέρυσι σε μία ενημέρωση για τις περιοχές Natura, όπου είχε διαπιστωθεί ότι αρκετοί οι οποίοι εργάζονται σε υπηρεσίες σχετικές με το περιβάλλον αγνοούν σημαντικά πράγματα για τις περιοχές Natura. Πόσο μάλλον οι άνθρωποι που δεν εργάζονται στο συγκεκριμένο πεδίο. Αυτό που πάντα είναι θέμα στις περιοχές Natura, είναι ότι όλοι πιστεύουν ότι πρέπει να γίνεται πλήρης αναστολή της παραγωγικής διαδικασίας. Ίσως λοιπόν μέσα από μία πλατφόρμα ενημέρωσης και, εφόσον αυτή απευθύνεται στον απλό άνθρωπο, θα έπρεπε να προβάλλονται και οι τεχνικές που οδηγούν σε καλές παραγωγικές δραστηριότητες. Όπου να υπάρχει οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Και σιγά σιγά θα πρέπει να περαστεί και στον απλό άνθρωπο ότι στις περιοχές Natura δεν σημαίνει π.χ. ότι σου παίρνουν το χωράφι και δεν μπορείς πλέον να παράγεις τίποτα. Θα μπορούσες να κάνεις κάτι άλλο ισάξιο ή και καλύτερο από αυτό που είχες στο μυαλό σου» [Φορέας Διαχείρισης]

Υπάλληλοι της Δασικής Υπηρεσίας και άλλων δημοσίων υπηρεσιών με αρμοδιότητες σχετικές με το Δίκτυο Natura 2000

Πρωτεύοντα ρόλο στην ερευνητική διαδικασία της δράσης C1.1. κατείχαν α) οι υπάλληλοι της Δασικής Υπηρεσίας, που είναι η αρμόδια υπηρεσία για την προστασία και διαχείριση στα δάση και β) οι υπάλληλοι άλλων δημόσιων αρχών με αρμοδιότητες αδειοδότησης/γνωμοδότησης δραστηριοτήτων και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων σε δασικές περιοχές, αλλά όχι άσκησης δράσεων διαχείρισης.

Στην εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης ως προς τις γνώσεις και τις δεξιότητες των ανωτέρω στελεχών, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο λειτουργίας του δημόσιου τομέα και διάφορες παράμετροι που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα άσκησης του έργου τους.

Η δασική νομοθεσία αποτελείται από έναν μεγάλο αριθμό νομοθετημάτων και εγκυκλίων για τη διαχείριση των δασών, στον οποίο προστίθενται η ευρωπαϊκή νομοθεσία και οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δασικά οικοσυστήματα, αλλά και πληθώρα νομοθετημάτων και νομικών κειμένων για το Δίκτυο Natura 2000 και τη βιοποικιλότητα. Οι υπάλληλοι των υπηρεσιών καλούνται να είναι άριστοι γνώστες και πολύ καλά εξοικειωμένοι με το σύνολο της πληροφορίας και να παρακολουθούν συνεχώς τις εξελίξεις, ώστε να είναι ενήμεροι για τυχόν τροποποιήσεις/αλλαγές. Στο πλαίσιο διεξαγωγής της ποιοτικής έρευνας διαπιστώθηκε ότι η πολυνομία, η αποσπασματικότητα και σε αρκετές περιπτώσεις η ασάφεια στην ερμηνεία του νομικού πλαισίου που διέπει την προστασία και τη διαχείριση των δασών, δυσχεραίνει σε μεγάλο βαθμό το έργο τους.

«...Έχουν θγάλει νόμους που δεν μπορούμε όμως να τους παρακολουθούμε. Πρέπει να είσαι και δασολόγος και νομικός για να κάνεις τη δουλειά σου.»
[Διεύθυνση Δασών]

«...Και από την άλλη βέβαια υπάρχει μια πολυνομία αναφορικά με τα δάση. Έχουμε περίπου 28 δασικές ενότητες. Από το 1928, από το 1836 Βασιλικό Διάταγμα καθορισμού μοναστηριακών και τα λοιπά, πολυνομία για τα δάση και το τι ισχύει, τι δεν ισχύει, πόσο μάλλον ύστερα για το NATURA

Ερ.: Με τι τρόπο εσείς κάθε στιγμή γνωρίζετε τι ισχύει για να διαχειρίζεστε όλα αυτά τα θέματα;

Απ.: Κάνουμε τον σταυρό μας και λέμε μην τυχόν χθες το θράδυ ψηφίστηκε κάτι.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Εμείς ξέρουμε καλά τη νομοθεσία για τα Natura, αλλά δεν γνωρίζουμε σε βάθος τη δασική νομοθεσία ή τη γνωρίζουμε πάνω πάνω κι αυτό μας δυσκολεύει.» [Τμήμα Περιβαλλοντικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού]

Η Δασική Υπηρεσία καλύπτει ευρύτατο φάσμα αρμοδιοτήτων, όπως η διαχείριση των δασών ως ανανεώσιμου πόρου, η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, η κατασκευή και συντήρηση έργων υποδομής, η γνωμοδότηση έργων, τα έργα αντιπυρικής προστασίας και

αποκατάστασης, η προστασία και διαχείριση της πανίδας, η εποπτεία της θήρας, η διαχείριση και προστασία περιοχών με ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας, η σύνταξη μελετών και η υλοποίηση έργων προστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης των δασικών οικοσυστημάτων, ο έλεγχος των δασικών χαρτών κ.ά., όπως έχει διαπιστωθεί και από το Πόρισμα Ομάδας Εργασίας για την αξιολόγηση των δομών και την αναδιάρθρωση των δασικών υπηρεσιών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της Χώρας (Αγγελάκας κ.ά. 2014). Ο υψηλός φόρτος εργασίας που απαιτείται για την άσκηση των ανωτέρω καθηκόντων επιβαρύνεται με πάγια καθημερινά καθήκοντα που δεν σχετίζονται με την προστασία και διαχείριση των δασικών περιοχών, όπως ως παράδειγμα οι χαρακτηρισμοί εκτάσεων, τα οποία απαιτούν επένδυση πολύ μεγάλου μέρους του ανθρωποχρόνου του προσωπικού.

Επιπρόσθετα, η υποστελέχωση της Δασικής Υπηρεσίας, κυρίως τα τελευταία έτη, καθιστά δύσκολη την ενασχόληση του προσωπικού με άλλα καίρια ζητήματα των δασών, πέραν αυτών που σχετίζονται με την άσκηση των πάγιων «παραδοσιακών» και «υποχρεωτικών» καθηκόντων τους που έχουν και νομικές συνέπειες. Η φύση των πάγιων καθημερινών καθηκόντων, σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού, αλλά και κινήτρων και καθοδήγησης, πρακτικά αποτρέπουν τους υπαλλήλους να ασχοληθούν με την απόκτηση γνώσεων και πείρας σε βάθος για το Δίκτυο Natura 2000 ή σε άλλα θέματα, όπως π.χ. η προσαρμογή της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή ή οι ευκαιρίες χρηματοδότησης που δημιουργούνται από την ένταξη ενός δάσους στο Δίκτυο. Σημαντική, επίσης, είναι η απώλεια γνώσης που παρατηρείται με τη συνταξιοδότηση παλαιών στελεχών με γνώση και πείρα στο πεδίο αλλά και στην εφαρμογή των διαδικασιών.

Παρόμοια καταγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση και στις λοιπές δημόσιες υπηρεσίες, ως προς το εύρος των αρμοδιοτήτων, τον φόρτο εργασίας, την έλλειψη προσωπικού και κινήτρων για την απόκτηση γνώσεων και καλλιέργεια δεξιοτήτων σχετικών με το Δίκτυο Natura 2000.

«....Να ξεκινήσουμε από το γεγονός ότι το προσωπικό της Διεύθυνσης Δασών XX, φαντάζομαι το έχετε ακούσει από πολλούς, αλλά εδώ είναι εξωφρενικά χαμηλό, είμαστε 3 άτομα. Τρεις δασολόγοι και εγώ. Και μέχρι προχθές δεν είχα κανένα δασοπόνο. Τώρα έχω 2. Φύλακες έχω, εντάξει, δεν έχω θέμα. Άλλα έχω θέμα στο επιστημονικό προσωπικό, το οποίο ουσιαστικά επιστημονικό προσωπικό, οι 3 δασολόγοι είναι 3 τμηματάρχες, τμηματάρχες του εαυτού του ουσιαστικά. Απλά έχουν τον τίτλο του τμηματάρχη ενός τμήματος, το οποίο θα έπρεπε να λειτουργεί σαν τέτοιο, αλλά ουσιαστικά κάνουν όλες τις δουλειές.» [Διεύθυνση Δασών]

«....Παλιά όλα αυτά τα γραφεία ήταν γεμάτα, σήμερα κάνω χρέη δασάρχη, δασολόγου και μέχρι πρόσφατα ήμουν και γραμματεία.....Ανάγκη για νέα άτομα υπάρχει, αλλά πού να τα βρεις.» [Δασαρχείο]

«....Πράξεις χαρακτηρισμού, δεν κάνουμε και τίποτα άλλο παρά πράξεις χαρακτηρισμού, να φύγουν από εμάς μήπως και ασχοληθούμε με το ουσιαστικό που είναι τα δάση.» [Δασαρχείο]

«....Όταν πρωτοδιορίστηκα δούλεψα πολλά χρόνια σε προσημάνσεις δασών. Τώρα, τρέχω κάθε μέρα στα δικαστήρια κι αν με βάλεις στο δάσος θα στο καταστρέψω.» [Δασαρχείο]

«...Αυτοί που βλέπεις είμαστε εδώ. Πού να βρούμε χρόνο να ψάξουμε και να διασταυρώσουμε την πληροφορία. Έχω από την πόρτα περιμένει ο επενδυτής και καίγεται γιατί καθυστερούμε την επένδυσή του.» [Τμήμα Περιβαλλοντικού και Χωρικού Σχεδιασμού]

«Αυτό που εισπράττω εγώ, είναι ότι υπάρχει ένα κενό στο κομμάτι των έργων, λόγω περιορισμένης χρηματοδότησης και έλειψης προσωπικού. Και επίσης, δεν γίνονται όσες μελέτες γίνονταν κάποτε. Έχουν συνταξιοδοτηθεί κάποιοι συνάδελφοι που είχαν πολύ καλές γνώσεις σε αυτά τα θέματα και υπάρχει ένα κενό στη μεταφορά αυτής της εμπειρίας και πληροφορίας στους νεότερους. Ανατρέχουμε σε άλλα δασαρχεία που ενδεχομένως βρίσκεται κάποιος παλιός συνάδελφος εκεί, που ίσως μπορέσει να μας κατευθύνει. Αν φύγουν και αυτοί από την υπηρεσία, θα είναι πολύ πιο δύσκολη η διεκπεραίωση των εργασιών» [Δασαρχείο].

Ως προς το επίπεδο γνώσης της Δασικής Υπηρεσίας για το Δίκτυο Natura 2000, η πλειονότητα εμφανίζεται να έχει μέτρια γνώση, αρκετές είναι οι περιπτώσεις όπου παρατηρείται καλή γνώση, λίγες είναι εκείνες όπου καταγράφεται πάρα πολύ καλή και ουσιαστική γνώση, ενώ αποτυπώνονται και περιπτώσεις όπου η γνώση είναι ελλιπής. Ως προς τις λοιπές υπηρεσίες, η πλειονότητα χαρακτηρίζεται από μέτρια γενική γνώση των βασικών ζητημάτων που σχετίζονται με το Δίκτυο και περιορισμένες είναι οι περιπτώσεις όπου καταγράφεται πολύ καλή και σε βάθος κατανόηση του Δικτύου και των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ένταξη μιας περιοχής σε αυτό.

«....Έχουμε απομείνει ένας Δασάρχης και δύο δασονόμοι για όλη αυτή την περιοχή. Πώς λες να τα καταφέρνουμε και με τι να πρωτοασχοληθούμε;Ενημέρωση για το Natura και ευρωπαϊκές πολιτικές; Αυτά είναι πολυτέλεια.» [Δασαρχείο]

«...Εμείς σαν υπηρεσία γνωρίζουμε ακριβώς την περιοχή Natura. Και ο κόσμος, οι πολίτες έχω, και αυτοί το γνωρίζουν, αλλά δεν γνωρίζουμε ακριβώς τα όριά τους.Καθημερινά ασχολούμαστε με τη βόσκηση στην τάδε περιοχή που είναι Natura. Έ, άμα έχει τώρα ένα φυτάκι ή την τάδε νυχτερίδα αυτό δεν το ξέρουμε.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Δηλαδή ουσιαστικά το Δίκτυο Natura δεν είναι ο βασικός μας πυλώνας πάνω στον οποίο δουλεύουμε στην οποιαδήποτε επαφή μας με το κοινό ή την οποιαδήποτε εφαρμογή μας. Ο πυλώνας ο δικός μας είναι η δασική νομοθεσία και η νομοθεσία η οποία αφορά τη βιοποικιλότητα που έχει να κάνει με τα δασικά είδη κυρίως. Τώρα, οι περιοχές Natura έρχονται για να κάνουν λίγο πιο αυστηρή την αξιολόγηση συγκεκριμένων περιοχών και το τι επιτρέπεται σε συγκεκριμένες περιοχές. Άλλα βασικότερος πυλώνας δεν είναι οι περιοχές

Natura. Βασικός μας πυλώνας είναι τα δάση και οι εκτάσεις οι οποίες αφορούν και επηρεάζουν τη δασική νομοθεσία.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Γνωρίζω το Δίκτυο αλλά όχι σε βάθος, ότι έχει αυτό φυτό εδώ ή αυτό το ζώο εκεί, γι' αυτό επιλέξαμε να έχουμε ειδικούς συνεργάτες που να μας βοηθούν άτυπα σε αυτό.» [Αποκεντρωμένη Διοίκηση]

«...Για τα είδη και τους οικοτόπους, ότι ξέρει ο κάθε συνάδελφος εδώ μέσα. Δεν μας χρειάζεται και καμιά ειδική γνώση ...Σε τι μας είναι χρήσιμες οι εξαετείς εκθέσεις και οι ευρωπαϊκές πολιτικές;» [Περιφέρεια]

Η γενική εντύπωση που επικρατεί στο σύνολο των υπαλλήλων όλων των υπηρεσιών είναι ότι η Οδηγία 92/43/EOK εισάγει πολλούς περιορισμούς για τις περιοχές που εντάσσονται στο Δίκτυο. Το κύριο θέμα που τους απασχολεί είναι αυτό των ορίων των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 και της άσκησης των δραστηριοτήτων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι πράξεις των υπηρεσιών (άδειες, γνωμοδοτήσεις κ.ά.) επηρεάζονται από το εάν μία έκταση περιλαμβάνεται σε περιοχή του Δικτύου ή μια προτεινόμενη θέση κατασκευής έργου βρίσκεται εντός ή εκτός των ορίων της περιοχής.

Διαπιστώνεται, επίσης, ότι οι Δασικές Υπηρεσίες που εμπλέκονται περισσότερο με την παραγωγή ξύλου παρουσιάζουν υψηλότερο βαθμό γνώσης και πείρας σχετικής με το Δίκτυο Natura 2000, ενδεχομένως γιατί έρχονται πιο τακτικά σε επαφή με τους τύπους οικοτόπων και τα είδη που προστατεύονται αλλά και με τις επιδράσεις επ' αυτών από τη δασική διαχείριση, έχουν δηλαδή κίνητρο ενασχόλησης. Η εικόνα διαφοροποιείται, ωστόσο, από υπηρεσία σε υπηρεσία. Για παράδειγμα, οι Δασικές Υπηρεσίες της Πελοποννήσου παρουσιάζονται να είναι τόσο υποστελεχωμένες, που είναι αδύνατο να ασχοληθούν με οτιδήποτε πέραν των καθημερινών καθηκόντων που σχετίζονται με τις άμεσες ανάγκες των πολιτών.

Συνολικά, οι εκπρόσωποι των υπηρεσιών (δασικών και μη) που συμμετείχαν στην έρευνα δηλώνουν την ανάγκη ουσιαστικής ενδυνάμωσης των γνώσεών τους και ενίσχυσης της εμπειρίας τους για το Δίκτυο Natura 2000 και τις ειδικές απαιτήσεις της διαχείρισης των δασών ως περιοχών του Δικτύου.

Ως προς τα ειδικά γνωστικά αντικείμενα του έργου LIFE ForestLife, ήτοι τα μέτρα διαχείρισης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των δασικών οικοσυστημάτων, την προσαρμογή της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή, την αναγωγή των πρεμνοφυών δρυοδασών, τη διαχείριση επισκεπτών και τα έργα αναψυχής, τις καινοτόμες χρηματοδοτήσεις, διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

Ο βαθμός ενσωμάτωσης των θεμάτων που σχετίζονται με το Δίκτυο Natura 2000 και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, είναι χαμηλός έως μέτριος. Το επίπεδο της γνώσης είναι σημαντικός παράγοντας, αν λάβει κανείς υπόψη ότι για παράδειγμα, τα δεδομένα των εξαετών εθνικών εκθέσεων για την κατάσταση διατήρησης των ειδών και τύπων οικοτόπων των περιοχών του Δικτύου Natura 2000, αλλά ακόμα και η ύπαρξη αυτών των εκθέσεων δεν ήταν γνωστά στην πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα και ως εκ τούτου δεν

λαμβάνονται υπόψη στον σχεδιασμό και την άσκηση της δασικής διαχείρισης. Σε περιορισμένο βαθμό λαμβάνονται υπόψη οι ειδικότερες ανάγκες διατήρησης των δασικών τύπων οικοτόπων και σε ακόμη μικρότερο οι ανάγκες των ειδών, κυρίως της πανίδας. Στο σημείο αυτό, καταγράφεται η ανάγκη ενίσχυσης της Δασικής Υπηρεσίας και με άλλες ειδικότητες π.χ. ειδικούς σε θέματα πανίδας. Δηλώνεται επίσης η ανάγκη να λαμβάνουν επίσημα και έγκαιρα γνώση της νομοθεσίας, των εγκυκλίων, των κειμένων κατευθύνσεων και των πρωτοβουλιών της διοίκησης σχετικά με το Δίκτυο Natura 2000, καθώς και να έχουν άμεση και εύκολη πρόσβαση σε έγκυρα γεωγωρικά δεδομένα που αφορούν την οριοθέτηση των περιοχών του Δικτύου, αλλά και σε επιστημονικά δεδομένα όπως η παρουσία τύπων οικοτόπων και ειδών, η κατάσταση διατήρησης κ.ά. Το επόπεδο γνώσης των λοιπών υπηρεσιών είναι χαμηλό έως ανεπαρκές και οφείλεται στην έλλειψη, λόγω αρμοδιοτήτων, εμπειρίας στη δασική διαχείριση.

«...Εδώ κάθε χρόνο στη Βραζιλία μια Ελλάδα εκχερσώνεται στον Αμαζόνιο, και εμείς κουβεντιάζουμε για το τι κάνει το φυτουλάκι το τάδε και το τάδε ...Τι επιπτώσεις θα έχει αν περάσει το πουλί, ο πετρίτης, τι θα γίνει δηλαδή;» [Διεύθυνση Δασών]

«...Μπορεί κάποιος, το Υπουργείο, ο Φορέας να μας δώσει επίσημα τα στοιχεία, αυτά τα είδη υπάρχουν στην περιοχή, εκεί θα τα βρεις, αυτές είναι οι ανάγκες τους και να ένας μπούσουλας για να τα διαχειριστείς.» [Δασαρχείο]

«...Όταν φτάνεις στις περιοχές NATURA και τις βλέπεις τοπογραφικά και όχι οικολογικά, γιατί εκεί έχουμε καταλήξει δηλαδή μέσα ή έξω ...Εμείς το πρώτο που κάνουμε είτε είναι σε πράξη χαρακτηρισμού είτε είναι σε αναδασωτέα είτε είναι σε ΜΠΕ είτε είναι διαχειριστικό, βλέπουμε αν εμπίπτει εντός NATURA. Αυτή όμως η πληροφορία, με το φόρτο εργασίας δεν καθόμαστε πραγματικά να δούμε τι σημαίνει. Εμείς δουλεύουμε μόνο χωρικά και λέμε επιτρεπτό ή μη επιτρεπτό.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Για τα φυτά ξέρουμε, δασικοί είμαστε και για τους τύπους οικοτόπων, δεν μας νοιάζει αν είναι Natura ή όχι, για τα ζώα όμως είναι θέμα. Καλά αν έχει αλεπού, για πουλιά και για σκαθάρια...» [Δασαρχείο]

«...Το σε τι κατάσταση είναι το προστατευτέο αντικείμενο, ούτε και αυτό το ξέρουμε. Προσπαθούμε να προτείνουμε μέτρα που να αφορούν το προστατευτέο αντικείμενο. Άλλα δεν ξέρουμε, δεν έχουμε πληροφόρηση για το αν υπάρχει και για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται.» [Περιφέρεια]

Η ανάγκη προσαρμογής της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή δεν απασχολεί σχεδόν το σύνολο των υπηρεσιών, καθώς αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο για το οποίο δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση. Ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή, ορισμένες υπηρεσίες αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα του προβλήματος και την ανάγκη σχεδιασμού για την πρόληψη και τον μετριασμό των επιπτώσεων, ενώ άλλες όχι. Για παράδειγμα, στις Δασικές Υπηρεσίες όπου δεν συντάσσονται διαχειριστικές μελέτες, η κλιματική αλλαγή δεν αποτελεί αντικείμενο ενασχόλησης. Στις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης, αρχικώς η προσαρμογή της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή

αντιμετωπίσθηκε ως μία ανάγκη που δεν αφορά άμεσα την καθημερινότητα των υπηρεσιών. Χαρακτηρίσθηκε ως κάτι το γενικό, μακρινό και ασαφές σε σχέση με τα άμεσα και καθημερινά καθήκοντα στα οποία καλούνται οι υπάλληλοι να ανταποκριθούν. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης, διαφάνηκε ενδιαφέρον και πρόθεση για αύξηση του επιπέδου της γνώσης και διατυπώθηκε η ανάγκη για ενημέρωση και εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς και για την παροχή κατευθύνσεων και προδιαγραφών για την ενσωμάτωση διαχειριστικών μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

«...Ναι, καταλαβαίνω ότι δεν είναι κάτι μακρινό ...Εκεί υπάρχει ένα πρόβλημα και όταν χρειαζόμασταν οδηγούς από το υπουργείο, να μας υποδείξει π.χ. ότι έχει προτεραιότητα το τάδε είδος και άρα πρέπει να κάνεις υλοτομίες στα τάδε και τάδε είδη που είναι δίπλα για να αυξηθεί. Αυτό λείπει από εμάς, αυτή η γνώση και οι κατευθύνσεις.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Κλιματική αλλαγή σε ό,τι αφορά εμάς δεν χρειάζεται να στο πει κάποιος, το καταλαβαίνεις. Ειδικά δηλαδή στα δασούρια, αυτό φαίνεται. Είδη τα οποία ουδέποτε είχαν προβλήματα ξήρανσης ή καχεκτικής ανάπτυξης, έχουν αρχίσει κι έχουν. Και αυτό φαίνεται ειδικά στα σκιόφυτα ή στα ημισκιόφυτα που αρχίζουν και κατεβαίνουν στα δασούρια ...Στις φτωχές ποιότητες τόπου, που ουδέποτε είχαμε πρόβλημα κι έβλεπες σε γρανίτη χαλέπιο με καλή ανάπτυξη, τώρα υπάρχει πρόβλημα. Δεν είναι τα πράγματα όπως ήταν και πρέπει να πάρουμε μέτρα.» [Διεύθυνση Δασών]

Στα ενδιαφέροντα της Δασικής Υπηρεσίας εμπίπτει η διαχείριση των πρεμνοφυών δρυοδασών και η αναγωγή τους σε σπερμοφυή. Σε αρκετές περιοχές της χώρας τα δάση αυτά βρίσκονται υπό αναγωγή και οι αποψιλωτικές υλοτομίες έχουν περιορισθεί. Σε αυτές τις περιπτώσεις το επίπεδο γνώσης καταγράφεται από μέτριο έως καλό και η διαδικασία είναι εμπεδωμένη καθώς ακολουθείται εδώ και αρκετά έτη. Ωστόσο, τονίζονται α) η αναγκαιότητα αύξησης του επιπέδου γνώσης των νεοεισερχόμενων υπαλλήλων στην υπηρεσία, καθώς υπήρξε απώλεια γνώσης με την αποχώρηση παλαιότερων δασικών υπαλλήλων, β) η συνέχιση εφαρμογής της σε πολύ μεγαλύτερη έκταση σε όλη τη χώρα και γ) η ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών.

«...Οι καλές αναγωγές έχουν αποτέλεσμα και για την τοπική κοινωνία και για το δάσος. Θέλει άρβυλο και δασολόγο έξω. Να θγει έξω να κάνει την ανάλογη προσήμανση ...Χρήματα, δεν χρειάζονται πάντα τα χρήματα. Κι άλλοι δασολόγοι που θα μάθουν χρειάζονται.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Εκεί που έχουμε μεγάλο πρόβλημα, είναι σε ότι αφορά τις αναγωγές. Υπάρχει πολύ μεγάλο πρόβλημα, γιατί οι «καλοί» υπάλληλοι χωρίς να θέλω να ασκήσω κριτική, οι παλιάς κοπής δασολόγοι που είχαν τριβή με το αντικείμενο δεν υπάρχουν. ...Είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να τη θγάλεις στην άκρη.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Εκτεταμένες αναγωγές έχουν γίνει στο παρελθόν. Όπου είναι σήμερα πεύκα έως τα 300 μέτρα, εκτός της τάδε περιοχής, έχουν γίνει αναγωγές. Για μας, τα

πρεμνοφυή δάση είναι σημαντικός οικότοπος, αλλά όμως η αναγωγή θεωρούμε ότι είναι πολύ δύσκολη και μη επιλέξιμη δραστηριότητα ...Δεν πρέπει στο μυαλό μας να τα μετατρέψουμε όλα σε σπερμοφυή ...Η τοπική κοινωνία έχει θέμα με την έλλειψη των βραχυπρόθεσμαν καρπώσεων, κυρίως όπου υπάρχει διεκδίκηση της νομής.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Οι δασικοί συνεταιρισμοί και οι παραδασόβιοι πληθυσμοί κατανοούνε τα πλεονεκτήματα από την αναγωγή. Τα περισσότερα από τα μέλη των συνεταιρισμών είναι μεγάλης ηλικίας, αυτοί έχουν πιο μεγάλη επαφή και γνώση με τη φύση, παρά οι νεότεροι.» [Δασαρχείο]

Στο παρελθόν η δασική αναψυχή αποτέλεσε πεδίο ευρείας δραστηριοποίησης της Δασικής Υπηρεσίας, λειτούργησε ως μέσο ανάδειξης των ωφελειών του δάσους και προβολής του έργου της υπηρεσίας στην κοινωνία. Κυρίως αφορούσε στη σχεδίαση, τη διάνοιξη και τη σήμανση μονοπατιών, στη σχεδίαση, κατασκευή και συντήρηση χώρων αναψυχής, θέσεων θέας και λοιπών υποδομών ενημέρωσης και εξυπηρέτησης επισκεπτών, στην παραγωγή και τη διάθεση ενημερωτικού υλικού, καθώς και στην ευαισθητοποίηση του κοινού. Εδώ και πολλά έτη, ο φόρτος εργασίας, η έλλειψη προσωπικού και οι περιορισμένοι πόροι, συρρίκνωσαν το έργο της Δασικής Υπηρεσίας στον συγκεκριμένο τομέα. Την ίδια χρονική περίοδο, ραγδαία ήταν η ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα, αγγίζοντας το 2016 τα 27,5 εκατομμύρια ξένων επισκεπτών. Ο εσωτερικός τουρισμός, παρότι υπέστη κατάρρευση λόγω της οικονομικής κρίσης, παρέμεινε εξίσου σημαντικός για αρκετές περιοχές της χώρας. Τα εκτεταμένα παράκτια πευκοδάση της χώρας, δημοφιλείς θερινοί προορισμοί, αλλά τα δάση της ενδοχώρας, σε μικρότερο βαθμό, υφίστανται σημαντικές πιέσεις και αλλοιώσεις από την τουριστική ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο της έρευνας, η επάρκεια των γνώσεων στον συγκεκριμένο τομέα παρουσιάζει διαφοροποιήσεις. Καλή ως πολύ καλή χαρακτηρίζεται η γνώση και πείρα της Δασικής Υπηρεσίας στα πεδία δράσης που προαναφέρθηκαν. Παρότι δεν αποτελεί υψηλή προτεραιότητα για το σύνολο των υπηρεσιών (δασικών και μη), διαπιστώνεται η αναγκαιότητα ενημέρωσης και εκπαίδευσης των υπαλλήλων σε σύγχρονα ζητήματα που άπτονται τουρισμού, όπως π.χ. η διαχείριση των επισκεπτών, η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας, η σχεδίαση σύγχρονων μέσων ερμηνείας περιβάλλοντος κ.ά. Καταγράφεται, επίσης, απουσία ενιαίου πλαισίου σχεδιασμού και κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού και ήπιων μορφών τουρισμού στα δάση εντός και εκτός του Δικτύου Natura 2000, έλλειψη συντονισμού σε εθνικό, περιφερειακό και συχνά σε τοπικό επίπεδο, απουσία επικαιροποιημένων και σύγχρονων κατευθύνσεων για επιλεγμένα ζητήματα, ανάγκη συγκέντρωσης δεδομένων επισκεψιμότητας και άλλων σχετικών στοιχείων με το προφίλ των επισκεπτών των δασών αλλά και εκτίμησης της φέρουσας ικανότητας των περιοχών, ανάγκη αποτύπωσης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των πιέσεων που υφίστανται τα δάση από τον τουρισμό κ.ά. Σημαντικό βήμα αποτέλεσε η υπογραφή στις 30 Ιανουαρίου 2017 της Υπουργικής Απόφασης 151344/165 «Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης ορειβατικών-πεζοπορικών μονοπατιών», με την οποία δημιουργείται το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία και προώθηση ολοκληρωμένων δικτύων πεζοπορικών διαδρομών.

«...Τα παραθαλάσσια δάση της περιοχής μας δέχονται μεγάλη τουριστική πίεση, όχι τα πολύ μεγάλα δάση, αλλά τα μικρά που καταπατώνται ...Πώς να πάμε να κατεδαφίσουμε τις παράνομες τουριστικές εγκαταστάσεις, με τα στυλό;». [Περιφέρεια]

«...Πρέπει το ελληνικό δημόσιο να λύσει κάποιες πλευρικές ασθένειες. Πρώτα από όλα τι είναι δασική πολιτική. Δασική πολιτική είναι να ξέρεις τι πας να κάνεις, υπάρχουν επιτρεπτές και μη επιτρεπτές επεμβάσεις, δηλαδή για να ορίσεις κάτι πρέπει να ξέρεις ποιο είναι το ζητούμενο της διαχείρισης. Από τη στιγμή που το ελληνικό δημόσιο δεν ξέρει τι θέλει να κάνει με τον τουρισμό στα δάση και τα επιτρεπόμενα έργα, υπάρχουν πράγματα που δεν λύνονται.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Κάνουμε τέτοια έργα πολλές φορές, αλλά είναι αποσπασματικά. Και βατά μονοπάτια έχουμε κάνει και παρατηρητήρια ...Άμα τα δεις τώρα όλα είναι ερείπια, όλα ...Δεν υπάρχει σε μια μελέτη ένα σχέδιο, ένα διαχειριστικό, που να πεις ότι εγώ αυτό θα το εφαρμόσω.» [Δασαρχείο]

«...Νομίζω ότι είναι περισσότερο ο περιστασιακός επισκέπτης, αυτός που του τυχαίνει να κάνει μια βόλτα, αυτός καταστρέψει. Εκείνος που έρχεται εδώ για να δει το τάδε μονοπάτι, ή την τάδε περιοχή ή το τάδε είδος δεν θα κάνει ζημιά.» [Ενωση Δασοφυλάκων Ελλάδας]

«...Το πώς θα γίνει η αξιοποίηση με ενδιαφέρει, αυτό εγώ ψάχνω. Εμένα με ενδιαφέρει πρακτικά πώς θα εφαρμοστούν, δεν με ενδιαφέρει η θεωρία. Άλλα πρέπει να ξεκινήσεις από την θεωρία και να πας μετά στην πράξη ...Πάντα πρέπει να ερμηνεύουμε την φέρουσα ικανότητα, να την αναζητούμε πάντα.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Να τροποποιηθούν οι προδιαγραφές, γιατί έχουμε και για έργα αναψυχής κάποιες προδιαγραφές του 1983 και του 2006 και δεν μπορούμε να παρεκκλίνουμε.» [Διεύθυνση Δασών]

Μεταξύ των δυσχερειών σε σχέση με τη διαχείριση των δασών εντός των περιοχών του Δικτύου Natura 2000, όπως αυτές αποτυπώθηκαν στο Βιογεωγραφικό Σεμινάριο της Θεσσαλονίκης, συγκαταλέγεται και η δυσχέρεια πρόσβασης σε επαρκή χρηματοδότηση. Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας, το επίπεδο γνώσης και πείρας της Δασικής Υπηρεσίας στο συγκεκριμένο πεδίο καταγράφεται χαμηλό. Παρότι συμμετέχει (κυρίως ως εταίρος και όχι ως συντονιστής) στην υλοποίηση έργων που χρηματοδοτούνται από ποικίλες χρηματοδοτικές πηγές, ο ρόλος της εντοπίζεται κυρίως στο φυσικό αντικείμενο των έργων και πολύ λιγότερο στις διαδικασίες αναζήτησης και διεκδίκησης των πόρων. Το χαμηλό επίπεδο γνώσης αποδίδεται πρωτίστως στην εξασφαλισμένη δημόσια χρηματοδότηση των βασικών δαπανών των υπηρεσιών, και δευτερευόντως στον φόρτο και την αδυναμία επιβάρυνσης των υπαλλήλων με πρόσθετο φόρτο εργασίας, αλλά και στην αποσπασματική έως ελλιπή πληροφόρηση για τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που προσφέρονται για το Δίκτυο Natura 2000. Λίγο υψηλότερο είναι το επίπεδο γνώσης των υπαλλήλων των λοιπών υπηρεσιών, ως προς την ύπαρξη των χρηματοδοτικών μέσων και όχι ως προς την αξιοποίησή τους. Ωστόσο,

καθώς οι δημόσιοι πόροι έχουν περιορισθεί σημαντικά, μεγάλο ενδιαφέρον εκφράζεται από το σύνολο των υπηρεσιών για την αύξηση του επιπέδου κατάρτισης για την εξεύρεση και την αξιοποίηση πόρων και από άλλες πηγές χρηματοδότησης.

«Παλιά, οι δασικές υπηρεσίες δέχονταν χρηματοδοτήσεις από το υπουργείο, αρκετά χρήματα, δημόσιες επενδύσεις. Τώρα πρέπει να φάχνεις, όμως δεν έχουμε την κατάρτιση να φάχνουμε χρηματοδοτικά εργαλεία. Δηλαδή οι συνάδελφοι ή εμείς ας πούμε δεν ξέρουμε πώς να φάξεις και να βρεις - και το LIFE ακόμα που το πήραμε εδώ, πόση προσπάθεια έχουμε κάνει, τρομάζει τις υπηρεσίες, είναι δύσκολα πράγματα αυτά. Και αποφεύγουμε και το γραφειοκρατικό κομμάτι της διαχείρισης. Το αποφεύγουμε.» [Διεύθυνση Δασών].

«...Θα πρέπει να αναζητήσουμε πρόσθετους πόρους, όμως δεν γνωρίζουμε πού και σε ποιον να απευθυνθούμε.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Εμείς δεν το κατέχουμε το LIFE. Γιατί σας είπα ότι χρειάζονται για όλα να έχεις μια παιδεία, όσο αφορά την πρόταση, πώς δέχονται, τι δέχονται κ.λπ. Προτιμάμε να είμαστε εταίροι σε ένα έργο.» [Αποκεντρωμένη Διοίκηση]

Στελέχη και υπάλληλοι των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Οι Φορείς Διαχείρισης έχουν στην περιοχή ευθύνης τους περισσότερες της μίας περιοχές του Δικτύου Natura 2000. Αποτελούν μια εξίσου σημαντική ομάδα στόχο της ποιοτικής έρευνας, καθώς εργάζονται για τη διατήρηση και διαχείριση της βιοποικιλότητας της περιοχής ευθύνης τους, την παρακολούθηση των τύπων οικοτόπων και των ειδών, την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων, τη γνωμοδότηση για έργα και δράσεις, την επόπτευση και φύλαξη της περιοχής τους, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών στην ανάγκη προστασίας των φυσικών πόρων, την προώθηση του αειφόρου τουρισμού. Το αβέβαιο καθεστώς χρηματοδότησης και συνέχισης της λειτουργίας των Φορέων Διαχείρισης, δυσχεραίνει σημαντικά το έργο τους και τον όποιο μακροπρόθεσμο ή και βραχυπρόθεσμο σχεδιασμό του έργου τους.

«...Για μήνες δεν γνωρίζαμε αν θα κλείσουμε αρχές Γενάρη και πάμε σπίτια μας ή αν θα συνεχίσουμε. Πώς να σχεδιάσεις δράσεις προστασίας ή οτιδήποτε άλλο;»

«...Μας ζητάνε από το Υπουργείο προτάσεις, εμείς γράφουμε, αλλά κανείς δεν ξέρει τι θα γίνει.»

Όπως και στην περίπτωση των δημοσίων υπηρεσιών, οι Φορείς Διαχείρισης για την επιτέλεση του έργου τους καλούνται να είναι καλοί γνώστες της νομοθεσίας και να είναι σε θέση να παρακολουθούν συνεχώς τις εξελίξεις, ώστε να είναι ενήμεροι για τυχόν τροποποιήσεις. Η πολυνομία, η αποσπασματικότητα και σε αρκετές περιπτώσεις η ασάφεια

στην ερμηνεία του πλαισίου που διέπει την προστασία και τη διαχείριση των περιοχών, δυσχεραίνει εξίσου σε μεγάλο βαθμό το έργο τους.

Το επίπεδο γνώσης και πείρας των στελεχών και των υπαλλήλων Φορέων για το Δίκτυο Natura 2000 σε γενικές γραμμές είναι επαρκές. Η εικόνα διαφοροποιείται από Φορέα σε Φορέα, καθώς επίσης σε σχέση με το επίπεδο γενικής γνώσης για το Δίκτυο και των υποχρεώσεων που απορρέουν από της ένταξη μίας περιοχής σε αυτό και με το επίπεδο ειδικής γνώσης για τις περιοχές ευθύνης τους, τους οικοτόπους και τα είδη που φιλοξενούν.

Η πλειονότητα των στελεχών και των υπαλλήλων των Φορέων έχει μέτρια γνώση για το Δίκτυο Natura 2000 συνολικά. Αρκετές είναι οι περιπτώσεις όπου καταγράφεται πολύ καλή γνώση, ενώ δεν απουσιάζουν και εκείνες όπου η γνώση είναι περιορισμένη ως ελλιπής. Διαπιστώνεται ότι η γνώση αποκτήθηκε κυρίως με δική τους πρωτοβουλία και όχι οργανωμένα από τις αρμόδιες υπηρεσίες του εποπτεύοντος Υπουργείου Περιβάλλοντος ή ως μία οργανωμένη δράση του κάθε Φορέα Διαχείρισης. Ως παράδειγμα, μόνο σε έναν Φορέα υλοποιήθηκε οργανωμένη δράση επιμόρφωσης του συνόλου του προσωπικού για το Δίκτυο Natura 2000. Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας, οι Φορείς Διαχείρισης δηλώνουν την ανάγκη αύξησης του επιπέδου γνώσης για επιμέρους αντικείμενα που αφορούν στο Δίκτυο Natura 2000, καθώς και για αυτά που σχετίζονται με εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές και στρατηγικές, καθώς επίσης να λαμβάνουν επίσημα και έγκαιρα γνώση της νομοθεσίας, των εγκυκλίων, των κειμένων κατευθύνσεων και των πρωτοβουλιών της διοίκησης σχετικά με το Δίκτυο Natura 2000.

Ως προς το επίπεδο γνώσης των υπαλλήλων των Φορέων Διαχείρισης για τις περιοχές που περιλαμβάνονται εντός των ορίων ευθύνης τους (π.χ. τους λόγους που εντάχθηκαν στο Δίκτυο, τους τύπους οικοτόπων και τα είδη που φιλοξενούν, τις πιέσεις και τις απειλές που υφίστανται), αυτό είναι ικανοποιητικό και σε ορισμένες περιπτώσεις, πολύ καλό. Όπως και οι υπηρεσίες, έτσι και οι Φορείς δηλώνουν την ανάγκη να έχουν άμεση και εύκολη πρόσβαση σε έγκυρα γεωχωρικά δεδομένα που αφορούν την οριοθέτηση των περιοχών του Δικτύου, αλλά και σε επιστημονικά δεδομένα όπως οι εξαετείς εκθέσεις για την κατάσταση διατήρησης των ειδών και των τύπων οικοτόπων κ.ά.

Ως προς τα ειδικά γνωστικά αντικείμενα του έργου LIFE ForestLife, από τις συνεντεύξεις και τις ομάδες εστίασης προέκυψε ότι το προσωπικό των Φορέων Διαχείρισης αντιλαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό την ανάγκη ενσωμάτωσης ειδικών μέτρων διατήρησης της βιοποικιλότητας στη διαχείριση των δασών, χωρίς όμως να έχει την ανάλογη εμπειρία και τις ειδικές γνώσεις. Σημειώνεται ότι μέσω των έργων επιστημονικής παρακολούθησης που υλοποιήθηκαν την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (με αυτεπιστασία ή με ανάθεση σε τρίτους) παράχθηκε σημαντική γνώση για επιλεγμένα είδη και οικοτόπους. Όπου η παρακολούθηση έγινε με αυτεπιστασία, διαπιστώνεται ουσιαστική και σε βάθος γνώση και πείρα στα συγκεκριμένα αντικείμενα. Συνολικά, καταγράφεται από τους Φορείς η απαίτηση για ουσιαστική αύξηση του επιπέδου γνώσεων και της πείρας για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση έργων διατήρησης ή βελτίωσης της κατάστασης διατήρησης των δασικών τύπων οικοτόπων και εν γένει της βιοποικιλότητας.

«...Τη γνώση για αυτό το αντικείμενο την αποκτάς άμα έχεις όρεξη, διαβάζοντας, ψάχνοντας και ρωτώντας. Έχουμε επιστημονικό προσωπικό, πάσης ειδικότητας το οποίο είχε την μαγικά για να πάει παραπέρα. Επειδή είναι κάτι το οποίο το κάνεις πρώτη φορά, προφανώς στην αρχή ρωτάς και επίσης απασχολήσαμε εξωτερικούς συνεργάτες. Ένας εξωτερικός συνεργάτης σε κάθε αντικείμενο, ο οποίος έδωσε την τεχνογνωσία του. Αυτή τη στιγμή για το συγκεκριμένο αντικείμενο το οποίο παρακολουθήσαμε και συνεχίζουμε να παρακολουθούμε, δεν χρειαζόμαστε εξωτερικούς συνεργάτες πια. Δηλαδή η γνώση έμεινε. Ενώ όταν το δίνεις σε έναν ανάδοχο, η γνώση μένει στον ανάδοχο.»

Η ανάγκη προσαρμογής της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή φαίνεται ότι δεν έχει απασχολήσει τους Φορείς Διαχείρισης και το επίπεδο γνώσης και πείρας είναι από χαμηλό έως ανεπαρκές. Οι περισσότεροι αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής και την ανάγκη σχεδιασμού για την πρόληψη και τον μετριασμό των επιπτώσεων, αλλά σχεδόν κανείς δεν έχει προβεί στην υλοποίηση συγκεκριμένων ενεργειών ή την εκπόνηση σχετικών εργασιών. Παρόλα αυτά, υψηλό αποτυπώθηκε το ενδιαφέρον για αύξηση του επιπέδου της γνώσης και για παροχή πληροφοριών και συγκεκριμένων κατευθύνσεων για την ενσωμάτωση μέτρων προσαρμογής της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή στα έργα που υλοποιούν.

«Λόγω της χαοτικής οικονομικής κατάστασης αυτή την περίοδο, επικεντρωνόμαστε στο κύριο κομμάτι, δηλαδή στην παρακολούθηση. Εάν ξέραμε ότι έχουμε τη δυνατότητα να σχεδιάσουμε και να δουλέψουμε πάνω στα κομμάτια της κλιματικής αλλαγής, με μεγάλη μας χαρά θα το κάναμε. Άλλα επειδή δεν ξέρουμε τι πρόκειται να γίνει, επικεντρωνόμαστε στην παρακολούθηση και της διαχείρισης μονάδων πια, που έχουν αναδειχτεί από την εποπτεία. Δίνουμε εκεί μεγαλύτερο βάρος και όχι σε άλλα πράγματα που ίσως θα θέλαμε, γιατί δεν ξέρουμε αν θα έχουμε την υποστήριξη που χρειάζεται.»

Η διαχείριση των πρεμνοφυών δρυοδασών και η αναγωγή τους σε σπερμοφυή αφορά στους Φορείς Διαχείρισης που αναπτύσσεται στην περιοχή ευθύνης τους τέτοιου είδους βλάστηση. Καθώς το αντικείμενο είναι εξειδικευμένο, το επίπεδο γνώσης είναι χαμηλό και περιορίζεται στους δασολόγους με σχετική γνώση και πείρα που απασχολούνται σε συγκεκριμένους Φορείς. Παρόλα αυτά, δηλώνεται ενδιαφέρον για απόκτηση γνώσης και υλοποίηση, από κοινού με τη Δασική Υπηρεσία, σχετικών έργων.

«...Βέβαια το γνωρίζουμε. Πριν από μερικά χρόνια σε συνεργασία με τον XX και τη Δασική Υπηρεσία, υποβάλαμε σχετική πρόταση για χρηματοδότηση στο INTERREG, η οποία όμως δεν εγκρίθηκε.»

«...Η ανόρθωση και διαχείριση των πρεμνοφυών δασών είναι σημαντική για εμάς, όχι μόνο για λόγους βιοποικιλότητας αλλά και πυροπροστασίας.»

Η επάρκεια των γνώσεων στον τομέα της ανάδειξης και της αναψυχής κυμαίνεται από χαμηλή ως μέτρια, παρότι αξιόλογο μέρος της χρηματοδότησης των Φορέων Διαχείρισης αφορούσε σε δράσεις, έργα και προϊόντα που σχετίζονται με τα αντικείμενα αυτά. Οι

υπάλληλοι κλήθηκαν να συντάξουν προδιαγραφές, να αναθέσουν σε τρίτους και να επιβλέψουν μελέτες και έργα, όπως σχέδια διαχείρισης επισκεπτών, σχέδια οικοτουριστικής ανάπτυξης και ανάδειξης των περιοχών ευθύνης τους, έρευνες κοινού και μελέτες εκτίμησης φέρουσας ικανότητας, μελέτες για την κατασκευή έργων ερμηνείας περιβάλλοντος, ανάπτυξη σημάτων ποιότητας και πιστοποίηση υπηρεσιών και προϊόντων κ.ά. χωρίς να έχουν πρότερη ουσιαστική γνώση και πείρα στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Το έργο, η γνώση και η πείρα διαφοροποιείται από Φορέα σε Φορέα και συνολικά κεφαλαιοποιήθηκε μερικώς από τους περισσότερους Φορείς Διαχείρισης.

Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται η ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης των υπαλλήλων σε σύγχρονα ζητήματα που άπτονται του τουρισμού και της αναψυχής, κυρίως σε ζητήματα διαχείρισης επισκεπτών, σχεδίασης σύγχρονων έργων ερμηνείας περιβάλλοντος, ανάπτυξης σημάτων ποιότητας και πιστοποίησης κ.ά. Καταγράφεται η απουσία ενιαίου πλαισίου σχεδιασμού και κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού και ήπιων μορφών τουρισμού στα δάση εντός και εκτός του Δικτύου Natura 2000, η έλλειψη συντονισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, η απουσία επικαιροποιημένων και σύγχρονων κατευθύνσεων για επιλεγμένα ζητήματα κ.ά.

«...Φτιάξαμε, σχεδιάσαμε ένα πρότυπο σχέδιο σήμανσης του Εθνικού μας Πάρκου και το πρωθήσαμε για εφαρμογή στις υπηρεσίες, στους Δήμους, στους συλλόγους, σε όλους. Ακόμη και στο Υπουργείο.»

«...Σύγχρονα μέσα, όχι πια πινακίδες, αλλά εφαρμογές, QR codes κ.λπ., όπου πια δεν κάθεσαι να γράψεις ...Και η όχληση είναι πολύ λιγότερη, και ανανεώνεις εύκολα την πληροφορία, και δεν είναι και χτυπημένη, στο τέλος, η πινακίδα.»

«...Στο κομμάτι των επιχειρήσεων, για το σήμα ποιότητας, έχουμε προβλήματα σε σχέση με τα κριτήρια που θα βάλουμε πάνω στην παραγωγική διαδικασία. Το σήμα ποιότητας είναι θα μπορούσαμε να πούμε το «υπερ-όπλο» των Φορέων και θα θέλαμε υποστήριξη. Δηλαδή στη διαμόρφωση των κριτηρίων, κυρίως στο επίπεδο της παραγωγής. Π.χ. σε ένα ξενοδοχείο ξέρεις περίπου τι να του ζητήσεις σε σχέση με την ποιότητα του φαγητού. Σε έναν βοσκό τι να ζητήσεις; Είναι λοιπόν λίγο πιο ασαφή τα κριτήρια.»

Το επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων των Φορέων Διαχείρισης σχετικά με την αξιοποίηση ποικίλων χρηματοδοτικών μέσων και την άντληση πρόσθετων πόρων για την υποστήριξη του έργου τους είναι καλό, καθώς πολλοί Φορείς Διαχείρισης συμμετέχουν εδώ και πολλά χρόνια στην υποβολή προτάσεων και την υλοποίηση έργων με τη συνεισφορά ποικίλων χρηματοδοτικών μέσων (π.χ. LIFE, INTERREG). Ο φόρτος εργασίας, η αβεβαιότητα για το μέλλον των Φορέων Διαχείρισης και ποικίλα διαδικαστικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά καιρούς, αποτελούν αναστατικούς παράγοντες για τη διεκδίκηση πρόσθετων πόρων από άλλες πηγές. Παρόλα αυτά δηλώνεται η ανάγκη για την αύξηση του επιπέδου γνώσης μέσα από την υλοποίηση βιωματικών σεμιναρίων/εργαστηρίων αξιοποίησης χρηματοδοτικών μέσων και σύνταξης προτάσεων.

«...Είμαστε αποδέκτες πολλών αιτημάτων συνεργασίας. Υπήρχε μέχρι τώρα ένα πρόβλημα, που ήταν η διστακτικότητα του Υπουργείου να δεχτεί ότι μπορούμε να έχουμε μία διαφορετική πηγή χρηματοδότησης. Κάτι που μας κρύωνε και εμάς, στο να προσπαθήσουμε να συντάξουμε μία πρόταση για κάποιο πρόγραμμα.»

Μέλη ΔΕΠ ΑΕΙ/ΤΕΙ, ερευνητές ιδρυμάτων, μέλη επιστημονικών εταιριών, εργαζόμενοι σε μελετητικές εταιρίες ή ανεξάρτητοι ιδιώτες ερευνητές, σύμβουλοι

Ο αριθμός των ακαδημαϊκών, ερευνητών, μελετητών και επιστημονικών φορέων/εταιρειών που εργάζονται για τα δάση και συναφή αντικείμενα είναι μεγάλος και δύσκολα προσδιορίζεται. Στο πλαίσιο της παρούσας και με τους περιορισμούς που θέτει μια ποιοτική έρευνα, έγινε προσπάθεια καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης και των απόψεων επιλεγμένων εκπροσώπων, καθώς και μέσω των υπηρεσιών (δασικών και μη) και των Φορέων Διαχείρισης που συνδιαλέγονται άμεσα μαζί τους.

Το επίπεδο γνώσης για το Δίκτυο Natura 2000 και τα θεματικά αντικείμενα που πραγματεύεται το έργο LIFE ForestLife, χαρακτηρίζεται από καλό έως υψηλό. Στα εργαστήρια των σχολών και των ερευνητικών κέντρων παράγεται μεγάλος όγκος γνώσης, συχνά όμως δεν διαχέεται ικανοποιητικά προς τα έξω. Ως προς την ευχέρεια αναζήτησης πρόσθετων πόρων και την αξιοποίηση διαφόρων χρηματοδοτικών μέσων, διαπιστώνεται πολύ καλή γνώση. Παρόλα αυτά δηλώνεται η ανάγκη για την περαιτέρω εξοικείωση με τις διαδικασίες και την αύξηση του επιπέδου γνώσης μέσα από την υλοποίηση βιωματικών σεμιναρίων/εργαστηρίων αξιοποίησης χρηματοδοτικών μέσων και σύνταξης προτάσεων.

Πολύ καλό επίπεδο γνώσης και μεγάλης εξοικείωσης με την τεχνολογία παρατηρείται στη νέα γενιά των μελετητών και ερευνητών.

«...Καλό είναι το copy paste, αρκεί να μην μένεις μόνο εκεί, να προσθέτεις και κάτι για να προχωρά η γνώση.» [Ερευνητής]

«...Υλοποιήσαμε έργο LIFE για την τάδε περιοχή και όλα τα δεδομένα που παράξαμε τα διαθέσαμε στις αρμόδιες υπηρεσίες για να πάρουν αποφάσεις. Για μας, η έρευνα για την έρευνα δεν έχει νόημα.» [Ερευνητής]

«...Σε βάθος έμαθα για το Natura μέσα από την ενασχόλησή μου εκτός Πανεπιστημίου. Οι φοιτητές σήμερα δεν λαμβάνουν στη Σχολή ουσιαστική γνώση για το Δίκτυο, πώς δημιουργήθηκε, ποια τα οφέλη και οι δεσμεύσεις για τη χώρα.» [Πανεπιστημιακός]

Απασχολούμενοι σε μη κρατικές περιβαλλοντικές οργανώσεις (ΜΚΟ)

Οι καταγραμμένες μη κρατικές περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Ελλάδα, ανεξαρτήτου μεγέθους, ξεπερνάνε τις 200, με ορισμένες από αυτές να εμφανίζονται περιοδικά ανενεργές ή να έχουν πάυσει οριστικά τη λειτουργία τους. Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας και των περιορισμών που αυτή επιβάλλει, επιλέχθηκε από την Ομάδα Εργασίας να ληφθούν συνεντεύξεις από τρεις οργανώσεις, μίας τοπικής εμβέλειας, μίας πανελλαδικής και μίας από το συλλογικό όργανο πολλών από τις οργανώσεις που λειτουργούν στη χώρα.

Από τη διεξαγωγή της έρευνας προέκυψε ότι το επίπεδο γνώσης των ΜΚΟ για το Δίκτυο Natura 2000, διαφοροποιείται σημαντικά. Χαρακτηρίζεται από ανεπαρκές έως υψηλό, και εξαρτάται από παράγοντες όπως ο τύπος και το μέγεθος της οργάνωσης, η εμβέλεια, το αντικείμενο δράσης κ.ά. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις στο σύνολό τους έρχονται αντιμέτωπες με τις δυσκολίες από τον τρόπο που ασκείται η δημόσια διοίκηση σήμερα (όπως αυτές προαναφέρθηκαν στην ενότητα της Δασικής Υπηρεσίας και λοιπών υπηρεσιών), καθώς επίσης και με λανθασμένες παγιωμένες αντιλήψεις σχετικά με τις απαγορεύσεις και τους περιορισμούς που προκύπτουν από την ένταξη μίας περιοχής στο Δίκτυο Natura 2000. Η πολυνομία, η αποσπασματικότητα και σε αρκετές περιπτώσεις η ασάφεια στην ερμηνεία του πλαισίου που διέπει την προστασία και τη διαχείριση των περιοχών, δυσχεραίνει το έργο τους. Η απασχόληση λίγων έως ελάχιστων ατόμων με ειδικές γνώσεις στα επιμέρους αντικείμενα, επιφέρει πρόσθετες δυσκολίες. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις απασχολούνται ειδικοί επιστήμονες, κυρίως στις μεγαλύτερες περιβαλλοντικές οργανώσεις, με ειδίκευση σε θέματα δασών, βιοποικιλότητας και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών.

Στο πλαίσιο της έρευνας αποτυπώνεται η ανάγκη άμεσης και εύκολης πρόσβασης σε έγκυρα γεωχωρικά δεδομένα που αφορούν την οριθέτηση των περιοχών του Δικτύου, αλλά και σε επιστημονικά δεδομένα, όπως οι εξαετείς εκθέσεις για την κατάσταση διατήρησης των ειδών και των τύπων οικοτόπων κ.ά. Επίσης, δηλώνεται η ανάγκη αύξησης του επιπέδου γνώσης για το Δίκτυο Natura 2000, καθώς και για επιμέρους ειδικά θέματα (π.χ. δεσμεύσεις από την ένταξη μίας περιοχής, οφέλη για την τοπική οικονομία και κοινωνία, εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές και στρατηγικές κ.ά.). Ως προς τα ειδικά γνωστικά αντικείμενα του έργου LIFE ForestLife, διαπιστώνεται η ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης σε σύγχρονα ζητήματα που άπτονται του τουρισμού και της αναψυχής, καθώς και στην αξιοποίηση ποικίλων χρηματοδοτικών μέσων και την άντληση πρόσθετων πόρων για την υποστήριξη του έργου τους.

Απασχολούμενοι σε κυνηγετικές οργανώσεις

Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας, επιλέχθηκε η διεξαγωγή ομάδας εστίασης με την Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας-Θράκης, η οποία αποτελεί τη μεγαλύτερη και πιο οργανωμένη ομοσπονδία κυνηγετικών σωματείων της Ελλάδας. Εκπροσωπεί 55.000 κυνηγούς που ανήκουν σε 63 Συλλόγους της Μακεδονίας και Θράκης. Απασχολεί ειδικούς επιστήμονες (δασολόγους, θηραματολόγους, περιβαλλοντολόγους, δασοπόνους), οι οποίοι

παρακολουθούν τους πληθυσμούς των θηρεύσιμων ειδών, προτείνουν και εφαρμόζουν μέτρα βελτίωσης των ενδιαιτημάτων τους, παρέχουν συμβουλές για τον εμπλουτισμό των πληθυσμών των θηρεύσιμων ειδών, ενημερώνουν τους κυνηγούς για δραστηριότητες που πρέπει να αποφεύγονται, επιβλέπουν το έργο των θηροφυλάκων.

Το επίπεδο γνώσης για το Δίκτυο Natura 2000 είναι υψηλό, όπως και το επίπεδο γνώσης για θέματα δασικής διαχείρισης, διαχείρισης θηραμάτων και εν γένει διατήρησης της βιοποικιλότητας. Καταγράφουν τον ρόλο τους ως καίριο στην παραγωγή γνώσης χρήσιμης για τα μέλη της Ομοσπονδίας, τη Δασική Υπηρεσία και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Συχνά δρουν ως εξισορροπιστές, αφενός προβάλλοντας τη σημασία τη θήρας και αφετέρου αιμβλύνοντας τις παρανοήσεις για το τι είναι και τι επιτρέπει/απαγορεύει το Δίκτυο Natura 2000 μεταξύ των κυνηγών και τις ανησυχίες τους για την ένταξη μιας περιοχής σε αυτό. Έχουν μεγάλη γνώση και πείρα στη φύλαξη περιοχών εντός και εκτός περιοχών του Δικτύου για την αναχαίτηση παράνομων δραστηριοτήτων, αλλά και στην επιστημονική παρακολούθηση ειδών, κυρίως ορνιθοπανίδας. Τεκμηριώνουν επιστημονικά, συντάσσουν εκθέσεις και εισηγούνται προς τη Δασική Υπηρεσία αλλαγές και τροποποιήσεις σχετικές με τα Καταφύγια Άγριας Ζωής, καθώς και ζητήματα δασικής διαχείρισης. Αντλούν τη γνώση από το πεδίο, τη νομοθεσία, τη βιβλιογραφία, από μελέτες και αναφορές που κυκλοφορούν, από ελληνικές και ξένες πηγές. Δρουν ως οι επιστημονικοί σύμβουλοι της Κυνηγετικής Συνομοσπονδίας και άλλων Ομοσπονδιών όταν τους ζητείται.

«...Εμείς εδώ είμαστε όλο άνθρωποι της δράσης και της υπαίθρου. Συνέχεια, λοιπόν, είμαστε έξω και παίρνουμε εμπειρίες από το φυσικό αντικείμενο, τις οποίες ανανεώνουμε και παράγουμε διαρκώς νέα δεδομένα».

«...Έχουμε το δάσος τάδε και η KYA γράφει ότι απαγορεύεται η αποψιλωτική υλοτομία εντός του Εθνικού Πάρκου τάδε. Το δάσος όμως καταστραφεί, όμως πνιγεί απ' την οξιά. Άμα δεν την πατήσεις μια αποψιλωτική υλοτομία να ξαναγεννηθεί σε ανοιχτό, σε ηλιόφωτο, όμως χάσεις το είδος. Άρα λοιπόν εδώ τίθεται θέμα ορθής διαχειριστικής πρακτικής».

«...Είμαι υπεύθυνος ενός σώματος που αποτελείται από 60, και σε λίγο καιρό 62 θηροφύλακες. Έχω τον ρόλο να οργανώνω και να κατευθύνω τα άτομα αυτά στην αντιμετώπιση παρόμοιων πρακτικών, είτε σε περιοχές Natura, είτε σε περιοχές εκτός Natura. Το Σώμα μας έχει την υπευθυνότητα να αντιμετωπίζει πρακτικές που αφορούν τη θήρα, που αφορούν το περιβάλλον, την υλοτομία, την παράνομη αλιεία σε ορεινά ύδατα, πολλές από τις οποίες μπορεί να είναι και μέσα σε περιοχές Natura».

«...Οι Κυνηγετικοί Σύλλογοι αρκετές φορές φοβούνται όταν ακούνε ότι μια περιοχή προτάθηκε με τη διεύρυνση των περιοχών Natura πριν κάποια χρόνια και τους εξηγούσαμε ότι δεν αλλάζει τίποτα, η δασική υπηρεσία είναι αυτή η οποία όμως καθορίσει τα της δικιάς τους δραστηριότητας, αν όμως επιτρέπεται ή όχι, δεν έχει να κάνει με το Natura. Το Natura είναι ένας χώρος χαρακτηρισμού και λίγο πολύ οριοθέτησης, και οι ειδικές ρυθμίσεις είναι του φορέα που έχει την ευθύνη για τη διαχείριση. Άρα λοιπόν και η δικιά μας η δουλειά πολλές φορές

στρεφότανε πυροσβεστικά, και να αμβλύνουμε την προκατάληψη στα μέρη των Κυνηγετικών Συλλόγων, αλλά κυρίως να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε με συναδέλφους δασικούς».

Μέλη δασικών συνεταιρισμών

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται περί τους 300 δασικούς συνεταιρισμούς (οι περισσότεροι αριθμούν λίγα μέλη). Ο μεγαλύτερος συνεταιρισμός είναι αυτός του Σταυρού Θεσσαλονίκης, η «Ένωση», με 110 μέλη. Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας αποτυπώθηκε η υφιστάμενη κατάσταση και οι ανάγκες δύο συνεταιρισμών: ενός μικρού (7 ατόμων) και της «Ένωσης». Και στις δύο περιπτώσεις διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχει εξοικείωση συμμετοχής σε έρευνες.

Ως προς τη γνώση για το Δίκτυο Natura 2000, αυτή είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ασαφής και συγκεχυμένη είναι η πληροφόρηση που έχουν για το τι είναι το Δίκτυο, για ποιους λόγους ιδρύθηκε, ποιες περιοχές εντάσσονται σε αυτό, ποιες δεσμεύσεις και οφέλη απορρέουν από την ένταξη μίας περιοχής στο Δίκτυο, εάν επηρεάζεται η άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων κ.ά. Αντικείμενα όπως διαχειριστικά και δασοκομικά μέτρα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στα δασικά οικοσυστήματα, η προσαρμογή της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή, δεν εμπίπτουν στο άμεσο ενδιαφέρον της ομάδας.

Η πληροφόρηση που απαιτείται για την υλοποίηση της εργασίας τους προέρχεται από τη Δασική Υπηρεσία, εκτιμάται από τους ίδιους ότι είναι επαρκής, και σχετίζεται με συγκεκριμένες οδηγίες και κατευθύνσεις για το πού και τι θα υλοτομήσουν, πώς μπορούν να αξιοποιήσουν διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις και πώς μπορούν να υποβάλλουν αιτήσεις οικονομικής ενίσχυσης.

Από την άλλη πλευρά, διαθέτουν πολύ καλή γνώση στην υλοτόμηση συστάδων, καλή γνώση στην υλοποίηση εργασιών αντιπλημμυρικής προστασίας και χαμηλή ως μέτρια γνώση στην υλοποίηση εργασιών αποκατάστασης δασών. Η γνώση τους στη χρήση της τεχνολογίας κυμαίνεται από μέτρια έως περιορισμένη και το ενδιαφέρον τους για περαιτέρω αύξηση της γνώσης σε όλα τα επίπεδα είναι σχεδόν ανύπαρκτο, καθώς απουσιάζει το κίνητρο αυτόνομης αναζήτησης νέας γνώσης, καλών πρακτικών κ.λπ.

Ως προς την ευχέρεια αναζήτησης πρόσθετων πόρων και την αξιοποίηση διαφόρων χρηματοδοτικών μέσων, ανασταλτικοί παράγοντες είναι η ελλιπής πληροφόρηση και τα ποικύλα οργανωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους. Επισημαίνεται όμως η αναγκαιότητα απασχόλησης δασολόγου συνεργάτη στους δασικούς συνεταιρισμούς, ο οποίος θα παρέχει αφενός συνεχή επιστημονική βοήθεια για την άρτια υλοποίηση της εργασίας τους και αφετέρου θα συμβάλει στην εξεύρεση πρόσθετων πόρων.

«...Το Δίκτυο Natura ...Ξέρουμε σε κάποιες περιοχές της Ελλάδος, όπως στη Φλώρινα, την Κεντρική Μακεδονία ότι υπάρχουν κάποιες περιοχές που έχουν κηρυχθεί τα δάση σαν Εθνικοί Δρυμοί και εκεί πέρα δε γίνονται κάποιες παρεμβάσεις υλοτομικές, προστατεύονται κάποια ζώα που είναι μέσα. Αυτά

γνωρίζω. Εμείς μπαίνουμε σε κάποια που μας υποδεικνύουν οι δασικές υπηρεσίες».

«...Εμπλεκόμαστε με την εμπορία του ξύλου, με τα ξύλα δηλαδή βασικά σε πρώτη φάση, παράλληλα βέβαια κάνουμε και κάποια άλλα, δηλαδή κάνουμε και καθαρισμούς, αναδασώσεις, όταν χρειαστεί κάνουμε αντιπλημμυρικά έργα. Σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, εκεί που είναι τα καμένα, πηγαίνουμε και κόβουμε τους κορμούς και κάνουμε βαθμίδες για να συγκρατηθεί το χώμα που έχει μέσα τον σπόρο του καμένου δέντρου για να γίνει φυσική αναγέννηση».

«...Ναι, γιατί το κράτος πρέπει να μας βοηθήσει. Όταν κάνεις τέτοια πράγματα πρέπει να έχεις ή έναν δασολόγο ή έναν γεωπόνο».

Άλλες κατηγορίες δασοκτημόνων

Στις άλλες κατηγορίες δασοκτημόνων πλην του δημοσίου περιλαμβάνονται οι Καλλικρατικοί Δήμοι (ΟΤΑ), φυσικά πρόσωπα, συνεταιρισμοί και άλλοι οργανισμοί, καθώς και εκκλησιαστικοί οργανισμοί. Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας αποφασίσθηκε η διεξαγωγή συνεντεύξεων και ομάδων εστίασης με Δήμους, καθώς επίσης και με την Ένωση Δασοκτημόνων Ελλάδας, η οποία αριθμεί 120 μέλη. Στην έρευνα συμμετείχαν αντιπροσωπευτικοί Δήμοι, με βάση τη διαδικασία που περιγράφηκε στο Κεφάλαιο 2.2.5. και η Ένωση Ιδιοκτητών Δασοκτημόνων.

Η γνώση των Δήμων για το Δίκτυο Natura 2000 διαφοροποιείται αρκετά. Σε κάποιες περιπτώσεις είναι περιορισμένη και ελλιπής ενώ σε κάποιες άλλες χαρακτηρίζεται οριακά μέτρια. Η διαφοροποίηση αυτή έγκειται σε ποικίλους παράγοντες (όπως π.χ. αν ο Δήμος είναι στελεχωμένος με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό π.χ. δασολόγο ή βιολόγο, αν είναι ιδιοκτήτης δασικής έκτασης με παραγωγικά δάση κ.ά.). Η ένταξη μίας περιοχής στο Δίκτυο αντιμετωπίζεται συνήθως αρνητικά, καθώς εκτιμάται ότι θα επιφέρει κυρίως δεσμεύσεις και περιορισμούς και όχι οφέλη για την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Η αντίληψη αυτή επικρατεί παρότι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι Δήμοι άντλησαν οικονομικούς πόρους από ευρωπαϊκά προγράμματα και εθνικούς πόρους για την υλοποίηση έργων με αφορμή την ένταξη της περιοχής τους στο Δίκτυο Natura 2000.

Στο πλαίσιο της έρευνας, διαπιστώνεται ότι οι Δήμοι δίνουν μικρότερη βαρύτητα στη διαχείριση των δασών που τους ανήκουν, σε σχέση με το παρελθόν, πλην ελαχίστων περιπτώσεων όπου τα οικονομικά οφέλη από την υλοτομία είναι πολύ μεγάλα. Ακόμη όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις παρότι απαιτείται, συχνά δεν συντάσσονται νέες διαχειριστικές μελέτες με τη λήξη των προηγούμενων. Το ενδιαφέρον των Δήμων εστιάζεται στην αναψυχή και τις δυνατότητες ανάπτυξης που μπορεί να προσδώσει στην περιοχή τους. Αναζητούν κατευθύνσεις και τεχνική υποστήριξη για τη σχεδίαση και την υλοποίηση σχετικών έργων. Συνολικά, διατυπώνεται η αναγκαιότητα ενημέρωσης και επιμόρφωσης των στελεχών της Αυτοδιοίκησης και του προσωπικού των Δήμων σε σχέση με το Δίκτυο Natura 2000, καθώς και με τις δυνατότητες ανάπτυξης έργων σχετικών με την προστασία και ανάδειξη των περιοχών τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκφράζεται για την αξιοποίηση καινοτόμων

χρηματοδοτικών μέσων με στόχο την άντληση πρόσθετων πόρων για την ανάπτυξη της περιοχής ευθύνης τους.

Οι ιδιώτες δασοκτήμονες στην Ελλάδα εκτιμώνται σε 50.000 περίπου. Οι περισσότεροι έχουν πολύ μικρές ιδιοκτησίες και αρκετοί από αυτούς αγνοούν ότι είναι μικροϊδιοκτήτες δάσους. Σύμφωνα με την Ένωση Δασοκτημόνων Ελλάδας, οι ιδιώτες δασοκτήμονες που ασχολούνται συστηματικά με τις εκμεταλλεύσεις τους είναι λιγότεροι από 10. Η γνώση τους για το Δίκτυο Natura 2000 είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ασαφής και συγκεχυμένη είναι η πληροφόρηση που έχουν για το τι είναι το Δίκτυο, για ποιους λόγους ιδρύθηκε, ποιες περιοχές εντάσσονται σε αυτό, ποιες δεσμεύσεις και οφέλη απορρέουν από την ένταξη μίας περιοχής στο Δίκτυο, εάν επηρεάζεται η άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων κ.ά. Αντικείμενα όπως διαχειριστικά και δασοκομικά μέτρα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στα δασικά οικοσυστήματα, η προσαρμογή της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή, δεν εμπίπτουν στο άμεσο ενδιαφέρον τους. Η πληροφόρηση που απαιτείται για την υλοποίηση της εργασίας τους προέρχεται από τη Δασική Υπηρεσία και εκτιμάται από τους ίδιους ότι είναι επαρκής. Διαπιστώνεται ότι με το ισχύον καθεστώς πολλά δάση δεν έχουν διαχειριστικές μελέτες και σχεδόν στο σύνολο των περιοχών δεν ασκείται κανενός είδους διαχείριση. Η γνώση για την αξιοποίηση των εν λόγω δασών για την παραγωγή άλλων προϊόντων και υπηρεσιών πλην του ξύλου είναι ελάχιστη και διατυπώνονται επιφυλάξεις ως προς την οικονομική τους απόδοση. Κανένας ιδιώτης δασοκτήμονας δεν απασχολεί μόνιμα επιστημονικό προσωπικό ή άλλο προσωπικό στο δάσος.

Εργαζόμενοι σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές

Το επύπεδο γνώσης των οικονομικών φορέων που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές για το Δίκτυο Natura 2000, είναι χαμηλό και σε πολλές περιπτώσεις ανεπαρκές. Λίγες είναι οι περιπτώσεις όπου σημειώνεται σχετικά καλή γνώση του Δικτύου, των αφελειών αλλά και των περιορισμών που απορρέουν από την ένταξη μιας περιοχής σε αυτό.

Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται η ανάγκη ενημέρωσης και εκπαίδευσης των υπαλλήλων σε σύγχρονα αντικείμενα που άπτονται του τουρισμού και της αναψυχής σε προστατευόμενες περιοχές. Καταγράφεται η απουσία ενιαίου πλαισίου σχεδιασμού και κατευθύνσεων για την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού και ήπιων μορφών τουρισμού στα δάση εντός και εκτός του Δικτύου Natura 2000, η έλλειψη συντονισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, η απουσία επικαιροποιημένων και σύγχρονων κατευθύνσεων για επιλεγμένα αντικείμενα κ.ά.

...Αντιληφθήκαμε κιόλας ότι εμείς πρέπει να δούμε και τη φυσική ομορφιά και το φυσικό τοπίο το οποίο έχει πάρα πολλά να αναδείξει, αλλά πρέπει φυσικά να το αναδείξεις κι εσύ. Έχουμε φύγει από τη λογική ότι “είναι πολυτέλεια να ασχολούμαστε με το βουνό”. Είμαστε σε καλύτερο στάδιο, δηλαδή, υπάρχει σκέψη “τι θα προσφέρουμε ακόμα εναλλακτικά στον πελάτη, πώς μπορούμε να

πάρουμε περισσότερες διανυκτερεύσεις στο τέλος της σεζόν”, δημιουργείται το κίνητρο για προσφορά πιο εναλλακτικών πραγμάτων, αρχίζει αυτό να υπάρχει»
[Τουριστικός Οργανισμός]

3.2 ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ/ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Οι υπάλληλοι της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών υπηρεσιών λαμβάνουν γενική ενημέρωση και έχουν πρόσβαση στην πληροφορία πρωτίστως μέσω της υπηρεσιακής οδού (εγκύλιοι, προδιαγραφές) και δευτερεύοντας μέσω επιστημονικών ιδρυμάτων και οργανισμών, συναδέλφων στην ίδια ή σε άλλες υπηρεσίες (προσωπικές γνωριμίες και επαφές), αλλά και μέσω του Διαδικτύου από επιλεγμένους δικτυακούς τόπους. Οι υπάλληλοι με πολλά έτη εργασίας και μεγάλη εμπειρία γνωρίζουν καλύτερα σε ποιους πρέπει να απευθυνθούν και σε ποιες πηγές μπορούν να ανατρέξουν για να αντλήσουν ή και να αξιολογήσουν την πληροφορία που χρειάζονται για την άμεση διεκπεραίωση των υπηρεσιακών υποχρεώσεων. Αυτό όμως δεν είναι εύκολο, απαιτεί μεγάλη δαπάνη χρόνου και έχει μεγάλο βαθμό επισφάλειας για τους νεοεισερχόμενους υπαλλήλους και για εκείνους που είτε έχουν λίγα έτη εργασίας στην υπηρεσία ή ενδεχομένως στερούνται καθοδήγησης. Επιπρόσθετα, η πληθώρα των εγκυκλίων που φθάνει καθημερινά στις υπηρεσίες και οι συνεχείς αλλαγές της νομοθεσίας, σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού και τον μεγάλο φόρτο εργασίας, δυσκολεύουν την αναζήτηση της πληροφορίας πέραν της άσκησης των άμεσων καθημερινών καθηκόντων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, επαφίεται στο προσωπικό ενδιαφέρον του κάθε υπαλλήλου να ερευνήσει περαιτέρω τα θέματα που τον αφορούν. Περιορισμένη παραμένει για τους υπαλλήλους της Δασικής Υπηρεσίας η πρόσβαση σε εγκυλίους και αποφάσεις που δεν εκδίδονται από την κεντρική υπηρεσία, αλλά από τρίτους (π.χ. Τμήμα Βιοποικιλότητας) και αφορούν στο Δίκτυο Natura 2000. Τελικά, η ενημέρωση για κάθε θέμα που προκύπτει είναι το αποτέλεσμα συνδυασμού διαφόρων στρατηγικών από την πλευρά των εργαζομένων στις σχετικές υπηρεσίες ανάλογα με την ατομική και υπηρεσιακή ευχέρεια του καθενός, υπό την κρίση της προσωπικής γνώσης και εμπειρίας.

«...Για να ολοκληρώσουμε λοιπόν για την πληροφόρηση, γίνεται από το υπουργείο, με τις εγκύλιους που στέλνει με τη συμβατική μορφή, και από κει και μετά γίνεται και με ελεύθερη διαδικασία, αλλά κυρίως μας ενδιαφέρει η πληροφόρηση από το υπουργείο, οι νόμοι, οι εγκύλιοι, οι ερμηνευτικές που βγαίνουν για κάθε νόμο. Αυτό μας ενδιαφέρει πρωτίστως. Αυτό γίνεται με τη διαδικασία που είπαμε και διαδικτυακά, εάν κάποιο site το έχει προλάβει και το έχει αναρτήσει. Οπότε το αναμένουμε. Και από εκεί και μετά από τη *diavgeia* που βλέπουμε αντίστοιχες περιπτώσεις ή κάτι το οποίο δεν το έχουμε εμείς, και φυσικά, ευτυχώς, έχουμε και τη *pomoteleia*, συνδρομητικό είναι αυτό εδώ πέρα που σας είπε ο κ. διευθυντής, το οποίο είναι χρήσιμο εργαλείο για να ξέρουμε ανά πάσα στιγμή την ισχύ κάθε νόμου. Γιατί μπορεί να έχει αλλάξει και να μην το ξέρουμε» [Δασική Υπηρεσία].

«...Όταν καλούμαστε να αδειοδοτήσουμε ένα έργο που προβλέπεται μέσα σε Natura έχουμε μόνο αυτό το όπλο, μόνο αυτήν την υποστήριξη για ότι προβλέπει για τα ΖΕΠ, για τις ειδικές ζώνες προστασίας, διαχείρισης. ...Δεν υπάρχουν διαχειριστικά σχέδια, δεν υπάρχουν και σε όλες τις προστατευόμενες περιοχές

φορείς διαχείρισης. Εμείς ερχόμαστε λοιπόν με όλα αυτά που βρίσκουμε μέσα από το Διαδίκτυο, και τη γνώση που ο καθένας μπορεί να έχει σαν άτομο, να κάνουμε μια εισήγηση και να βγάλουμε μια απόφαση» [Δασική Υπηρεσία].

Ειδικότερα σε σχέση με τη νομοθεσία, για τη Δασική Υπηρεσία η πρόσβαση στην πληροφορία κρίνεται μέτρια. Οι υπόλοιπες ομάδες στόχοι που δεν λαμβάνουν στοχευμένη ενημέρωση των αλλαγών και επικαιροποιήσεων στη νομοθεσία, απαιτείται να καταβάλουν μεγάλη προσωπική προσπάθεια και να διαθέσουν αξιόλογο τμήμα του χρόνου τους για την παρακολούθηση των εξελίξεων. Για πιο εξειδικευμένα αντικείμενα, τα οποία επηρεάζουν την ποιότητα της διαχείρισης στις προστατευόμενες περιοχές, όπως για παράδειγμα η κατάσταση διατήρησης των ειδών και των τύπων οικοτόπων από τις εξαετείς εκθέσεις, υπάρχει έλλειψη γνώσης και πρόσβασης ανεξαρτήτως ομάδας στόχου.

«...Σε μεγάλο βαθμό λοιπόν έγκειται στην ευαισθητοποίηση που έχει ο καθένας. Στο πόσο ο καθένας μας ενδιαφέρεται να ενημερωθεί και στη συνέχεια να προχωρήσει περισσότερο, διερευνώντας το αντικείμενο το οποίο τον ενδιαφέρει. Οριζόντια πληροφόρηση καλό θα ήταν να υπάρχει από το Υπουργείο, δηλαδή καλό θα ήταν να είμαστε αποδέκτες όλης αυτής της πληροφορίας και της δουλειάς που κάνει το Υπουργείο, και γίνεται και είναι αρκετή η πληροφόρηση. Τώρα δεν γνωρίζαμε -ίσως βέβαια φταίμε και εμείς σε αυτό το κομμάτι, που δεν επικοινωνήσαμε- αλλά θα ήταν καλό να είχε φύγει ένα email σε όλους τους φορείς, που να λέει ότι τα αποτελέσματα της δουλειάς για την τρίτη εξαετή έκθεση βρίσκονται σε αυτόν τον ιστότοπο.» [Φορέας Διαχείρισης]

«...Ήδη εμείς πολλές φορές μπαίνουμε στη διαδικασία να ψάχνουμε να βρούμε ποιος είναι ο τελευταίος νόμος που βγήκε, είτε αυτό έχει να κάνει με τα ορεινά ρέματα, είτε με κάποια νέα οδηγία, είτε με μία καινούρια απαγόρευση, δεν μας ενημερώνουν οι υπηρεσίες. Εμείς είμαστε εκείνοι που έχουμε τις ημερομηνίες λίγο πολύ στο μυαλό μας, ή διαβάζουμε άρθρα και στη συνέχεια μπαίνουμε στη διαδικασία να αναζητήσουμε τις υπηρεσίες και να πάρουμε τα αρχεία.» [Φορέας Διαχείρισης]

Ορισμένες ομάδες στόχοι αντλούν κατά κύριο λόγο από τη Δασική Υπηρεσία την πληροφόρηση που απαιτείται για την άσκηση της εργασίας τους. Ως παράδειγμα οι δασικοί συνεταιρισμοί όπως και οι ιδιώτες δασοκτήμονες δρουν με βάση τις υποδείξεις της υπηρεσίας και οποιαδήποτε άλλη ενημέρωση για το Δίκτυο Natura 2000 επαφίεται στο προσωπικό ενδιαφέρον και τον διαθέσιμο χρόνο του κάθε ενδιαφερόμενου.

Στο πλαίσιο της έρευνας, διαπιστώνεται ότι η απουσία συγκεντρωμένης και οργανωμένης πληροφορίας δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την πρόσβαση. Επίσης, ότι η έλλειψη πρόσβασης στην πληροφορία δημιουργεί έντονη την αίσθηση της απομόνωσης σε κάποιες ομάδες, ειδικά σε γεωγραφικά απομακρυσμένες περιοχές.

«...Κάτι άλλο που είναι πολύ δύσκολο και χρειάζεται συχνά μεγάλο ψάξιμο και χάσιμο χρόνου είναι οι χαρακτηρισμοί και οι αποχαρακτηρισμοί δασικών δασών

και δασικών εκτάσεων, όπου ποτέ δεν ξέρεις τι έχει γίνει από την εκάστοτε Διεύθυνση Δασών. Ποιες είναι οι χαρακτηρισμένες, ποιες είναι αποχαρακτηρισμένες και γιατί, για να τις παρακολουθείς τις αποφάσεις που βγαίνουν στη diaugeia θες ένα μεροκάματο. Να έχεις GIS γνώσεις, να έχεις όλη την πληροφορία, να δεν ξέρεις πού πέφτουν τα όρια, να τα βάλεις επάνω, να δεις αν είναι μέσα σε Natura, γιατί την αποχαρακτηρίσανε, γιατί την χαρακτηρίσανε, με ποια λογική. Σαν περιβαλλοντική οργάνωση, που παρακολουθείς προβλήματα και διάφορα θέματα που προκύπτουν ανά καιρούς, δεν μπορείς να βγάλεις άκρη.» [Περιβαλλοντική Οργάνωση]

Ως παράδειγμα, καταγράφεται ότι οι δασοφύλακες, με έντονη παρουσία και άμεση γνώση του πεδίου, δεν είναι επαρκώς ενημερωμένοι για τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των περιοχών ευθύνης τους, πολύ περισσότερο μάλιστα όταν αυτές περιλαμβάνουν και περιοχές του Δικτύου Natura 2000, ούτε για το νομικό καθεστώς των περιοχών, ενώ η ενημέρωση και παροχή πληροφοριών στους πολίτες αποτελούν μέρος των καθηκόντων τους. Δεν λαμβάνουν εκπαίδευση θεωρητική και πρακτική για τη συμπεριφορά και τη διαχείριση των επισκεπτών και δεν έχουν επίσημα πρόσβαση σε ενημερωτικό υλικό ή εφαρμογές στο Διαδίκτυο ή σε φορητές συσκευές για να μπορούν να ενημερώσουν περαιτέρω τους επισκέπτες, γεγονός που αξιολογείται αρνητικά από τους ίδιους και φαίνεται να αποτελεί σημαντική ανάγκη του κλάδου.

«...Η εντύπωση που έχω αποκομίσει είναι ότι (οι συνάδελφοι δασοφύλακες) έχουν μια σχέση, αλλά ξέρεις, μια γενική εικόνα. Ακόμα και εγώ, δεν εξαιρούμαι ούτε εγώ. Γιατί και το νομικό καθεστώς, αλλά και όλο το υπόλοιπο καθεστώς που διέπει τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, είναι λίγο χαοτικό. Είναι, να σου πω την αλήθεια, στην καλή διάθεση του καθενός να ασχοληθεί, να διαβάσει, να μελετήσει.» [ΠΟΔΔΥ]

Από τις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης διαπιστώνεται επίσης ότι το σύνολο σχεδόν των ομάδων στόχων που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολογεί ως ικανοποιητική την εξοικείωσή του με τη χρήση του Διαδικτύου στην αναζήτηση πληροφοριών αλλά και την ευκολία και ταχύτητα πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Όμως, οι διαπιστώσεις αυτές δεν αντανακλώνται στον βαθμό πρόσβασης σε ιστοτόπους με εξειδικευμένη πληροφορία. Η χρήση του Διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών και γνώσης δεν αποτελεί διαδεδομένη πρακτική από τις περισσότερες ομάδες στόχους για τη διεκπεραίωση των καθηκόντων τους. Χρησιμοποιούνται πολύ συγκεκριμένοι ιστότοποι και δικτυακοί τόποι οι οποίοι κατά κύριο λόγο ελέγχονται από επίσημους φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ελληνικής Κυβέρνησης και από επιστημονικά ιδρύματα. Οι υπόλοιποι ανήκουν σε ιδρύματα ή περιβαλλοντικές οργανώσεις, ενώ υπάρχουν και άλλοι ενημερωτικοί δικτυακοί τόποι. Εξαίρεση στην αξιοποίηση του Διαδικτύου αποτελεί η επιστημονική κοινότητα (μέλη ΔΕΠ, ερευνητές κ.ά.), καθώς και οι Φορείς Διαχείρισης.

Σημαντικό κριτήριο στην αναζήτηση και εκτίμηση της πληροφορίας που αποκτάται από το Διαδίκτυο ή και άλλες πηγές πέραν της υπηρεσιακής οδού, αποτελεί η εγκυρότητα. Η πλειονότητα των υπηρεσιακών παραγόντων που συμμετείχαν στην έρευνα τονίζει την

αναγκαιότητα επίσημης καθοδήγησης από την κεντρική υπηρεσία ως προς τις πηγές των δεδομένων βάσει των οποίων η ενδιαφερόμενη υπηρεσία δύναται να τεκμηριώσει διοικητικές πράξεις. Το αντίστοιχο ισχύει και για τις κατευθύνσεις για διαχειριστικές πρακτικές, οι οποίες αναμένεται να προέρχονται από το αρμόδιο υπουργείο, με τη μορφή εφαρμοστικής ρύθμισης ή εγκυκλίου. Οποιαδήποτε άλλη πληροφορία χρησιμοποιείται επικουρικά και με μεγάλη επιφύλαξη.

«...Γενικά να έχετε κατά νου τον τρόπο που λειτουργεί η δημόσια διοίκηση. Δηλαδή οποιαδήποτε συμπεράσματα είναι αποτελέσματα ερευνών, διαπιστώσεων, από προγράμματα, από έρευνα κ.λπ., από πανεπιστημιακή, από ιδιωτική, όλα αυτά πρέπει, για να εφαρμοστούν από τις περιφερειακές δασικές υπηρεσίες συγκεκριμένα, να απευθύνονται στο υπουργείο, να γίνει σχετική νομοθετική ρύθμιση ή εγκύκλιος για την εφαρμογή τους. Ότι και να γνωρίζω, δεν μπορώ να το επιβάλω στον άλλον αν δεν υπάρχει κάτι εφαρμοστικό ...Γιατί ένα έγγραφο θεωρείται επίσημο όταν έρθει στην υπηρεσία και πρωτοκολληθεί. Το υπόλοιπο είναι πληροφόρηση.» [Δασική Υπηρεσία]

«...Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει ένα portal, κάτι στο οποίο να έχουμε πρόσβαση και να λέμε ότι αυτό είναι του υπουργείου και είναι σίγουρα έτσι.» [Διεύθυνση Δασών]

Παρά την αμφιβολία για την εγκυρότητα των μη επίσημων πηγών, η ανάγκη για άμεση και έγκαιρη πληροφόρηση μέσω του Διαδικτύου, ελλείψει καλά οργανωμένης κρατικής διαδικτυακής πύλης, καλύπτεται από ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Την υψηλότερη επισκεψιμότητα καταγράφει ένας συγκεκριμένος δικτυακός τόπος, γεγονός που αποδίδεται στην ταχεία και έγκυρη ενημέρωσή του, καθώς στο ότι διαθέτει αξιόλογο αρχείο νομοθεσίας, ενώ, συχνά, εκτός από κείμενα ή σχολιασμούς σε θέματα επικαιρότητας, παραπέμπει με συνδέσμους και στους δικτυακούς τόπους-πηγές των αναρτήσεων. Ακολουθούν σε επισκεψιμότητα δικτυακοί τόποι που χρησιμοποιούνται για την αναζήτηση γεωχωρικών δεδομένων: Εθνικό Κτηματολόγιο, geodata.gov.gr, καθώς και η υπηρεσία θέασης των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 που διατηρεί ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος.

«...Τοcom, δεν ξέρω πώς ξεκίνησε, ξαφνικά έχει γίνει πάρα πολύ ενεργό σε όλη τη Δασική Υπηρεσία. Άσε που θα βρεις αυτόματα (κάτι που δεν το έχει κάνει το Υπουργείο), όλες τις εγκυκλίους μας. Αυτόματα μπαίνεις και βλέπεις όλες τις εγκυκλίους καθώς και μια συσχέτιση με όλες τις KYA, με όλη τη νομοθεσία, με όλη τη νομολογία. Είναι πάρα πολύ σοβαρό αυτό. Δηλαδή, ξαφνικά, από το τίποτα, βρέθηκε ένα εργαλείο πάρα πολύ σοβαρό.» [Διεύθυνση Δασών]

3.3 ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ/ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΟΧΟΥΣ

Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας διαπιστώνεται ότι η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και το επίπεδο διάδρασης ανάμεσα στις ομάδες στόχους διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των ομάδων στόχων, αλλά και ανάμεσα στα μέλη της ίδιας ομάδας στόχου. Η προσωπική επικοινωνία και η χρήση ηλεκτρονικής αλληλογραφίας πρωτίστως, και οι κατ' ιδίαν συναντήσεις, τα συνέδρια και οι κάθε είδους συναντήσεις, δευτερεύοντας, υπερτερούν έναντι της χρήσης σύγχρονων υπηρεσιών (π.χ. κοινότητες διαλόγου, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημόσια διαβούλευση) για την αλληλεπίδραση με άλλα μέλη των ομάδων στόχων.

Ειδικότερα, η Δασική Υπηρεσία και οι λοιπές υπηρεσίες προτιμούν κυρίως την προσωπική επικοινωνία, μέσα από τις διαπροσωπικές και τις υπηρεσιακές σχέσεις που έχουν αναπτύξει τα μέλη της, τη συμμετοχή σε συνέδρια και συναντήσεις, όταν ο φόρτος εργασίας και οι πόροι το επιτρέπουν, και σε πάρα πολύ μικρό βαθμό αξιοποιούν τις υπηρεσίες του Διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται, όμως ανεπίσημα και όχι σε επίπεδο έγκυρης διαδικασίας. Δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή κάποια διαδικτυακή πύλη που να καλύπτει την ανάγκη για εγκυρότητα, προσφέροντας υπηρεσίες με βάση προδιαγραφές ελέγχου και ποιότητας του περιεχομένου και με την έγκριση της κεντρικής υπηρεσίας. Σε σχέση με τη χρήση των κοινοτήτων συζήτησης, εκφράζονται από τους συμμετέχοντες αμφιβολίες για τη δυνατότητα ελέγχου του περιεχομένου και τη διασφάλιση της ποιότητας της διαδικασίας. Οι διαπιστώσεις αυτές ισχύουν και για τις υπόλοιπες ομάδες στόχους, με μικρή διαφοροποίηση στην επιστημονική-ερευνητική κοινότητα, η οποία προτάσσει τη συμμετοχή σε συνέδρια και κάθε είδους συναντήσεις και αξιοποιεί σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό το Διαδίκτυο.

«...Επικοινωνούμε συνεχώς με άλλες υπηρεσίες. Εάν δεν επικοινωνούσαμε, δεν θα μπορούσαμε να χειριστούμε τις υποθέσεις μας.» [Δασαρχείο]

«Ερ: Κάτι που ως παράδειγμα το προσπαθείτε, το πετυχαίνετε και βλέπετε ότι είναι πολύ καλό, το επικοινωνείτε με τους άλλους; Με επίσημο ή ανεπίσημο τρόπο;

A1: Ανεπίσημο. Θα μας ρωτήσει κάποιος: πώς αντιμετωπίσατε αυτό το θέμα; Και απλά θα του απαντήσουμε.

A2: Μεταξύ μας, με τη διεύθυνση και τον συντονισμό ανταλλάσσουμε απόψεις, αν χρειαστεί και με το υπουργείο, αλλά όλα αυτά είναι στο ανεπίσημο.»
[Δασαρχείο]

Η διάδραση ανάμεσα στα μέλη των ομάδων και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας διεξάγονται κυρίως απύπως. Η συχνότητα και τα μέσα επικοινωνίας καθορίζονται με βάση την πρωτοβουλία, τη διάθεση και τις προσωπικές γνωριμίες του κάθε ενδιαφερόμενου. Από το σύνολο των ομάδων στόχων δηλώνεται η ανάγκη δημιουργίας επίσημων και έγκυρων διαύλων επικοινωνίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας. Ως παράδειγμα, καταγράφεται από

τους Φορείς Διαχείρισης ως σημαντική η έλλειψη ύπαρξης οργανωμένης δομής που να υποστηρίζει κεντρικά το έργο τους και να διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσης και καλών πρακτικών. Σήμερα, ο συντονισμός θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος επιτυγχάνεται μέσα από το άτυπο δίκτυο των προέδρων των Φορέων. Για ειδικότερα θέματα, πραγματοποιείται επικοινωνία μεταξύ των Φορέων, σε επίπεδο προέδρων και προσωπικού, η οποία κάθε φορά εξαρτάται από τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν και τις υφιστάμενες γνωριμίες. Το άτυπο δίκτυο θα μπορούσε να λάβει διαφορετική μορφή και να στηρίζει ουσιαστικά και αποτελεσματικά όλους τους Φορείς.

Και στην περίπτωση των δασικών συνεταιρισμών, υπάρχει ομοίως ένα άτυπο δίκτυο επικοινωνίας με άλλους δασικούς συνεταιρισμούς, ιδιαίτερα σε θέματα διακίνησης ξυλείας, ασφάλισης των υλοτόμων κ.λπ. Ορισμένα θέματα αντιμετωπίζονται μέσω του Σωματείου Δασεργατών.

«...Δυστυχώς δεν υπάρχει ένα οργανωμένο δίκτυο φορέων διαχείρισης. Η συνεργασία είναι σε επίπεδο προσωπικό δηλαδή εγώ γνωρίζω εσένα, ξέρω ότι είσαι καλή στη δουλειά σου και ότι έχεις αντιμετωπίσει κάτι αντίστοιχο τέλος πάντων εκεί πέρα, ξέρω ότι έχετε αρκούδες εκεί στην Ροδόπη, οπότε σε παίρνω και εσένα τηλέφωνο να δω τι κάνατε, ξέρω ότι θέλεις να φτιάξεις ένα κέντρο ενημέρωσης και ότι είσαι στα Χανιά, πώς το κάνατε, τι έγινε. Υπάρχει δηλαδή σε άτυπο βαθμό.» [Φορέας Διαχείρισης]

«...Δηλαδή όταν το αφήνεις σε επίπεδο προσωπικών σχέσεων, πάλι θα λειτουργήσει και θα βρεις τη λύση προφανώς, αλλά αν ήταν κάτι πιο οργανωμένο.... γιατί εγώ μπορεί να θεωρώ κάτι καλή πρακτική αλλά τελικά να μην είναι, δηλαδή θέλω να πω κάποιος φορέας από πάνω που θα έπρεπε να υπάρχει στο υπουργείο, να πει ότι, ναι, όντως αυτή είναι καλή πρακτική, και καλό είναι εγώ σαν υπουργείο πια να ωθήσω τους άλλους φορείς να την εφαρμόσουν.» [Φορέας Διαχείρισης]

Όσον αφορά στην επικοινωνία και τη συνεργασία ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες στόχους, αυτή εξαρτάται από τις ειδικές ανάγκες που υπάρχουν (π.χ. κοινή συμμετοχή στην υλοποίηση έργου) και από τις κατά τόπους διαφορετικές συνθήκες και ισορροπίες. Οι σχέσεις δεν είναι πάντα αρμονικές, ούτε επιδιωκόμενες και πολλές φορές δυσκολίες όπως ο φόρτος εργασίας και η έλλειψη χρόνου τις αποθαρρύνουν. Από αρκετούς συμμετέχοντες στην έρευνα εκφράστηκε η επιθυμία για καλύτερη επικοινωνία και συνεργασία σε αυτόν τον τομέα και παρόλο που κάτι τέτοιο εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, η βελτίωση στην ανταλλαγή γνώσης μέσω ενός οργανωμένου πλαισίου θα λειτουργούσε θετικά προς αυτήν την κατεύθυνση.

Πέρα από την ανταλλαγή γνώσεων για θέματα καθημερινής πρακτικής, που συμβαίνει σε έναν βαθμό με τον τρόπο που παρουσιάστηκε παραπάνω, ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αναδείχθηκε από τις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης, αφορά στη διάχυση και την πρόσβαση σε γνώση γενικότερου επιστημονικού ενδιαφέροντος που παράγεται συστηματικά, αλλά δεν γίνεται γνωστή και διαθέσιμη.

«...Το θέμα δεν είναι ότι δεν γίνονται οι δουλειές, γίνονται και κλειδώνονται. Δηλαδή έρχεται ο χ-ψ καθηγητής έχει κάτι μεταπτυχιακούς, διδακτορικούς, προπτυχιακούς, παίρνει τη δουλειά τους, την κλειδώνει καλά σε ένα συρτάρι και ακόμη και στον επόμενο μεταπτυχιακό, προπτυχιακό, διδακτορικό δεν του τη δίνει» [Διεύθυνση Δασών].

«...Πολλοί κάνουνε έρευνες, πολλοί έχουν πληροφόρηση, έχουν γνώση και δεν τη διαχέουν σε αυτόν που θα την χρησιμοποιήσει πρωτίστως. Δηλαδή εμείς είμαστε η υπηρεσία που θα πρέπει να αξιοποιήσει αυτήν τη νέα γνώση για τα οικοσυστήματα γενικά. Υπάρχει ένα πρόβλημα σε αυτό.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Ερ: Εσείς σε εργασίες που κάνετε, αυτές τις καλές πρακτικές που ακολουθείτε τις διαχέετε προς τα έξω με κάποιον οργανωμένο τρόπο; Θα στείλετε, για παράδειγμα, τον οδηγό αυτό σε όλους τους φορείς διαχείρισης; Απ: Γενικά, υπάρχει δημοσίευση, αλλά οργανωμένα όχι. Θα στείλουμε τα *Iayman's report*, τα φυλλάδια, αλλά δεν υπάρχει πραγματικά ένα κομμάτι που να είναι οργανωμένο, που να έχει όλη την πληροφορία μαζί. Δηλαδή για να το βρει κάποιος, πρέπει να ψάξει αρκετά και να είναι πολύ ψυλλιασμένος.» [Περιβαλλοντική Οργάνωση]

Πολύ θετικά, από όλους τους εμπλεκόμενους αξιολογείται η διάδοση καλών πρακτικών μέσω ιδιωτικών πρωτοβουλιών στο Διαδίκτυο.

«...Το γεγονός ότι υπάρχει τοcom έχει βοηθήσει πολλές φορές στο να δούμε τι κάνουν άλλοι και την ίδια στιγμή να επικοινωνήσουμε και εμείς πράγματα που κάνουμε. Δηλαδή από το απλό πράγμα, ότι βγάλαμε μια ΔΑΔ η οποία προστατεύει ένα ιδιαίτερο ενδημικό της περιοχής της δικιάς μας, το οποίο αφού μπήκε εκεί μέσα έγινε γνωστό, μέχρι ότι όλη η Ελλάδα ξαφνικά θγάζει ΔΑΔ για τα, το οποίο ήταν μια δουλειά που τη δουλεύαμε σε όλη την για πολύ καιρό και ξαφνικά άρχισε να βγαίνει σε όλη την Ελλάδα, γιατί το έκανε ο ένας, οπότε αυτόματα το θγάζει και άλλος. Και αυτόματα έχεις ένα έτοιμο υλικό. Βλέπεις τη νομοθεσία που χρησιμοποίησε ο άλλος. Είναι πολύ εύκολο πλέον, δεν ξεκινάς από το μηδέν. Είναι πάρα πολύ σοβαρό αυτό.» [Διεύθυνση Δασών]

3.4 ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΚΥΡΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Οι κύριες δράσεις του έργου LIFE ForestLife, όπως προαναφέρθηκε, αφορούν α) στην ανάπτυξη Διαδικτυακής Πύλης Συνεργασίας για τα Δάση, β) στην υλοποίηση σεμιναρίων κατάρτισης σε επιλεγμένα θέματα και γ) στην ανάπτυξη σύγχρονων εργαλείων ενημέρωσης, ήτοι μιας διαδικτυακής εφαρμογής και ενός e-Book για τα δάση. Ακολούθως παρουσιάζονται συγκεντρωτικά οι ανάγκες των ομάδων στόχων, όπως αυτές καταγράφηκαν κατά τη διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας.

3.4.1 Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση

Γενικά η ανάπτυξη της Διαδικτυακής Πύλης Συνεργασίας για τα Δάση αντιμετωπίζεται θετικά έως πολύ θετικά από το σύνολο των συμμετεχόντων στην ποιοτική έρευνα. Η Δασική Υπηρεσία και οι υπόλοιπες ομάδες στόχοι δηλώνουν εμφατικά την αναγκαιότητα μίας επίσημης και έγκυρης πηγής πληροφόρησης, όπως η Διαδικτυακή Πύλη, η οποία θα επιτρέπει την καλύτερη πρόσβαση στην πληροφορία, θα διευκολύνει την επικοινωνία και θα παρέχει αδιαλείπτως, έγκυρη και επικαιροποιημένη πληροφορία, ώστε να αποτελεί αξιόπιστο εργαλείο για την άσκηση των καθηκόντων τους.

«...Ερ: Η ερώτηση λοιπόν είναι, υπάρχει κάποιο πραγματικό πρόβλημα, υπάρχει κάποια πραγματική ανάγκη που ένα τέτοιο έργο θα μπορούσε να καλύψει;»

«Απ.: Η επικοινωνία.» [Ερευνητής]

«Απ.: Το πιο βασικό είναι να βρεις την πληροφορία, να επικοινωνήσεις με το άτομο, μέχρι να σου απαντήσει. Και πού θα το βρεις; Είναι σημαντικό και το πού θα απευθυνθείς. Οπότε ένα τέτοιο εργαλείο φυσικά και θα βοηθούσε. Ένα site που θα τα είχε όλα συγκεντρωμένα ή τουλάχιστον θα είχε τους τρόπους.»
[Φορέας Διαχείρισης]

Ως προς τα διαθέσιμα μέσα και τις δεξιότητες στη χρήση του Διαδικτύου, διαπιστώνεται ότι η Διαδικτυακή Πύλη μπορεί να αξιοποιηθεί από το σύνολο των ομάδων στόχων, καθώς με εξαίρεση τους Δασικούς Συνεταιρισμούς, οι διαθέσιμες υποδομές πληροφορικής επαρκούν για τις ανάγκες της Δασικής Υπηρεσίας και των υπολοίπων ομάδων στόχων. Το επίπεδο των δεξιοτήτων τους στη χρήση του Διαδικτύου και γενικότερα της σύγχρονης τεχνολογίας για την επικοινωνία είναι ικανοποιητικό. Σημειώνεται όμως ότι παρότι η πλειονότητα διαθέτει μέτριο έως καλό επίπεδο δεξιοτήτων στη χρήση του Διαδικτύου, η χρήση σύγχρονων υπηρεσιών για τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση είναι περιορισμένη, καθώς υπερτερούν άλλοι τρόποι επικοινωνίας (υπηρεσιακή, ενδοϋπηρεσιακή, προσωπική).

Η αξιοπιστία του φορέα λειτουργίας της Διαδικτυακής Πύλης, η χρησιμότητα, η πληρότητα και η εγκυρότητα της πληροφορίας, η γρήγορη και επικαιροποιημένη πληροφόρηση, η ευκολία πρόσβασης, επισημαίνονται ως τα σπουδαιότερα γνωρίσματα για την επιτυχία της Διαδικτυακής Πύλης. Συνολικά, υπερτερούν τα ποιοτικά γνωρίσματα της Διαδικτυακής Πύλης (αξιοπιστία, πληρότητα, συχνότητα, ταχύτητα), αλλά ως εξίσου σημαντικά

καταγράφονται λειτουργικά γνωρίσματα (όπως εργαλεία αναζήτησης, προσωποποίησης της πληροφορίας, διάδραση με τη Διαδικτυακή Πύλη) και τεχνικά γνωρίσματα (όπως προσβασιμότητα, δομή, εμφάνιση).

«Απ: Λοιπόν, το ένα που χρειάζεται για να είναι ένα εργαλείο που θα δουλέψει, πρέπει να είναι χρήσιμο. Όσο βρίσκει χρησιμότητα ο άλλος, μπαίνει.

Ερ: Χρήσιμο σαν περιεχόμενο;

Απ: Σημαίνει να καλύπτει ανάγκες του πραγματικές.» [Ερευνητής]

«...Εγώ πιστεύω πολύ στο θέμα κοινές, καλές πρακτικές. Η καλή πρακτική που είναι έτοι όχι επειδή το είπε ο τάδε αλλά γιατί κάποιος διαχειριστής θα πει υπεύθυνα, αυτό είναι καλή πρακτική γιατί το εφαρμόζει το τάδε, ή όχι. Για να μην απαξιώνεται η πληροφορία. Η αξιοπιστία της πληροφορίας είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για να εμπιστευτεί κάποιος ένα site.» [Φορέας Διαχείρισης]

Το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, επικεντρώνεται στις υπηρεσίες αναζήτησης της πληροφορίας που θα παρέχει η Διαδικτυακή Πύλη και λιγότερο στις υπηρεσίες διάδρασης εντός ή μεταξύ των ομάδων στόχων. Εκφράζεται έντονη επιθυμία χρήσης και αξιοποίησης της διαθέσιμης πληροφορίας της Διαδικτυακής Πύλης και σε πολύ μικρότερο βαθμό η επιθυμία συνεισφοράς υλικού για τον εμπλουτισμό της Πύλης.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο περιεχόμενο της Διαδικτυακής Πύλης. Ως υψηλής προτεραιότητας καταγράφεται η ταχεία πρόσβαση σε αξιόπιστα γεωχωρικά δεδομένα και σε κωδικοποιημένη και επικαιροποιημένη νομοθεσία. Η Δασική Υπηρεσία αξιολογεί ως σοβαρό το πρόβλημα εύρεσης νομικών πληροφοριών για τα θέματα φύσης και βιοποικιλότητας, περιλαμβανομένων των θεμάτων που αφορούν στην προστασία και τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου Natura 2000, καθώς απουσιάζει η συνεχής, επίσημη ενημέρωση για τα θέματα αυτά. Επιπρόσθετα, φαίνεται ότι τα μέλη των υπόλοιπων ομάδων στόχων, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες εύρεσης πληροφοριών σε σχέση με τη νομοθεσία και εντοπισμού εγγράφων της διοίκησης που σχετίζονται με την εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/EOK και το Δίκτυο Natura 2000 (οδηγίες, εγκύκλιοι κ.λπ.).

«...Χρειάζεται να είναι εύκολα προσβάσιμο, και από κει και πέρα να έχει εξειδικευμένη πληροφορία. Δηλαδή από τη μία μεριά να έχει θέματα που αφορούν το νομικό πλαίσιο, να έχει θέματα που αφορούν τις εξελίξεις στην επιστήμη, να έχει θέματα για καινοτομίες που ενδεχομένως θα πρέπει να προβληματίσουν τον διαχειριστή του δάσους, και επίσης βρίσκω πάρα πολύ σημαντικό να μπορεί κάποιος να κάνει ένα διάλογο, να ανταλλάξει απόψεις για θέματα καθημερινά και πρακτικά του τομέα. Συνήθως σήμερα οι συνάδελφοι μιλούν διαπροσωπικά μεταξύ τους, είτε μιλάμε για τους δασικούς χάρτες ή για τεχνικές μεταφοράς κάποιων στοιχείων του χάρτη ή μετατροπής κάποιων δεδομένων από τη μία μορφή αρχείων σε άλλη, υπάρχει αυτή η πληροφόρηση η οποία είναι προσωπική πληροφόρηση, ποιος ξέρει ποιον και έτσι. Το να υπάρχει

λοιπόν αυτή η δυνατότητα μέσα από ένα τέτοιο σύστημα το θεωρώ πάρα πολύ σημαντικό -ανταλλαγής πληροφορίας.» [Υ.Π.ΕΝ.]

...Νομίζω ότι ζητήματα τα οποία αφορούν στην νομοθεσία θα ήταν πολύ σημαντικά. Γιατί είναι κάτι που εξελίσσεται συνέχεια. Υπάρχουν εγκύκλιοι, νόμοι, άρθρα και διατάξεις τα οποία βγαίνουν πολλές φορές και δεν τα πληροφορούμαστε και είναι σίγουρα πράγματα τα οποία είναι πολύ χρήσιμα. Για όσους καλούνται να κάνουν τη διαχείριση, καλούνται να την κάνουν με το ισχύον νομικό πλαίσιο, οπότε είναι πολύ σημαντικό. Τώρα ευρωπαϊκές και ευνικές πρακτικές οι οποίες εφαρμόζονται είναι πολύ σημαντικές. Πολλές φορές υέλουμε να επικεντρωθούμε σε μία καινούρια ιδέα και αυτό που κάνεις είναι αναζήτηση καλών πρακτικών, σε χώρους που έχουν τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά με το δικό σου.» [Φορέας Διαχείρισης]

Κείμενα κατευθύνσεων και πρακτικοί οδηγοί για επιλεγμένα θέματα, αλλά και καλές πρακτικές με παραδείγματα επίλυσης προβλημάτων στην πράξη, συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων στην έρευνα. Ζητούνται κατάλογοι ειδών, τύπων οικοτόπων, κλιματικά δεδομένα, βάσεις δεδομένων, επιστημονικές δημοσιεύσεις, πολιτικές για τη φύση, στρατηγικά κείμενα, εθνικές αναφορές και άλλες σχετικές πληροφορίες. Διατυπώνεται τέλος, η ανάγκη ενσωμάτωσης στη Διαδικτυακή Πύλη διακριτού πεδίου αναφοράς στο Δίκτυο Natura 2000 (π.χ. ιστορικό ίδρυσης, κατάλογοι περιοχών, εξαετείς εκθέσεις κ.λπ.).

Ένα πρόσθετο ζήτημα που αναδείχθηκε από την ποιοτική έρευνα αφορούσε στον τύπο των διαθέσιμων δεδομένων και στην αναγκαιότητα ύπαρξης ενός ενιαίου συστήματος αναφοράς. Η απουσία ενιαίου τρόπου συλλογής δεδομένων, η χρήση διαφορετικών υποβάθρων αναφοράς στο χαρτογραφικό υλικό, δεν επιτρέπουν τη σύγκριση και διατύπωση συμπερασμάτων.

«...Δηλαδή αυτό μας λείπει εμάς, είναι ο οδηγός πώς να κάνεις πράγματα. Που να σου λέει Βήμα-Βήμα τι κάνεις για αυτό το πράγμα και να σε βοηθάει.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Καλές πρακτικές, αυτό ακριβώς. Να μάθουμε από άλλους, να έχουμε τα συγκεκριμένα αποτελέσματα που είχαν αυτές οι καλές πρακτικές ώστε αν υπάρχει δυνατότητα να τις αξιοποιήσουμε και εμείς. Γιατί λέμε τώρα, έχουμε κεφάλαια, έχουμε υλικές προδιαγραφές για να μπορέσουμε να συντάξουμε το ειδικό διαχειριστικό σχέδιο, μέσα σε αυτό το ειδικό διαχειριστικό βάλαμε οπωσδήποτε μεγάλο κεφάλαιο την κλιματική αλλαγή. Προτείναμε μέτρα, αυτά όμως είναι μέτρα τα οποία εμείς ναι μεν πάντα τα εφαρμόζουμε, πάντα η δασική υπηρεσία επενέβαινε με το πνεύμα της αειφορίας, πάντα συγχρονιζόταν και με την κλιματική αλλαγή. Άλλα νέοι τρόποι, νέες δράσεις, νέα μέτρα που μπορεί να προτείνονται, τα αποτελέσματα που τυχόν θα έχει.» [Διεύθυνση Δασών]

«...Πάντως ένα τέτοιο site θα βοηθούσε πάρα πολύ, όχι μόνο τον Φορέα Διαχείρισης αλλά και την υπηρεσία. Γιατί το πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε ήταν με την Π.Ε.Χ.Ω., οι οποίοι είχανε υπαλλήλους που ασχολούνταν με το θέμα αλλά

δεν είχαν ενημέρωση όμως. Και ζητούσαν από εμάς πληροφορίες γιατί δε γνώριζαν ούτε για την ορνιθοπανίδα, ούτε πόσο σημαντικό είναι, ούτε...»
[Φορέας Διαχείρισης]

Ως προς τις ειδικές θεματικές ενότητες του έργου LIFE ForestLife, το ενδιαφέρον διάθεσης πληροφοριών επικεντρώνεται στο αντικείμενο της διατήρησης της βιοποικιλότητας στα δάση καθώς σχετίζεται με το σύνολο των δασοπονικών δραστηριοτήτων και λιγότερο στις άλλες ενότητες. Αποτυπώνεται όμως ενδιαφέρον για νέα δεδομένα και επιτυχημένες εφαρμογές μέτρων από την Ελλάδα και το εξωτερικό και για την προσαρμογή της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή, παρότι αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο, καθώς και για τη διαχείριση των πρεμνοφυών δασών παρότι αφορά σε συγκεκριμένες περιοχές της χώρας.

«...Ας πούμε υποτίθεται ότι είμαι στη Λέσβο. Συντάσσω ειδικό διαχειριστικό και θέλω να δω τι μέτρα μπορώ να εφαρμόσω για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Μέσα από ένα τέτοια εργαλείο θα δω ότι ο συνάδελφος ο τάδε, στον Γράμμο εφάρμοσε τα χ διαχειριστικά μέτρα. Θα λάβω υπόψιν μου ότι ο Γράμμος είναι ένα ορεινό οικοσύστημα, αρκετά πιο δροσερό και όταν πως μπορώ να το προσαρμόσω στην περιοχή μου. Στην ανάγκη θα τον πάρω και κανένα τηλέφωνο.» [Διεύθυνση Δασών]

Για την αναψυχή και τη διαχείριση των επισκεπτών, εκφράζεται ενδιαφέρον από συγκεκριμένες ομάδες στόχους (π.χ. εργαζόμενοι σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν σχετικές υπηρεσίες, ΟΤΑ, Φορείς Διαχείρισης, Δασική Υπηρεσία). Το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στη διάθεση προδιαγραφών και κατευθύνσεων, καθώς και στην παρουσίαση καλών πρακτικών.

«...Θα είναι πολύ χρήσιμο να περιλαμβάνονται οδηγίες-προδιαγραφές σαν guidelines, με τα στοιχεία που οπωσδήποτε πρέπει κανείς να λάβει υπόψη του αν ασκεί δράσεις αναψυχής στην περιοχή με την προϋπόθεση όμως ότι αυτά θα είναι tips δεσμευτικά. Να μην του πω εγώ για παράδειγμα στην επίβλεψη, όταν θα τη συντάσσω την μελέτη τα βάλω μέσα και στην έγκριση μου πει μετά 'να βάλε αυτό, κόψε αυτό, κάντο μου έτσι'. Γιατί ουσιαστικά θα είναι κενό γράμμα αυτό. Δεν θα γίνει τίποτα. Αν είναι με κάποιον τρόπο δεσμευτικά, δηλαδή ότι η περιοχή πρέπει να κινηθεί σε αυτό το πλαίσιο, τότε θα λειτουργήσει βέβαια, και θα μας λύσει και εμάς τα χέρια.» [ΟΤΑ]

«...Όπως και λύσεις, λύσεις σε κάποια προβλήματα που είναι standard ότι εμφανίζονται, δηλαδή η ανάπτυξη μιας περιοχής η οποία έχει ένα αυστηρό περιβαλλοντικό πλαίσιο. Θα σας πω ένα παράδειγμα: τα σύμφωνα ποιότητας. Θα μπορούσε να είναι λύση για κάποιες περιοχές οι οποίες πραγματικά πιέζονται από τα περιβαλλοντικά προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν. Τώρα λέω κάτι το οποίο μπορεί να μην εφαρμοστεί παντού, αλλά αν υπάρχουν και κάποιες τέτοιες λύσεις, μπορεί να προχωρήσει το πράγμα. Θα υπάρχει μια ιδέα, ο Γ. δηλαδή αν είναι καλά πληροφορημένος, θα βρει τελικά έναν δρόμο να φτιάξει κάτι.» [ΟΤΑ]

Ως προς την αξιοποίηση των χρηματοδοτικών μέσων διατυπώνεται η ανάγκη ύπαρξης οδηγού σύνταξης προτάσεων και πρακτικών κατευθύνσεων για την υποβολή προτάσεων και

την υλοποίηση έργων. Απαραίτητη θεωρείται και η κωδικοποίηση της πληροφορίας για κάθε χρηματοδοτικό μέσο ώστε να γίνεται αντιληπτό με μια γρήγορη ανάγνωση από τον χρήστη της Διαδικτυακής Πύλης το αντικείμενο της συγκεκριμένου μέσου και το είδος των έργων που δύναται να συμπεριληφθούν. Ακόμα και εκείνοι που διαθέτουν μεγάλη εμπειρία στην αξιοποίηση διαφόρων χρηματοδοτικών μέσων, εκτιμούν ότι υπάρχει συνεχώς ανάγκη ενημέρωσης για τις εξελίξεις στο πεδίο.

«...Αυτό όταν με ενδιέφερε όχι τόσο σαν σεμινάριο, αλλά να το δω κάπου γραμμένο, να μπορώ κάπου να ενημερωθώ και να διαβάσω. Ή να δω ένα έντυπο πρότασης, να δω τι περιέχει μια τέτοια πρόταση. Ένα παράδειγμα. Όπως κάνουμε τώρα εμείς για να ενταχθούμε σε ένα πρόγραμμα της διαχειριστικής αρχής, ή να κάνουμε την εκτέλεση του έργου προς τη διαχειριστική αρχή, έχουμε κάποια έντυπα που πρέπει να συμπληρώσουμε. Τι απαιτούνται δηλαδή για να μπεις σε ένα τέτοιο πρόγραμμα και τι χρηματοδοτεί ένα τέτοιο πρόγραμμα, τι δραστηριότητες χρηματοδοτεί.» [Διεύθυνση Δασών]

3.4.2 Κατάρτιση

Στο πλαίσιο του έργου LIFE ForestLife θα διοργανωθούν οκτώ σεμινάρια επιμόρφωσης σε θέματα δασικής διαχείρισης και βιοποικιλότητας, προσαρμογής της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή, αποκατάστασης και ανόρθωσης δασών, αναψυχής και διαχείρισης επισκεπτών, αλλά και αναζήτησης πηγών χρηματοδότησης. Θα αναπτυχθούν, επίσης, υλικά επιμόρφωσης και κατευθύνσεις για επιλεγμένες θεματικές ενότητες, με στόχο τη βελτίωση της γνώσης και των δεξιοτήτων της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών ομάδων στόχων.

Συνολικά, στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας, εκτιμάται ότι η επιμόρφωση των μελών των ομάδων στόχων κυμαίνεται σε μη ικανοποιητικά επίπεδα. Από τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις/ομάδες εστίασης όλων των ομάδων καταγράφεται αυξημένο ενδιαφέρον και αναγκαιότητα επιμόρφωσης σχεδόν για το σύνολο των θεματικών ενοτήτων που πραγματεύεται το έργο LIFE ForestLife. Αξιόλογη διαφοροποίηση σημειώνεται μεταξύ των ομάδων στόχων, καθώς και ανάμεσα στα μέλη της ίδιας ομάδας, ανάλογα με τις ειδικές ανάγκες, τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα, τη στελέχωση, τη γεωγραφική θέση και άλλους παράγοντες.

Η αναζήτηση πηγών χρηματοδότησης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, καθώς οι δημόσιοι πόροι έχουν περιορισθεί. Υψηλό ενδιαφέρον εκφράζεται, κυρίως από τις υπηρεσίες (δασικές και μη) και τους Φορείς Διαχείρισης για την επιμόρφωση στα αντικείμενα της δασικής διαχείρισης και βιοποικιλότητας και της προσαρμογής της δασικής διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή. Σχεδόν από το σύνολο των ομάδων στόχων, με έμφαση στους Φορείς Διαχείρισης, τους Δήμους και τους εργαζόμενους σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές, δηλώνεται ενδιαφέρον για την αντίστοιχη θεματική ενότητα. Τέλος, για τη θεματική ενότητα της αποκατάστασης και ανόρθωσης των δασών, διατυπώνεται ενδιαφέρον κυρίως από τους νεοεισερχόμενους υπαλλήλους στη Δασική Υπηρεσία και από τους Φορείς Διαχείρισης. Τέλος, αναδεικνύονται

πρόσθετα θέματα επιμόρφωσης, όπως το Δίκτυο Natura 2000, η περιβαλλοντική νομοθεσία, η διαχείριση συγκρούσεων και η επίλυση προβλημάτων, αλλά και η επικοινωνία με τις τοπικές κοινωνίες, τα οποία απασχολούν στην καθημερινότητα την πλειονότητα των ομάδων στόχων.

Ως προϋποθέσεις επιτυχούς οργάνωσης των σεμιναρίων διατυπώνονται κυρίως ο βιωματικός χαρακτήρας των σεμιναρίων (θεωρητικές παρουσιάσεις, εργαστήρια, εργασία πεδίου), οι καινοτόμες εκπαιδευτικές τεχνικές (μελέτες περίπτωσης, εργασία σε ομάδα κ.ά.), το θεματικό περιεχόμενο (καλά δομημένο και εστιασμένο, αποσαφήνιση καίριων και πρακτικών ζητημάτων κ.λπ.), το υλικό εκπαιδευσης (σχεδιασμένο ειδικά για τις ανάγκες του σεμιναρίου και όχι απλή συρραφή υφιστάμενων υλικών), η καταλληλότητα των εκπαιδευτών (μεταδοτικότητα, καλή γνώση του θέματος κ.ά.), οργανωτικά ζητήματα (τόπος διεξαγωγής, ευκολία μετακίνησης κ.ά.).

Ως περιοριστικοί παράγοντες συμμετοχής στα σεμινάρια αναδεικνύονται ο διαθέσιμος χρόνος (κυρίως από τις υπηρεσίες), οι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι. Η παρακολούθηση εξ αποστάσεως (live streaming), παρότι εξοικονομεί πόρους και χρόνο, δεν αντιμετωπίζεται ιδιαιτέρως θετικά, καθώς δηλώνεται μερική υστέρηση ως προς τον διαθέσιμο εξοπλισμό και τις υπηρεσίες που μπορούν να υποστηρίζουν τη συγκεκριμένη ενέργεια, αλλά κυρίως έλλειψη σχετικής κουλτούρας επιμόρφωσης μέσω του Διαδικτύου.

3.4.3 Σύγχρονα εργαλεία ενημέρωσης επισκεπτών

Μία από τις κύριες δράσεις του έργου LIFE ForestLife είναι η παραγωγή σύγχρονων εργαλείων ενημέρωσης των επισκεπτών των δασικών περιοχών και εν γένει των πολιτών, για τα δάση της Ελλάδας, ήτοι της διαδικτυακής εφαρμογής (Web-App) για τα δάση και του βιβλίου «Τα Δάση της Ελλάδας» σε ηλεκτρονική έκδοση (e-Book). Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας αυξημένο ήταν το ενδιαφέρον σχεδόν του συνόλου των συμμετεχόντων τόσο την εφαρμογή όσο και για την e-Book και η χρησιμότητά τους χαρακτηρίζεται ως υψηλή.

Ειδικότερα, η μετατροπή του βιβλίου «Τα δάση της Ελλάδας» σε ηλεκτρονική έκδοση εκτιμάται ότι θα διευκολύνει την ελεύθερη και εύκολη πρόσβαση σε όλους όσοι σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το αντικείμενο. Θα συμβάλλει, επίσης, στην αύξηση της γνώσης για τον δασικό πλούτο της χώρας και τα επιμέρους οικοσυστήματα που τον απαρτίζουν, καθώς και στην ευρύτερη διάδοσή της.

Αντιστοίχως, η διαδικτυακή εφαρμογή (Web App) εκτιμάται ότι θα συμβάλλει στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των επισκεπτών δασικών περιοχών, καθώς και στην ικανοποιητική περιήγησή τους στα δασικά οικοσυστήματα, με απώτερο σκοπό τον μετριασμό των επιπτώσεων από την άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στα δάση της χώρας.

Ως προς το περιεχόμενο της διαδικτυακής εφαρμογής για τα δάση, τονίζεται η αναγκαιότητα συνεχούς εμπλουτισμού με πρόσθετη πληροφορία, οπτικοακουστικό και χαρτογραφικό

υλικό για να παραμένει επίκαιρη και χρήσιμη. Προτείνεται η ενσωμάτωση αναλυτικών πληροφοριών και λεπτομερούς χαρτογραφικού υλικού ώστε η εφαρμογή να λειτουργήσει όχι απλώς ως ενημερωτικός οδηγός για την κάθε δασική περιοχή, αλλά ως αναλυτικός οδηγός περιήγησης στο πεδίο. Επίσης, προτείνεται η ενσωμάτωση κατάλληλων εργαλείων τα οποία θα επιτρέπουν στον χρήστη να καταχωρίσει ο ίδιος πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό αλλά και να αξιολογήσει την εμπειρία του από την επίσκεψη (π.χ. κακή ή κακή η βατότητα των μονοπατιών, ανοικτές ή κλειστές οι ενημερωτικές υποδομές, καταστροφή σήμανσης ή άλλων υποδομών, ύπαρξη εμποδίων σε διαδρομές, τραυματισμένα ζώα, απορρίμματα, παράνομες ενέργειες κ.ά.). Με τον τρόπο αυτόν θα μπορούν οι επισκέπτες των δασών να ενημερώνουν άμεσα τον διαχειριστή της εφαρμογής για την υφιστάμενη κατάσταση σε κάθε περιοχή και αυτός με τη σειρά του να προωθεί τη σχετική πληροφορία στις αρμόδιες υπηρεσίες για ανάληψη δράσης.

4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ποιοτική έρευνα αποσκοπούσε στην τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000. Ειδικότερα διερεύνησε την υφιστάμενη κατάσταση των ομάδων στόχων με βάση τους τρεις κύριους άξονες δράσης του έργου LIFE ForestLife, ήτοι την ενδυνάμωση των γνώσεων/δεξιοτήτων των ομάδων στόχων, την καλύτερη πρόσβαση και διάχυση της γνώσης/πληροφορίας και την αποτελεσματικότερη ανταλλαγή τεχνογνωσίας και διάδραση ανάμεσα στις ομάδες στόχους, καθώς και με βάση τις ανάγκες για τις κύριες δράσεις του έργου, ήτοι τη Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση, την κατάρτιση και τα σύγχρονα εργαλεία ενημέρωσης επισκεπτών.

Στα κύρια συμπεράσματα της ποιοτικής έρευνας καταγράφονται:

- η μη επαρκής γνώση, σε πολλές περιπτώσεις ακόμη και για βασικά θέματα που σχετίζονται το Δίκτυο Natura 2000,
- η ύπαρξη λανθασμένων παγιωμένων αντιλήψεων σχετικά με τις δεσμεύσεις και τους περιορισμούς που προκύπτουν από την ένταξη μιας περιοχής στο Δίκτυο Natura 2000,
- οι δυσκολίες που προκύπτουν από την άσκηση της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα (ελλιπής στελέχωση των υπηρεσιών, έλλειψη διαθέσιμων δεδομένων, υψηλός φόρτος εργασίας, έλλειψη χρόνου ενημέρωσης και παρακολούθησης των εξελίξεων, δυσκολία συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών, γραφειοκρατία κ.λπ.),
- ο ανεπίσημος και άτυπος χαρακτήρας της επικοινωνίας και συνεργασίας ανάμεσα στις υπηρεσίες και τις λοιπές ομάδες στόχους που δυσχεραίνει τη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους, καθώς και την ταχύτερη εύρεση λύσεων σε καθημερινά ζητήματα,
- η δυσκολία πρόσβασης στη διαθέσιμη πληροφορία, καθώς αυτή είναι διάσπαρτη και αποσπασματική,
- ο μεγάλος βαθμός ανησυχίας ως προς την εγκυρότητα και αξιοπιστία της πληροφορίας που είναι διαθέσιμη στο Διαδίκτυο,
- το μεγάλο έλλειμμα στη διάχυση των καλών πρακτικών, της γνώσης και της πληροφορίας και στην αξιοποίηση της γνώσης των άλλων,
- το περιορισμένο ενδιαφέρον για αντικείμενα που σχετίζονται ευρύτερα με την προστασία, τη διαχείριση, τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές για τη διατήρηση της φύσης.

Ειδικότερα, ως προς τα κύριες δράσεις του έργου:

Διαδικτυακή Πύλη Συνεργασίας για τα Δάση

Η ανάπτυξη της Διαδικτυακής Πύλης Συνεργασίας για τα Δάση αντιμετωπίζεται θετικά έως πολύ θετικά από το σύνολο των ομάδων στόχων και δηλώνεται η αναγκαιότητα ύπαρξης μίας επίσημης και έγκυρης πηγής πληροφόρησης, η οποία θα επιτρέπει την καλύτερη πρόσβαση στην πληροφορία, θα διευκολύνει την επικοινωνία και θα παρέχει έγκυρη και

επικαιροποιημένη πληροφορία, ώστε να αποτελεί αξιόπιστο εργαλείο για την άσκηση των καθηκόντων τους. Ως προς τα διαθέσιμα μέσα και τις δεξιότητες στη χρήση του Διαδικτύου, με εξαίρεση τους Δασικούς Συνεταιρισμούς, οι διαθέσιμες υποδομές πληροφορικής επαρκούν για τις ανάγκες της Δασικής Υπηρεσίας και των υπολοίπων ομάδων στόχων. Το επίπεδο των δεξιοτήτων τους στη χρήση του Διαδικτύου και γενικότερα της σύγχρονης τεχνολογίας για την επικοινωνία είναι ικανοποιητικό. Η αξιοπιστία του φορέα λειτουργίας της Διαδικτυακής Πύλης, η χρησιμότητα, η πληρότητα και η εγκυρότητα της πληροφορίας, η γρήγορη και επικαιροποιημένη πληροφόρηση, η ευκολία πρόσβασης, επισημαίνονται ως τα σημαντικότερα γνωρίσματα για την επιτυχία της. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις υπηρεσίες αναζήτησης της πληροφορίας που θα παρέχει η Διαδικτυακή Πύλη και λιγότερο στις υπηρεσίες διάδρασης εντός ή μεταξύ των ομάδων στόχων. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο περιεχόμενο της Διαδικτυακής Πύλης και ως υψηλής προτεραιότητας καταγράφεται η ταχεία πρόσβαση σε αξιόπιστα γεωχωρικά δεδομένα και η κωδικοποιημένη και επικαιροποιημένη νομοθεσία. Κείμενα κατευθύνσεων και πρακτικοί οδηγοί για επιλεγμένα θέματα, αλλά και καλές πρακτικές με παραδείγματα επίλυσης προβλημάτων στην πράξη, συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων στην έρευνα. Ζητούνται κατάλογοι ειδών, τύπων οικοτόπων, κλιματικά δεδομένα, βάσεις δεδομένων, επιστημονικές δημοσιεύσεις, πολιτικές για τη φύση, στρατηγικά κείμενα, εθνικές αναφορές και άλλες σχετικές πληροφορίες. Διατυπώνεται τέλος, η ανάγκη ενσωμάτωσης στη Διαδικτυακή Πύλη διακριτού πεδίου αναφοράς στο Δίκτυο Natura 2000.

Κατάρτιση

Συνολικά, εκτιμάται ότι το επίπεδο επιμόρφωσης των ομάδων στόχων κυμαίνεται σε μη ικανοποιητικά επίπεδα και καταγράφεται αυξημένο ενδιαφέρον και αναγκαιότητα επιμόρφωσης σχεδόν για το σύνολο των θεματικών ενοτήτων που πραγματεύεται το έργο LIFE ForestLife. Η αναζήτηση πηγών χρηματοδότησης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, καθώς οι δημόσιοι πόροι έχουν περιορισθεί. Υψηλό ενδιαφέρον εκφράζεται κυρίως από τις υπηρεσίες (δασικές και μη) και τους Φορείς Διαχείρισης για την επιμόρφωση στα αντικείμενα δασικής διαχείρισης και βιοποικιλότητας και προσαρμογής της διαχείρισης των δασών στην κλιματική αλλαγή. Σχεδόν από το σύνολο των ομάδων στόχων, με έμφαση στους Φορείς Διαχείρισης, τους Δήμους και τους εργαζόμενους σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες αναψυχής και τουρισμού σε δασικές περιοχές, δηλώνεται ενδιαφέρον για την αντίστοιχη θεματική ενότητα. Τέλος, για τη θεματική ενότητα της αποκατάστασης και ανόρθωσης των δασών, διατυπώνεται ενδιαφέρον κυρίως από τους νεοεισερχόμενους υπαλλήλους στη Δασική Υπηρεσία και από τους Φορείς Διαχείρισης. Τέλος, αναδεικνύονται πρόσθετα αντικείμενα επιμόρφωσης, όπως το Δίκτυο Natura 2000, η περιβαλλοντική νομοθεσία, η διαχείριση συγκρούσεων και η επίλυση προβλημάτων, αλλά και η επικοινωνία με τις τοπικές κοινωνίες, θέματα τα οποία απασχολούν στην καθημερινότητα την πλειονότητα των ομάδων στόχων. Προϋποθέσεις επιτυχούς οργάνωσης των σεμιναρίων είναι ο βιωματικός χαρακτήρας των σεμιναρίων, οι καινοτόμες εκπαιδευτικές τεχνικές, το θεματικό περιεχόμενο, το υλικό εκπαίδευσης, η καταλληλότητα των εκπαιδευτών, οργανωτικά ζητήματα κ.ά. Περιοριστικοί παράγοντες συμμετοχής στα σεμινάρια αναδεικνύονται ο διαθέσιμος χρόνος, οι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι.

Σύγχρονα εργαλεία ενημέρωσης επισκεπτών

Υψηλή χαρακτηρίζεται η χρησιμότητα των δύο σύγχρονων εργαλείων διαχείρισης επισκεπτών για τα δάση της Ελλάδας, ήτοι της διαδικτυακής εφαρμογής για τα δάση και της ηλεκτρονικής έκδοσης (e-Book) του βιβλίου «Τα δάση της Ελλάδας» και από το σύνολο σχεδόν των συμμετεχόντων στην έρευνα καταγράφεται αυξημένο ενδιαφέρον για την αξιοποίησή τους. Η ηλεκτρονική έκδοση «Τα δάση της Ελλάδας» εκτιμάται ότι θα διευκολύνει την ελεύθερη και εύκολη πρόσβαση στην πληροφορία, θα συμβάλλει στην αύξηση της γνώσης για τον δασικό πλούτο της χώρας και τα επιμέρους οικοσυστήματα που τον απαρτίζουν, καθώς και στην ευρύτερη διάδοσή της. Η διαδικτυακή εφαρμογή (Web App) για τα δάση θα συμβάλλει στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των επισκεπτών στα δάση, καθώς και στην ικανοποιητική περιήγησή τους στα δασικά οικοσυστήματα, με απώτερο σκοπό τον μετριασμό των επιπτώσεων από την άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στα δάση της χώρας. Ως προς το περιεχόμενό της τονίζεται η αναγκαιότητα συνεχούς εμπλουτισμού με πρόσθετη πληροφορία, οπτικοακουστικό και χαρτογραφικό υλικό ώστε να παραμένει επίκαιρη και χρήσιμη και προτείνεται η ενσωμάτωση πληροφοριών και λεπτομερούς χαρτογραφικού υλικού ώστε η εφαρμογή να λειτουργήσει και ως αναλυτικός οδηγός περιήγησης στο πεδίο. Επίσης, προτείνεται η ενσωμάτωση κατάλληλων εργαλείων τα οποία θα επιτρέπουν στον χρήστη να καταχωρήσει ο ίδιος πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό αλλά και να αξιολογήσει την εμπειρία του από την επίσκεψη.

5 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγγελάκας, Ε., Γ. Αμοργιανιώτης, Κ. Δημόπουλος, Ν. Φραγκισκάκης και Θ. Οικονόμου 2014. Πόρισμα ομάδας εργασίας για την αξιολόγηση των δομών και την αναδιάρθρωση των δασικών υπηρεσιών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας. Research, Αθήνα. 157 σελ.

Καραβάς, Ν., Α. Αθανασιάδης, Δ. Κουτσούμπας, Θ. Κομηνός και Α. Γαλανάκη 2014. Σχέδιο-προτάσεις για ένα λειτουργικό και αποτελεσματικό εθνικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Ελληνικό Δίκτυο Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, Αθήνα. 24 σελ.

Κακούρος Πέτρος, Στέλλα Τοπαλίδου, Λένα Χατζηιορδάνου, Γιώργος Πουλής, Μαρία Κατσακιώρη και Βασιλική Χρυσοπολίτου. 2017. Εντοπισμός και αξιολόγηση αναγκών του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα (Έκδοση 2). Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θέρμη. 59 σελ. + Παράρτημα

Κατσακιώρη, Μαρία, Ευγενία Φλογαΐτη και Βασιλική Παπαδημητρίου (συντονίστριες). 2008. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα σήμερα-Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευση (ΚΠΕ). Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θεσσαλονίκη. 148 σελ. + Παραρτήματα

Κυριαζή, Ν. 2002. Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα. 368 σελ.

Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. 1995. Κοινωνικές έρευνες με στατιστικές μεθόδους. Εκδόσεις Α. Σάκουλα, Αθήνα. 436 σελ.

Νόβα-Καλτσιούνη, Χ. 2006. Μεθοδολογία Εμπειρικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες: Ανάλυση Δεδομένων με τη Χρήση του SPSS 13. Αθήνα: Gutenberg.

Ξενικού, Α. 2004. Ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι έρευνας: Είναι δυνατή η «σε συνδυασμό» χρήση τους; Ποιοτική και Ποσοτική Έρευνα στην Ψυχολογία. 2:17-28.

Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. 1993β. Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας. Τόμος Β'. Αθήνα (αυτοέκδοση).

ΤΕC A.E. 2013. Μελέτη ωρίμανσης για την ενδυνάμωση των μηχανισμών σχεδιασμού, εφαρμογής και ελέγχου δασικής πολιτικής. Αθήνα. 140 σελ.

Χασσάνδρα, Μ., & Γούδας, Μ. 2003. Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική-ερμηνευτική έρευνα. Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, 2, 31-48.

Χατζηδάκης, Α. 2015 Τάσεις της τουριστικής κίνησης 2008-2015. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού. Εθνικό Τυπογραφείο. Αθήνα

Basch, C.E. 1987. Focus group interview: an underutilized research technique for improving theory and practice in health education. Health Education Quarterly, 14(4): 411-448.

Bell, J. 1997. Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας (A.-B. Ρήγα, επιμελήτρια έκδοσης). Αθήνα: Gutenberg (έτος πρωτότυπης έκδοσης 1993).

Bollen, A. and D. Velghe 2015. Forest Thematic Report. Contribution of LIFE ENV/INF/BIO/NAT projects to the implementation, dissemination and further development of EU environmental policies and legislation: Forests. Astrale, Brussels. 118 p.

Burgess, R. 1984. In the Field: An Introduction to Field Research. London: Allen and Unwin.

Denzin, N. 1970. Strategies of multiple triangulation. In: N. Denzin (ed.), The research act in sociology: a theoretical introduction to sociological method, (pp. 297-313). New York: McGraw-Hill.

Glasser B.G. and A.L. Strauss. 1967. The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research. New York: Aldine.

Javeau, C. 2000. Survey using questionnaires. The manual of the good researcher. Athens: Tipothito

Kitzinger J. 1995. Introducing focus groups, British Medical Journal, 311: 299-302.

Kremer, F., J. Van der Stegen, M. Gafo Gomez-Zamalloa, T. Szedlak, C. Olmeda, C. Ibero, D. García and K. Sundseth 2015. Natura 2000 and Forests (Part I-II). Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. 114 p.

Marshall, C. & Rossman, G.B. 1989. Designing Qualitative Research. Newbury Park: Sage.

Millward, L.J. 1995. Focus Groups. In: G.M. Breakwell, S. Hammond and C. Fife-Shaw (eds), Research Methods in Psychology (pp. 274-292). London: Sage.

Morgan, D. L. 1997. Focus Group as qualitative research (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Nielsen, J., and T. K. Landauer. 1993. A mathematical model of the finding of usability problems. Proceedings of INTERCHI 93:206–13.

Oppenheim, A.N. 1992. Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement. London: Pinter.

Patton, M.Q. 1987. How to Use Qualitative Methods in Evaluation. Newbury Park: Sage.

Patton, M.Q. 1990. Qualitative Evaluation and Research Methods (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

Robson, C. 1993. Real World Research. Oxford: Blackwell.

Silverman, D. 1993. Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. London: Sage.

Smith, J.A. 1995. Semi-structured interviewing and qualitative analysis. In J.A. Smith, R. Harré and L.V. Langenhove (eds.). 1995. Rethinking Methods in Psychology. London: Sage

Spanos, I., I. Meliadis, P. Platis, K. Mantzanas, T. Samara and M. Meliadis 2015. Forest Land Ownership Change in Greece. Research. European Forest Institute Central-East and South-Est European Regional Office, Vienna. 47 p.

LIFE ForestLife	C1-A ΦΑΣΗ: Τεκμηρίωση της αρχικής κατάστασης αναγκών και δεξιοτήτων του προσωπικού της Δασικής Υπηρεσίας και των λοιπών εμπλεκόμενων στην προστασία και διαχείριση των δασών του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα
-----------------	--

Vaughn S., Schumm J.S., Sinagub J. 1996. Focus Group Interviews in Education and Psychology. London: Sage.

Wilson, M. 1998. Asking questions. In Sapsford, R. and V. Jupp (eds.), Data Collection and Analysis. Sage, London. 27 p.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα I: Οδηγός ερωτημάτων συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης-Ενδεικτικά παραδείγματα

Παράρτημα II: Χαρτογραφικές απεικονίσεις και ποσοτικά δεδομένα της γεωγραφικής κάλυψης της έκτασης των Δασαρχείων, των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και των Δήμων της χώρας, από τους έξι τύπους οικοτόπων του έργου

Παράρτημα III: Κατάλογος υπηρεσιών/φορέων που συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I

Οδηγός ερωτημάτων συνεντεύξεων/ομάδων εστίασης - Ενδεικτικά παραδείγματα

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ – ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ για Δασική Υπηρεσία και άλλες δημόσιες υπηρεσίες

Συνοπτική παρουσίαση του ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ και του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα

Παρουσίαση του έργου LIFE ForestLife (σκοποί, δράσεις, αναμενόμενα αποτελέσματα, η κοινωνική έρευνα)

Η κοινωνική έρευνα (σκοπός, συμμετέχοντες, αναμενόμενα οφέλη, διαδικασία)

Θέματα προς συζήτηση:

Γενικά θέματα ενημέρωσης και στάσης απέναντι στο Δίκτυο Natura 2000-Διακυακή Πύλη

- Γνωρίζεται το Δίκτυο Natura 2000;
- Στην καθημερινότητά σας καλείστε να χειριστείτε θέματα που σχετίζονται με το Δίκτυο Natura 2000; Τι είδους θέματα και πόσο συχνά;
- Για να υλοποιήσετε την εργασία σας τι είδους πληροφορίες χρειάζεστε;
- Πώς εντοπίζετε πληροφορίες για το Δίκτυο Natura 2000;
- Χρειάζεστε επιμόρφωση για τα θέματα του Δικτύου Natura 2000. Αν ναι σε ποιους τομείς και πως θα συνέβαλε αυτό στην εργασία σας;
- Ανταλλάσσετε πληροφορίες για καλές πρακτικές με άλλες υπηρεσίες και φορείς; Θα χρειαζόσασταν μια πιο οργανωμένη δομή στον τομέα αυτό; Αιτιολογήστε.
- Θα ήταν χρήσιμη και που μια Διαδικυακή Πύλη για τα Δάση;
- Τι είδους πληροφορία θα θέλατε να περιλαμβάνει;

Μέτρα διαχείρισης για τη βιοποικιλότητα στους επιλεγμένους τύπους οικοτόπων

- Ενσωματώνετε μέτρα διαχείρισης για τη βιοποικιλότητα κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των διαχειριστικών μέτρων και των έργων υποδομής; Λαμβάνετε υπόψη τις ειδικότερες ανάγκες διατήρησης των δασικών τύπων οικοτόπων, όπως αυτές αποτυπώνονται π.χ. στις εξαετείς εκθέσεις; Αιτιολογήστε.
- Έχετε επαρκή πληροφόρηση για τα θέματα αυτά; Από πού; Υπάρχει ανάγκη βελτίωσης; Τι θα μπορούσε να γίνει;
- Χρειάζεστε επιμόρφωση σε σχετικά ζητήματα; Πώς θα συνέβαλε στη βελτίωση της εργασίας σας;

Προσαρμογή της διαχείρισης στην κλιματική αλλαγή

- Έχει επηρεάσει η κλιματική αλλαγή τα δάση της περιοχής σας; Έχετε εντοπίσει «φαινόμενα/σημάδια» στα δάση σας που ενδεχομένως θα τα αποδίδατε και στην κλιματική αλλαγή;
- Υπάρχουν τύποι δασών στην περιοχή σας που αναμένεται να δεχθούν έντονες πιέσεις από την κλιματική αλλαγή;
- Έχετε σκεφθεί ή υιοθετείτε μέτρα προσαρμογής και συμβολής στην ανάσχεση της κλιματικής αλλαγής; Αιτιολογήστε.
- Έχετε επαρκή πληροφόρηση για τα θέματα αυτά; Από που;
- Χρειάζεστε επιμόρφωση σε σχετικά ζητήματα; Πώς θα συνέβαλε στη βελτίωση της εργασίας σας;

Ανόρθωση και αποκατάσταση υποβαθμισμένων πρεμνοφυών δασών

- Στην περιοχή σας απαντούν εκτάσεις πρεμνοφυών δασών; Σε τι ποσοστό έχουν γίνει αναγωγές; Το θεωρείτε ικανοποιητικό; Ποιες είναι οι κύριες δυσκολίες αντιμετωπίζετε;
- Η μέχρι σήμερα πορεία των αναγωγών πώς συμβάλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας;
- Οι τοπικές κοινωνίες πώς αντιδρούν στις αναγωγές; Αναγνωρίζουν τα μακροπρόθεσμα οφέλη από την εφαρμογή τους;
- Υπάρχει ανάγκη επιμόρφωσης; Σε ποια ειδικά θέματα; Πώς θα συνέβαλε στη βελτίωση της εργασίας σας;

Διαχείριση επισκεπτών και έργα αναψυχής

- Η Ελλάδα δέχεται ετησίως ένα τεράστιο αριθμό τουριστών, πολύ από τους οποίους κινούνται σε δασικές περιοχές (π.χ. παράκτια δάση, ενδοχώρα). Σημαντική είναι η επίσης και η συμβολή του εσωτερικού τουρισμού, κυρίως στις λιγότερο τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές. Ποια είναι η επισκεψιμότητα των δασών της περιοχής ευθύνης σας (αριθμός, γνωρίσματα επισκεπτών, εποχικότητα κ.ά.);
- Επηρεάζει η παρουσία επισκεπτών τα δάση σας (θετικά ή αρνητικά); Αιτιολογήστε.
- Καταγράφονται οι προτιμήσεις/απαιτήσεις των επισκεπτών; Ποια είναι η δική σας εκτίμηση για τις ανάγκες τους;
- Πόσο σημαντική θεωρείτε τη δασική αναψυχή; Τι είδους έργα και δράσεις υλοποιείτε; Με ποιους συνεργάζεστε;
- Τι θα μπορούσε να βελτιωθεί και με ποιους τρόπους;
- Υπάρχουν ανάγκες επιμόρφωσης; Σε ποια θεματικά αντικείμενα (π.χ. διαχείρισης επισκεπτών και ανάπτυξης υποδομών ενημέρωσης και ερμηνείας περιβάλλοντος);
- Σε τι θα ωφελούσε η ύπαρξη μιας εφαρμογής (App) για τα δάση; Τι θέλατε να περιλαμβάνει;

Δυνατότητες χρηματοδότησης έργων διατήρησης και αποκατάστασης, περιλαμβανομένων καινοτόμων προσεγγίσεων

- Βλέπετε το Δίκτυο Natura 2000 ως μια ευκαιρία χρηματοδότησης;
- Η ένταξη μιας δασικής περιοχής σε περιοχή του Δικτύου Natura 2000 επηρεάζει την ιεράρχηση των έργων και των δραστηριοτήτων σας;
- Κατά την κατάρτιση των ετήσιων προγραμμάτων δράσης εξετάζετε τη δυνατότητα χρηματοδοτήσεων πέραν του κρατικού προϋπολογισμού και του ΕΣΠΑ π.χ. LIFE, INTERREG, EOX, ερευνητικά (HORIZON, COST);
- Έχετε ικανοποιητική πρόσβαση σε ενημέρωση για θέματα χρηματοδότησης; Υπάρχει ανάγκη για ενημέρωση/επιμόρφωση;
- Επικοινωνείτε, συνεργαζόσαστε με άλλους φορείς για θέματα χρηματοδότησης;

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ – ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ για εργαζόμενους σε οικονομικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες τουρισμού/αναψυχής σε δασικές περιοχές

Συνοπτική παρουσίαση του ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ

Παρουσίαση του έργου LIFE ForestLife (σκοποί, δράσεις, αναμενόμενα αποτελέσματα, η κοινωνική έρευνα)

Η κοινωνική έρευνα (σκοπός, συμμετέχοντες, αναμενόμενα οφέλη, διαδικασία)

Θέματα προς συζήτηση:

- Ποιο είναι το αντικείμενο του οργανισμού/εταιρείας που εκπροσωπείτε; Αποτελεί η φύση αντικείμενο ενδιαφέροντος; Με ποιον τρόπο;
- Γνωρίζετε το Δίκτυο Natura 2000; Αν ναι, από πού;
- Θεωρείτε πλεονέκτημα ή μειονέκτημα την ένταξη περιοχών στο Δίκτυο ή σε κάποιο άλλο καθεστώς προστασίας (οφέλη, περιορισμοί);
- Υπάρχουν περιοχές του Δικτύου στον χώρο που δραστηριοποιείστε;
- Λαμβάνετε υπόψη την ύπαρξη περιοχών του Δικτύου Natura 2000 και εν γένει προστατευόμενων περιοχών στη σχεδίαση των δραστηριοτήτων σας και των υπηρεσιών που προσφέρετε; Αν ναι, με ποιον τρόπο; Από που αντλείτε τις πληροφορίες που χρειάζεστε; Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Τι πρόσθετο θα θέλατε;
- Γνωρίζετε και πώς κρίνετε τη στάση των υπολοίπων εμπλεκόμενων με τον τουρισμό (π.χ. ξενοδόχοι, ΟΤΑ κ.ά.) ως προς το Δίκτυο Natura 2000 και εν γένει τις προστατευόμενες περιοχές;
- Θεωρείτε ότι απαιτείται να παρέχονται περισσότερες πληροφορίες στους επαγγελματίες του τουρισμού; Πώς θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη η Διαδικτυακή Πύλη; Τι είδους πληροφορία θα θέλατε να περιλαμβάνει;
- Κρίνετε ότι υπάρχουν ανάγκες επιμόρφωσης; Σε ποια θεματικά αντικείμενα και πώς πιστεύετε ότι θα συνέβαλε στη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρετε;
- Ανταλλάσσετε πληροφορίες για καλές πρακτικές με τρίτους; Με ποιον τρόπο; Θα χρειαζόσασταν μια πιο οργανωμένη δομή για τον σκοπό αυτό;
- Με ποιους συνεργάζεστε για τον σχεδιασμό και τη υλοποίηση των προϊόντων/υπηρεσιών που προσφέρετε;
- Είναι προσιτά σήμερα τα δάση στους επισκέπτες; Αιτιολογήστε.
- Επηρεάζει η παρουσία επισκεπτών τα δάση (θετικά ή αρνητικά);
- Πώς κρίνετε τις υφιστάμενες υποδομές προσανατολισμού και εξυπηρέτησης επισκεπτών; Τι πιστεύετε ότι απαιτείται ως προς αυτές;

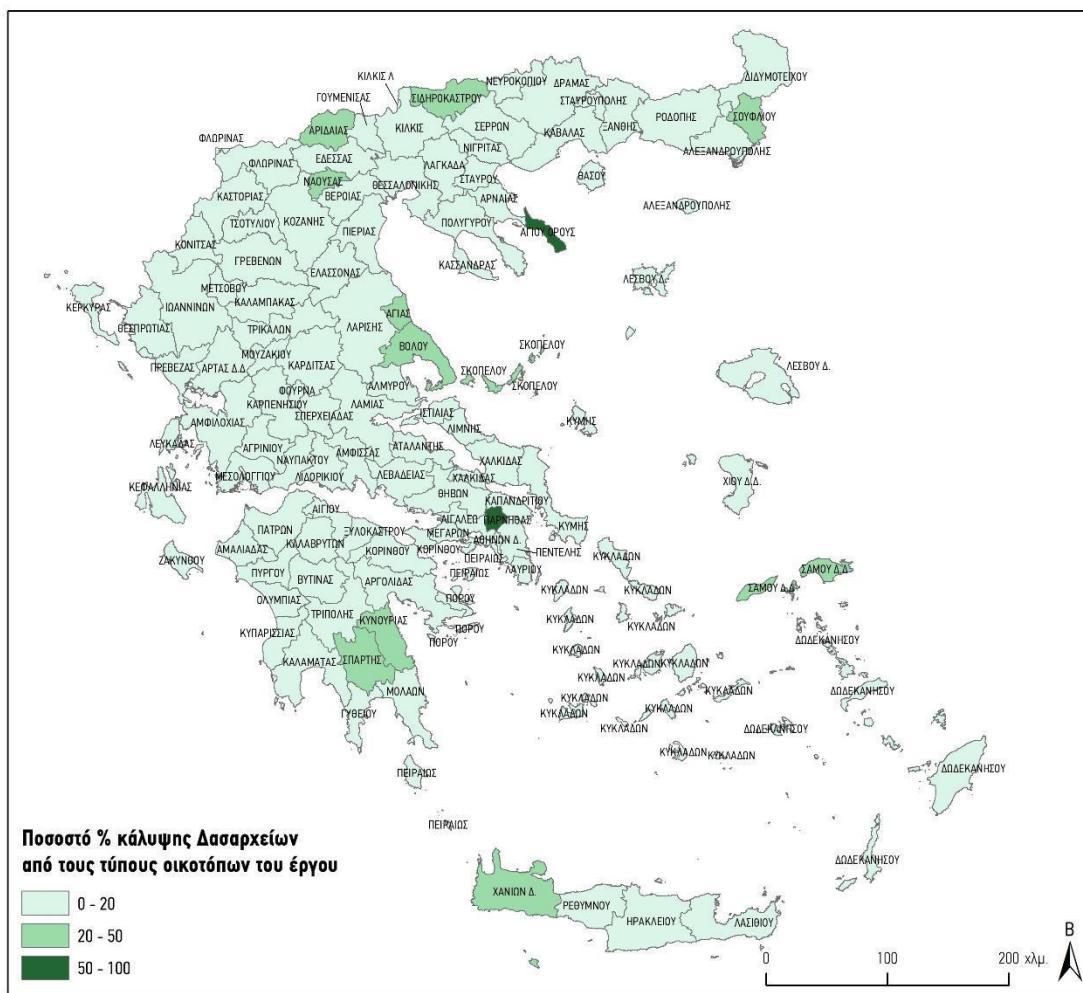
- Είναι ενημερωμένοι οι επισκέπτες/τουρίστες για τον φυσικό πλούτο της περιοχής που επισκέπτονται; Τους ενημερώνετε εσείς (πριν και κατά τη διάρκεια της επίσκεψης); Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Καταγράφονται οι προτιμήσεις/απαιτήσεις των επισκεπτών; Ποια είναι η δική σας εκτίμηση για τις ανάγκες τους;
- Θεωρείτε χρήσιμη την εφαρμογή (App) ForestLife για τα δάση της Ελλάδας; Τι θα θέλατε να περιλαμβάνει; Τι είδους πληροφορία πιστεύετε ότι θα αναζητούσε ο τουρίστας;

Δυνατότητες χρηματοδότησης έργων διατήρησης και αποκατάστασης, περιλαμβανομένων καινοτόμων προσεγγίσεων

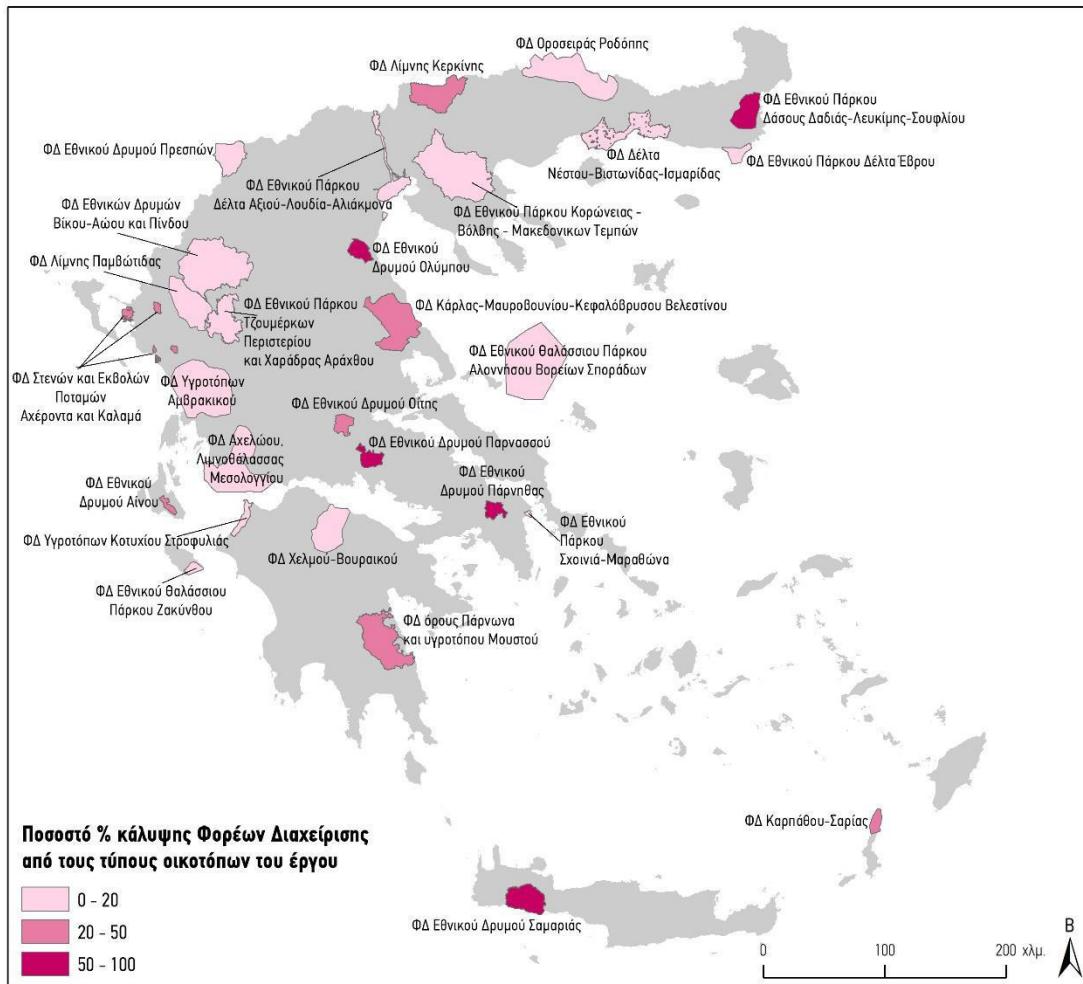
- Βλέπετε το Δίκτυο Natura 2000 ως μια ευκαιρία χρηματοδότησης;
- Έχετε ικανοποιητική πρόσβαση σε ενημέρωση για θέματα χρηματοδότησης; Υπάρχει ανάγκη για ενημέρωση/επιμόρφωση;
- Επικοινωνείτε, συνεργαζόσαστε με άλλους φορείς για θέματα χρηματοδότησης;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

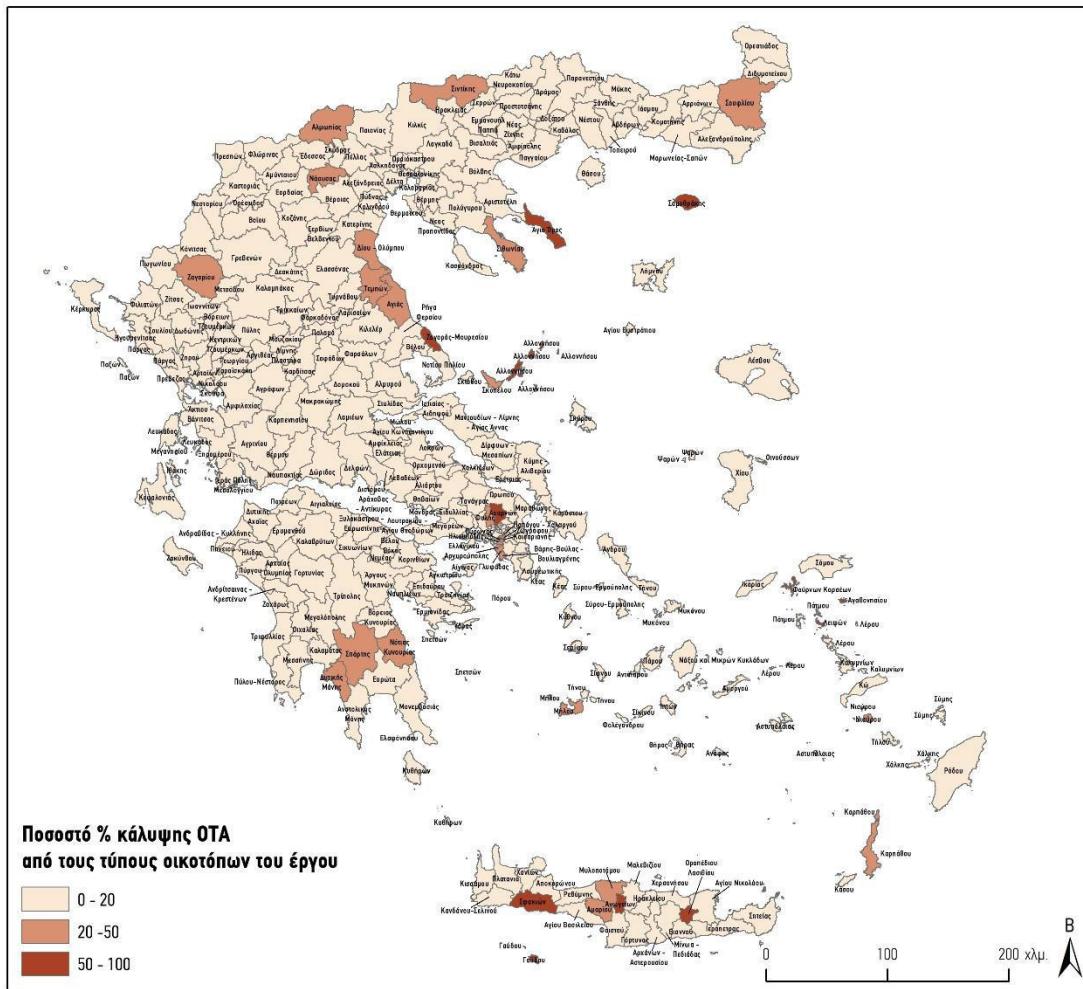
Χαρτογραφικές απεικονίσεις και ποσοτικά δεδομένα της κατανομής των έξι τύπων οικοτόπων του έργου στα Δασαρχεία, τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και τους Δήμους

Εικόνα 1: Χάρτης με την γεωγραφική κάλυψη της έκτασης των Δασαρχείων της Ελλάδας, από τους έξι τύπους οικοτόπων του έργου.

Εικόνα 2: Χαρτογραφική απεικόνιση της γεωγραφικής κάλυψης της έκτασης των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών της Ελλάδας, από τους έξι τύπους οικοτόπων του έργου.

Εικόνα 3: Χαρτογραφική απεικόνιση της γεωγραφικής κάλυψης της έκτασης των ΟΤΑ, από τους έξι τύπους οικοτόπων του έργου.

Πίνακας 1. Στατιστικά στοιχεία κατανομής τύπων οικοτόπων του έργου στα Δασαρχεία της Ελλάδας

ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ (ΔΥ)	ΕΚΤΑΣΗ ΔΥ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση, μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΔΥ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς, μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΥ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς, μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΥ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΟ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
ΑΓΙΑΣ	41524,66618	1027925,697	20550,80867	49,49060536	1,999250405
ΑΓΙΟΥ ΟΡ	33790,95125	1027925,697	30845,66671	91,28380696	3,000768129
ΑΓΡΙΝΙΟΥ	108149,4755	1027925,697	8542,264925	7,898572681	0,831019688
ΑΘΗΝΩΝ Δ.	8656,661147	1027925,697	404,6248015	4,674143929	0,039363234
ΑΙΓΑΛΕΩ	58800,0646	1027925,697	186,8351989	0,317746588	0,018175944
ΑΙΓΙΟΥ	61643,51733	1027925,697	10481,88526	17,004035	1,019712348
ΑΛΕΞΑΝΔΡ	140521,9974	1027925,697	17480,56357	12,43973463	1,700566843
ΑΜΑΛΙΑΔΑ	92274,64168	1027925,697	2113,114052	2,29002683	0,2055707
ΑΜΦΙΛΟΧΙ	248654,9477	1027925,697	438,3386774	0,176283915	0,042643031
ΑΜΦΙΣΣΑΣ	110267,9492	1027925,697	6595,655341	5,98148001	0,641647092
ΑΡΓΟΛΙΔΑ	215480,0739	1027925,697	1198,612341	0,556252056	0,116604959
ΑΡΙΔΑΙΑΣ	102148,6207	1027925,697	27103,79743	26,53368909	2,636746752
ΑΡΝΑΙΑΣ	78605,5897	1027925,697	11408,66604	14,51381012	1,109872637
ΑΡΤΑΣ Δ.Δ	160749,3078	1027925,697	5058,490538	3,146819484	0,492106633
ΒΕΡΟΙΑΣ	124533,5092	1027925,697	9135,293907	7,335611089	0,888711503
ΒΟΛΟΥ	142596,3433	1027925,697	28949,5251	20,30173034	2,816305224
ΒΥΤΙΝΑΣ	134752,3897	1027925,697	12451,45312	9,240246611	1,211318401
ΓΟΥΜΕΝΙΣ	59957,45319	1027925,697	9164,896501	15,28566677	0,89159134
ΓΥΘΕΙΟΥ	74280,59018	1027925,697	6641,736187	8,941415477	0,646129988
ΔΙΔΥΜΟΤΕ	207824,4212	1027925,697	372,2098867	0,179098243	0,036209805
ΔΡΑΜΑΣ	267867,6303	1027925,697	9955,016389	3,716393943	0,968456807
ΔΩΔΕΚΑΝΗ	272055,0692	1027925,697	41501,43175	15,25479083	4,037396075
ΕΔΕΣΣΑΣ	149019,1264	1027925,697	12512,59234	8,396635148	1,217266226
ΕΛΑΣΣΟΝΑ	147078,3654	1027925,697	7192,435963	4,89020662	0,699703878
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	41007,47532	1027925,697	3779,75232	9,217227567	0,367706764
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	264513,6868	1027925,697	25013,73353	9,456498767	2,433418447
ΘΕΣΠΡΩΤΙ	152701,7389	1027925,697	3090,237666	2,023708236	0,300628506
ΘΗΒΩΝ	160406,9271	1027925,697	811,0675938	0,505631277	0,078903329
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	343991,7155	1027925,697	26422,36259	7,681104341	2,570454525
ΚΑΒΑΛΑΣ	172753,5832	1027925,697	9500,618163	5,499520177	0,92425145
ΚΑΛΑΒΡΥΤ	103824,4614	1027925,697	7491,564392	7,215606312	0,728804077
ΚΑΛΑΜΑΤΑ	212938,3193	1027925,697	31326,22761	14,71140925	3,047518678
ΚΑΛΑΜΠΑΚ	170454,9282	1027925,697	25917,46161	15,20487667	2,521336093
ΚΑΠΑΝΔΡΙ	51030,35766	1027925,697	257,7267359	0,505045913	0,025072506
ΚΑΡΔΙΤΣΑ	208655,5522	1027925,697	763,4961355	0,365912207	0,074275421
ΚΑΡΠΕΝΗΣ	165612,4947	1027925,697	6489,658857	3,91858046	0,631335405
ΚΑΣΤΟΡΙΑ	172869,3731	1027925,697	254,1745118	0,147032703	0,024726934
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	64078,22443	1027925,697	282,8959058	0,441485244	0,027521046
ΚΕΦΑΛΛΗΝ	90898,39951	1027925,697	3888,151594	4,277469807	0,378252203
ΚΙΛΚΙΣ	190737,4365	1027925,697	2124,521465	1,113846083	0,206680451
ΚΟΖΑΝΗΣ	251093,7801	1027925,697	5100,330982	2,031245449	0,496177009
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	102706,7914	1027925,697	2962,860115	2,884775268	0,288236798
ΚΟΡΙΝΘΟΥ	165820,594	1027925,697	9617,915988	5,800193905	0,935662569
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	261402,3073	1027925,697	16342,63807	6,251910413	1,589865699
ΚΥΜΗΣ	165705,7341	1027925,697	14987,36701	9,044567523	1,458020463
ΚΥΝΟΥΡΙΑ	118474,8249	1027925,697	26576,52713	22,43221473	2,585452159
ΚΥΠΑΡΙΣΣ	86396,56584	1027925,697	40,30097244	0,046646498	0,003920611
ΛΑΓΚΑΔΑ	137511,0994	1027925,697	16,82388543	0,012234565	0,001636683
ΛΑΜΙΑΣ	266492,1591	1027925,697	15486,85091	5,811372072	1,506611903
ΛΑΡΙΣΗΣ	349859,6798	1027925,697	23325,88631	6,667211932	2,269219106
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	182418,9668	1027925,697	29967,77143	16,42799099	2,915363582
ΛΑΥΡΙΟΥ	29892,09639	1027925,697	2725,232031	9,116898314	0,265119555
ΛΕΒΑΔΕΙΑ	135495,5795	1027925,697	4664,730845	3,442718102	0,453800392
ΛΕΣΒΟΥ Δ.	216385,082	1027925,697	9712,147245	4,48836267	0,944829697
ΛΕΥΚΑΔΑΣ	35770,8409	1027925,697	955,6245477	2,671518264	0,092966306
ΛΙΔΟΡΙΚΗ	102608,9848	1027925,697	2946,445821	2,871528088	0,286639961
ΜΕΓΑΡΩΝ	37478,73336	1027925,697	1748,307074	4,664797652	0,170081075

Πίνακας 1. (συνέχεια)

ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ (ΔΥ)	ΕΚΤΑΣΗ ΔΥ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ ΤΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος με βάση το clc2012)	ΚΑΛΥΨΗ ΔΥ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος με βάση το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΥ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος με βάση το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΔΥ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου (στήλη D) ως προς τη συνολική έκταση των ΤΥ του έργου (στήλη C) - χερσαίο κομμάτι με clc2012
ΜΕΣΟΛΟΓΓ	99654,26943	1027925,697	12386,96591	12,42994001	1,205044872
ΜΟΛΑΩΝ	132717,4562	1027925,697	22367,30285	16,85332396	2,175964948
ΜΟΥΖΑΚΙΟ	54994,15678	1027925,697	342,4555832	0,622712672	0,033315208
ΝΑΟΥΣΑΣ	45939,6966	1027925,697	12899,38457	28,0789503	1,25489465
ΝΑΥΠΑΚΤΟ	85497,24788	1027925,697	630,4218108	0,737359186	0,061329512
ΝΕΥΡΟΚΟΠ	78774,89094	1027925,697	992,4635369	1,259872943	0,096550124
ΞΑΝΘΗΣ	149896,3441	1027925,697	549,8159681	0,36679745	0,05348791
ΞΥΛΟΚΑΣΤ	62883,16259	1027925,697	9744,10111	15,49556464	0,947938274
ΟΛΥΜΠΙΑΣ	77686,41503	1027925,697	776,1710613	0,999107838	0,075508479
ΠΑΡΝΗΘΑΣ	26585,73391	1027925,697	14238,83635	53,55818423	1,385200933
ΠΑΤΡΩΝ	161251,1575	1027925,697	8307,281287	5,151765369	0,808159706
ΠΕΙΡΑΙΩΣ	61873,56602	1027925,697	568,0911889	0,918148452	0,055265783
ΠΕΝΤΕΛΗΣ	68091,71073	1027925,697	6617,659838	9,718745154	0,643787762
ΠΙΕΡΙΑΣ	151816,5726	1027925,697	25498,22595	16,79541668	2,480551466
ΠΟΛΥΓΥΡΟ	178291,2057	1027925,697	25781,77827	14,46048792	2,50813637
ΠΡΕΒΕΖΑΣ	103900,1753	1027925,697	2490,82361	2,397323781	0,242315531
ΠΥΡΓΟΥ	92548,86475	1027925,697	3976,154894	4,296276249	0,386813454
ΡΕΘΥΜΝΟΥ	149521,2819	1027925,697	28598,95533	19,12701321	2,782200641
ΡΟΔΟΠΗΣ	254481,483	1027925,697	797,1451242	0,313242879	0,077548905
ΣΑΜΟΥ Δ.Δ	78269,81119	1027925,697	16412,58824	20,96924471	1,596670682
ΣΕΡΡΩΝ	191282,5268	1027925,697	9637,866003	5,038550131	0,937603373
ΣΙΔΗΡΟΚΑ	129372,6364	1027925,697	40551,34975	31,34461111	3,944968967
ΣΚΟΠΕΛΟΥ	27808,71955	1027925,697	12449,37434	44,76788051	1,21111617
ΣΟΥΦΛΙΟΥ	75150,82286	1027925,697	31265,72499	41,60396892	3,041632783
ΣΠΑΡΤΗΣ	157086,3326	1027925,697	32198,48058	20,4973151	3,132374322
ΣΠΕΡΧΕΙΑ	89132,61506	1027925,697	1130,076658	1,267859871	0,109937582
ΣΤΑΥΡΟΥ	65612,782	1027925,697	3318,560836	5,057796262	0,322840537
ΣΤΑΥΡΟΥΠ	29881,55875	1027925,697	1114,210811	3,728757326	0,1083941
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	167992,2202	1027925,697	14250,7497	8,482981936	1,386359903
ΤΡΙΠΟΛΗΣ	188616,4003	1027925,697	7507,661874	3,980386575	0,730370093
ΦΛΩΡΙΝΑΣ	188293,5402	1027925,697	15776,32173	8,378578315	1,534772579
ΦΟΥΡΝΑ	21106,19934	1027925,697	461,4626517	2,186384409	0,044892608
ΧΑΛΚΙΔΑΣ	141961,9445	1027925,697	1620,806555	1,141719044	0,157677404
ΧΑΝΙΩΝ Δ.	238222,2798	1027925,697	50358,5939	21,13933002	4,899050004
ΧΙΟΥ Δ.Δ.	90904,09998	1027925,697	16667,25893	18,33499142	1,621445887

Πίνακας 2. Στατιστικά στοιχεία κατανομής τύπων οικοτόπων του έργου στους Φορείς Διαχείρισης

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	ΕΚΤΑΣΗ ΦΔ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) - [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση, μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΦΔ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς, μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΦΔ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς, μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΦΔ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΟ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
ΦΔ Αχελώου, Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου	150129,6581	1027925,697	4453,829187	2,966655119	0,433283184
ΦΔ Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας-Ισμαρίδας	92946,5644	1027925,697	1600,10203	1,721528967	0,1556632
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Αίνου	7871,1168	1027925,697	1762,147709	22,38751823	0,171427537
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Οίτης	19834,7887	1027925,697	6920,931588	34,89289295	0,673291037
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου	23561,7178	1027925,697	17271,72602	73,30418847	1,680250438
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Παρνασσού	23749,5271	1027925,697	12239,81634	51,53709497	1,190729677
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας	18066,326	1027925,697	14106,94489	78,08419315	1,372370097
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Πρεσπών	50878,8442	1027925,697	7759,89694	15,25171623	0,754908352
ΦΔ Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς	58484,0086	1027925,697	34100,68975	58,30771619	3,3174275
ΦΔ Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου Βορείων Σποράδων	230892,7168	1027925,697	9855,674175	4,268508038	0,958792469
ΦΔ Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου	9471,5027	1027925,697	217,1404959	2,292566479	0,021124143
ΦΔ Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	49007,8529	1027925,697	30950,17087	63,15349284	3,010934639
ΦΔ Εθνικού Πάρκου Κορώνειας - Βόλβης - Μακεδονικών Τεμπών	208085,0582	1027925,697	4743,892607	2,279785318	0,461501509
ΦΔ Εθνικού Πάρκου Σχοινιά-Μαραθώνα	2098,6258	1027925,697	187,7086884	8,944361993	0,01826092
ΦΔ Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου	72360,0166	1027925,697	7621,54226	10,53280889	0,741448753
ΦΔ Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου	197013,1992	1027925,697	24449,58261	12,41012415	2,378535986
ΦΔ Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	121938,2295	1027925,697	29277,8075	24,01035969	2,848241617
ΦΔ Καρπάθου-Σαρίας	14363,2427	1027925,697	3245,532356	22,59609771	0,315736085
ΦΔ Λίμνης Κερκίνης	82414,9797	1027925,697	39371,14587	47,77183227	3,830154843
ΦΔ Λίμνης Παμβώτιδας	89539,4187	1027925,697	2994,410518	3,344237165	0,291306125
ΦΔ Οροσειράς Ροδόπης	144749,5458	1027925,697	214,8354582	0,148418744	0,020899902
ΦΔ όρους Πάρνηνα και υγροτόπου Μουστού	114089,2423	1027925,697	46656,01134	40,89431256	4,538850569
ΦΔ Στενών και Εκβολών Ποταμών Αχέροντα και Καλαμά	19048,4121	1027925,697	3937,302368	20,66997683	0,383033752
ΦΔ Υγροτόπων Αμβρακικού	183763,8535	1027925,697	1648,731436	0,897201166	0,160394029
ΦΔ Υγροτόπων Κοτυχίου Στροφούλιάς	15975,2922	1027925,697	1632,805332	10,22081669	0,158844685
ΦΔ Χελιμού-Βουραϊκού	80810,1118	1027925,697	8876,850325	10,98482619	0,863569259

Πίνακας 3. Στατιστικά στοιχεία κατανομής τύπων οικοτόπων του έργου στους ΟΤΑ.

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ (ΟΤΑ)	ΕΚΤΑΣΗ ΟΤΑ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) - [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση , μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΟΤΑ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΥ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
Αμύνταιο	59039,25272	1027925,697	366,852932	0,621371232	0,035688662
Αβδήρων	35212,20447	1027925,697	97,16123562	0,275930567	0,009452165
Αγαθονησίου	1441,740209	1027925,697	959,5504944	66,55502067	0,093348235
Αγιάς	66413,14464	1027925,697	27250,34444	41,0315527	2,651003329
Αγίας Παρασκευής	827,3454625	1027925,697	85,06589694	10,28178685	0,008275491
Άγιο Όρος	33577,58865	1027925,697	30909,68566	92,05451286	3,006996104
Αγίου Βασιλείου	35943,46093	1027925,697	2034,143619	5,659287019	0,197888196
Αγίου Νικολάου	50902,66931	1027925,697	8540,022929	16,77716129	0,83080158
Αγράφων	92075,94352	1027925,697	79,72819617	0,086589605	0,007756222
Αγρινίου	123254,7981	1027925,697	8497,073648	6,893909023	0,826623332
Αιγιαλείας	72723,3135	1027925,697	11266,57423	15,49238296	1,096049478
Άκτιου - Βόνιτσας	66028,62119	1027925,697	143,4281741	0,217221216	0,013953166
Αλεξανδρούπολης	121591,9071	1027925,697	442,4220234	0,363858117	0,043040273
Αλλονήσου	12981,4968	1027925,697	9855,673951	75,92093655	0,958792448
Αλμωπιάς	98743,89476	1027925,697	26893,65296	27,2357628	2,616303205
Αμαρίου	27742,06477	1027925,697	8006,329675	28,85989107	0,778882141
Αμφικλειας - Ελάτειας	53307,40499	1027925,697	2192,99824	4,113871686	0,213342097
Αμφιλοχίας	109132,3322	1027925,697	0,143608863	0,000131591	1,39707E-05
Αμφίπολης	41243,20415	1027925,697	2541,24944	6,161619818	0,247221122
Ανατολικής Μάνης	62060,30559	1027925,697	4609,9477	7,428174347	0,448470907
Ανάφης	4061,734009	1027925,697	188,0351994	4,629431641	0,018292684
Ανδραβίδας - Κυλλήνης	35854,72444	1027925,697	623,1037326	1,737856705	0,060617585
Ανδρίτσανας - Κρεστένων	42084,2822	1027925,697	266,9777048	0,634388163	0,025972471
Άνδρου	38139,92907	1027925,697	4074,450652	10,68290044	0,396375989
Ανωγείων	11260,95514	1027925,697	7653,599816	67,9658139	0,744567417
Αποκορώνου	31465,51084	1027925,697	3172,045084	10,08102204	0,308587001
Αργιθέας	37349,96634	1027925,697	338,2396554	0,90559561	0,032905069
Άργους - Μυκηνών	100019,0594	1027925,697	1072,581465	1,072377076	0,10434426
Αριστοτέλη	74796,34257	1027925,697	11480,56699	15,349106	1,116867682
Αρριάνων	77377,19209	1027925,697	440,6871377	0,569531054	0,042871497
Αρταίων	40235,13105	1027925,697	600,1276793	1,491551447	0,058382399
Αρχαίας Ολυμπίας	54675,63473	1027925,697	3627,294064	6,634205677	0,352875123
Αρχάνων - Αστερουσίου	33932,30229	1027925,697	3055,491244	9,00466823	0,29724826
Ασπροπύργου	10157,12853	1027925,697	93,82016321	0,923687861	0,009127135
Αστυπάλαιας	11336,76111	1027925,697	325,4790844	2,87100594	0,031663678
Αχαρνών	14910,20716	1027925,697	8539,853135	57,27521451	0,830785062
Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης	3414,30897	1027925,697	926,0720328	27,12326391	0,09009134
Βέροιας	79671,50684	1027925,697	10133,35996	12,71892595	0,985806658
Βιαννού	22214,73135	1027925,697	4244,660474	19,10741304	0,412934562
Βόλβης	78308,80988	1027925,697	3344,134554	4,27044487	0,325328432
Βόλου	38504,43759	1027925,697	3262,241449	8,47237787	0,317361601
Βόρειας Κυνουρίας	57670,4738	1027925,697	11494,82621	19,93190875	1,118254583
Βόρειων Τζουμέρκων	35814,10035	1027925,697	2820,859478	7,876393516	0,274422508
Βύρωνος	931,7674766	1027925,697	462,2820052	49,61345151	0,044972317
Γαύδου	3450,182436	1027925,697	1973,870018	57,21059842	0,192024582
Γλυφάδας	2556,896252	1027925,697	1076,76752	42,11228828	0,104751494
Γόρτυνας	46432,49048	1027925,697	5496,012948	11,83656722	0,534670255
Γορτυνίας	105006,0275	1027925,697	1265,657681	1,205319076	0,123127351
Δελφών	112376,8355	1027925,697	6946,233476	6,181196902	0,675752488
Δίου - Ολύμπου	49510,78544	1027925,697	14980,04313	30,25612095	1,457307972
Δίρφυων - Μεσαπίων	77319,04605	1027925,697	1219,556652	1,577304318	0,118642491
Διστόμου - Αράχοβας - Αντίκυρας	29398,00898	1027925,697	4519,101935	15,37213605	0,439633132
Δράμας	84210,29359	1027925,697	2087,137448	2,478482569	0,20304361
Δυτικής Αχαΐας	57251,16005	1027925,697	1009,701599	1,763635179	0,0982271
Δυτικής Μάνης	40260,79512	1027925,697	19319,79954	47,98663186	1,87949378

Πίνακας 3. (συνέχεια 1)

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ (ΟΤΑ)	ΕΚΤΑΣΗ ΟΤΑ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) - [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση , μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΟΤΑ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΥ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
Δωδώνης	65888,38688	1027925,697	4,591204536	0,006968154	0,000446648
Δώριδος	100195,8215	1027925,697	2706,176144	2,700887227	0,263265735
Έδεσσας	61136,62849	1027925,697	6152,820414	10,06404927	0,59856665
Ελασσόνας	156733,6946	1027925,697	7088,608922	4,522709006	0,689603241
Ελληνικού - Αργυρούπολης	1565,366308	1027925,697	388,2687026	24,80369615	0,037772059
Εμμανουήλ Παππά	33709,43537	1027925,697	3823,384512	11,34217904	0,371951448
Εορδαίας	70879,50693	1027925,697	1,131059718	0,00159575	0,000110033
Ερυμανθού	58297,67549	1027925,697	2569,111698	4,406885311	0,249931654
Ευρώτα	86591,54087	1027925,697	7831,312126	9,043969015	0,761855857
Ζαγοράς-Μουρεσίου	15027,56018	1027925,697	11210,19872	74,59759661	1,090565082
Ζαγορίου	99412,73803	1027925,697	23328,70153	23,46651142	2,269492979
Ζακύνθου	40731,30638	1027925,697	3806,941063	9,346474252	0,370351775
Ζαχάρως	27702,44323	1027925,697	406,7040684	1,468116241	0,039565512
Ζηρού	38182,76012	1027925,697	836,2533094	2,190133209	0,081353478
Ζίτσας	56398,97002	1027925,697	29,18937701	0,05175516	0,002839639
Ζωργάφου	865,7395516	1027925,697	330,7599956	38,20548512	0,032177423
Ηγουμενίτσας	43026,25805	1027925,697	556,3931202	1,293147825	0,054127757
Ηλιδας	40129,46677	1027925,697	723,5259207	1,802979155	0,070386986
Ηλιουπόλης	1269,813673	1027925,697	588,8845399	46,37566536	0,057288629
Ηρακλειάς	44613,88782	1027925,697	2322,054674	5,204779918	0,225897133
Ηρακλείου	24451,4451	1027925,697	233,3123349	0,954186282	0,022697393
Θέρμου	33478,82745	1027925,697	3317,08005	9,907993508	0,322696481
Θηβαίων	83228,18062	1027925,697	302,4257735	0,36336944	0,029420976
Θήρας	9049,133334	1027925,697	282,2947885	3,119578175	0,027462568
Ιάσμου	48900,76881	1027925,697	353,9548233	0,723822615	0,034433892
Ιεράπετρας	55738,76659	1027925,697	10707,72676	19,21055562	1,041682953
Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου	63703,3314	1027925,697	8730,823745	13,70544295	0,849363312
Ιθάκης	11822,17119	1027925,697	1084,282766	9,171604339	0,105482601
Ικαρίας	25468,87508	1027925,697	4061,728272	15,94781182	0,395138314
Ιωαννίτων	40411,65918	1027925,697	2580,131721	6,384622094	0,251003718
Καισαριανής	775,2262438	1027925,697	527,6326999	68,0617696	0,051329848
Καλαβρύτων	105559,9604	1027925,697	8074,228019	7,648949461	0,785487516
Καλαμάτας	44170,88376	1027925,697	6890,249601	15,59907571	0,670306192
Καλαμπάκας	165700,3564	1027925,697	24894,13264	15,02358425	2,421783278
Κανδάνου-Σελινού	37602,12041	1027925,697	5682,154062	15,11125968	0,552778676
Καρδίτσας	65178,07434	1027925,697	80,86139214	0,12406226	0,007866463
Καρπάθου	32383,11238	1027925,697	8575,206075	26,48048765	0,834224312
Καρπενησίου	94984,96181	1027925,697	6886,23217	7,249813064	0,669915364
Καρύστου	67534,56504	1027925,697	12509,05255	18,52244484	1,216921864
Καστοριάς	76308,18635	1027925,697	254,1745118	0,333089442	0,024726934
Κατερίνης	68458,01674	1027925,697	10651,78169	15,55958265	1,036240433
Κάτω Νευροκοπίου	87245,02457	1027925,697	2380,08596	2,728047784	0,231542607
Κέας	14878,18938	1027925,697	407,097654	2,736204277	0,039603802
Κεντρικών Τζουμέρκων	51206,17665	1027925,697	4478,243589	8,74551447	0,435658297
Κέρκυρας	60983,75551	1027925,697	71,12553224	0,116630292	0,006919326
Κεφαλονιάς	78634,95432	1027925,697	2819,225976	3,585207113	0,274263595
Κιλελέρ	97670,57564	1027925,697	360,6057372	0,369206114	0,035080915
Κιλκίς	160005,3388	1027925,697	2070,654011	1,294115575	0,201440047
Κισσάμου	34056,67052	1027925,697	6683,901248	19,62582115	0,650231944
Κόνιτσας	95286,28148	1027925,697	571,1702618	0,599425492	0,055565326
Κορινθίων	61218,19349	1027925,697	239,6352111	0,391444434	0,023312503
Κράπτιας	11002,62896	1027925,697	1457,751815	13,24912274	0,141814902
Κύθου	9991,826978	1027925,697	1191,453884	11,92428459	0,115908561
Κύ	28812,9519	1027925,697	4268,914031	14,81595515	0,415294028

Πίνακας 3. (συνέχεια 2)

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ (ΟΤΑ)	ΕΚΤΑΣΗ ΟΤΑ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) - [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση , μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΟΤΑ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΥ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
Λαμιέων	94670,86623	1027925,697	11752,75057	12,41432664	1,143346314
Λαρισαίων	33596,37789	1027925,697	60,61069904	0,180408433	0,005896409
Λαυρεωτικής	17589,1057	1027925,697	2737,563356	15,56397126	0,266319187
Λειψών	1722,296425	1027925,697	1005,381133	58,3744539	0,09780679
Λέρου	7562,447591	1027925,697	790,4996214	10,45296	0,076902409
Λέσβου	163910,7319	1027925,697	9712,829148	5,925682252	0,944896034
Λευκάδος	33185,14874	1027925,697	584,9813461	1,762780546	0,056908914
Λίμνης Πλαστήρα	19676,00362	1027925,697	680,7797736	3,459949423	0,0662285
Λουτρακίου - Αγίου Θεοδώρων	29741,99268	1027925,697	5036,634898	16,93442317	0,489980444
Μακρακώμης	83724,93364	1027925,697	1079,047249	1,288800363	0,104973273
Μαλεβιζίου	28980,52041	1027925,697	4240,852736	14,63345957	0,412564133
Μαραθώνος	22616,43395	1027925,697	187,7086867	0,829965887	0,01826092
Μαρκόπουλου Μεσογαίας	8279,114373	1027925,697	679,4659194	8,206987955	0,066100684
Μαρωνείας-Σαπών	64503,15097	1027925,697	22,95707166	0,03559062	0,00223334
Μεγανησίου	2307,212013	1027925,697	403,3288549	17,48122204	0,03923716
Μεγαρέων	33002,60219	1027925,697	1722,658628	5,219766059	0,167585909
Μεγίστης	1170,637791	1027925,697	208,8849031	17,84368357	0,020321012
Μεσσήνης	56257,34451	1027925,697	47,3695825	0,084201597	0,004608269
Μετσόβου	36201,84309	1027925,697	52,85429316	0,145998901	0,00514184
Μήλου	16763,17604	1027925,697	4141,197632	24,70413496	0,402869356
Μίνωα - Πεδιάδας	39862,95564	1027925,697	1432,405032	3,593323698	0,139349083
Μονεμβασιάς	95148,67068	1027925,697	17587,65264	18,48439134	1,710984821
Μουζακίου	31326,95949	1027925,697	6,990239296	0,022313813	0,000680034
Μύκης	63235,45372	1027925,697	214,8354582	0,339738937	0,020899902
Μυλοποτάμου	35282,30774	1027925,697	8111,735098	22,99094254	0,789136328
Μώλου - Αγίου Κωνσταντίνου	33921,97086	1027925,697	1595,760483	4,704209226	0,15524084
Νάξου και Μικρών Κυκλαδών	49833,88063	1027925,697	1788,249998	3,588422124	0,173966854
Νάουσας	42511,18549	1027925,697	11905,2062	28,00487934	1,158177701
Ναυπακτίας	87529,13787	1027925,697	1019,84672	1,165151108	0,09921405
Ναυπλιέων	39231,64711	1027925,697	153,1092062	0,390269635	0,014894968
Νέας Ζίχνης	40467,57393	1027925,697	1899,062698	4,692800962	0,184747079
Νέστου	68198,6533	1027925,697	2164,318068	3,17354957	0,210551996
Νισύρου	4981,211922	1027925,697	1531,394116	30,74340422	0,148979067
Νότιας Κυνουρίας	59408,34602	1027925,697	15451,16273	26,00840415	1,50314004
Νοτίου Πηλίου	36998,88793	1027925,697	3388,108647	9,157325628	0,329606377
Ξηρομέρου	59052,19194	1027925,697	298,1485988	0,504889978	0,029004878
Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης	41327,55657	1027925,697	7046,095654	17,04938845	0,68546741
Οινούσσων	1780,336031	1027925,697	31,90101988	1,791853859	0,003103436
Οροπέδιου Λασιθίου	12984,17943	1027925,697	7925,253762	61,03777143	0,770994809
Ορχομενού	41823,72729	1027925,697	560,6562199	1,340521891	0,054542485
Παγγαίου	70227,80737	1027925,697	7306,454946	10,40393431	0,71079602
Παιανίας	5296,626358	1027925,697	861,2849272	16,26100973	0,083788637
Παιονίας	92433,62626	1027925,697	9184,199551	9,935993992	0,893469205
Παξών	3010,488773	1027925,697	217,1428825	7,212878005	0,021124375
Παπάγου - Χολαργού	713,9782375	1027925,697	162,0239867	22,69312679	0,015762227
Πάργας	27852,80298	1027925,697	817,6356591	2,935559698	0,079542292
Πάτμου	4492,970378	1027925,697	764,1689169	17,00810049	0,074340871
Πατρέων	33437,1157	1027925,697	3382,462591	10,11589224	0,32905711
Πέλλας	66735,43031	1027925,697	4883,168701	7,317205686	0,475050747
Πηνειού	15860,05209	1027925,697	55,78102812	0,351707723	0,005426562
Πλατανιά	49189,65016	1027925,697	5499,411734	11,18001798	0,5350009
Πολύγυρου	94679,69777	1027925,697	10084,06978	10,65072029	0,981011547
Πρέβεζας	37601,36757	1027925,697	892,3271925	2,373124304	0,086808531
Πρεσπών	51527,76652	1027925,697	7753,591872	15,0474053	0,754294974

Πίνακας 3. (συνέχεια 3)

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ (ΟΤΑ)	ΕΚΤΑΣΗ ΟΤΑ (ha)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ Τύπων Οικοτόπων (ΤΟ) έργου (ha) - [χερσαίο κομμάτι από δεδομένα εξάπλωσης ΤΟ από 3η εξαετή έκθεση , μέσα σε περιοχές Natura (SACS, SACSPAS) και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012]	ΚΑΛΥΨΗ ΟΤΑ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου (ha) - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ έργου - (χερσαίο κομμάτι από δεδομένα 3ης εξαετούς , μέσα σε SACS και SACSPAS και όπου υπάρχει δάσος σύμφωνα με το clc2012)	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΚΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΥΠΟΥΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ του έργου ως προς τη συνολική έκταση των ΤΥ του έργου - χερσαίο κομμάτι με clc2012
Προστοτσάνης	48108,39794	1027925,697	6490,291274	13,49097362	0,631396928
Πύλης	75151,70859	1027925,697	9336,753286	12,4238736	0,908310135
Πύλου-Νέστορος	55472,28078	1027925,697	4816,458034	8,682639268	0,468560913
Πύργου	45943,89093	1027925,697	1145,414855	2,493073251	0,111429733
Ρεθύμνης	39383,52141	1027925,697	2949,595466	7,489415267	0,286946369
Ρήγα Φεραίου	54975,54397	1027925,697	10933,35243	19,88766576	1,063632562
Ρόδου	140874,7691	1027925,697	23185,15685	16,45799102	2,25552848
Σαμοθράκης	18050,9261	1027925,697	9975,326635	55,26213216	0,970432655
Σάμου	48005,49213	1027925,697	9488,471666	19,76538776	0,923069799
Σερβίων - Βελβεντού	72756,0865	1027925,697	5072,315846	6,971672186	0,493451605
Σερρών	60849,13058	1027925,697	528,9573788	0,86929324	0,051458717
Σητείας	63142,10332	1027925,697	2909,968915	4,608603075	0,283091368
Σιθωνίας	51858,62461	1027925,697	15614,21295	30,10919219	1,519002103
Σικουωνίων	60171,966	1027925,697	7044,367984	11,7070597	0,685299337
Σιντίκης	110691,2625	1027925,697	39246,28407	35,45562964	3,818007875
Σίφνου	7832,689359	1027925,697	1236,674942	15,78863766	0,120307815
Σκιάθου	4944,760214	1027925,697	13,3536169	0,270055904	0,001299084
Σκοπέλου	9595,343358	1027925,697	2667,143974	27,79623276	0,259468557
Σκύδρας	23967,5307	1027925,697	1627,349469	6,789808638	0,15831392
Σκύρου	22044,95374	1027925,697	2480,032437	11,24988723	0,24126573
Σουλίου	50257,41566	1027925,697	1510,333235	3,005194787	0,146930195
Σουφλίου	132656,6526	1027925,697	38682,10929	29,15956986	3,763123094
Σπάρτης	118154,1505	1027925,697	31099,98885	26,32153735	3,025509426
Σπάτων-Αρτέμιδος	7388,366792	1027925,697	46,47564498	0,629038139	0,004521304
Σύρου-Ερμούπολης	10236,54275	1027925,697	331,7913117	3,241243843	0,032277752
Σφακιών	46828,93832	1027925,697	25270,53288	53,96349733	2,458400734
Τεμπών	57596,13112	1027925,697	16174,9572	28,08340922	1,573553151
Τήνου	25280,33261	1027925,697	2738,315924	10,83180339	0,266392399
Τοπειρού	31025,7649	1027925,697	1343,714464	4,330963212	0,130720972
Τρικκαίων	60871,28134	1027925,697	5921,061963	9,727184697	0,576020424
Τρίπολης	147614,5812	1027925,697	18685,59566	12,65836715	1,817796337
Τριφυλλίας	61780,20217	1027925,697	40,30097244	0,065232827	0,003920611
Τυρνάβου	52590,34089	1027925,697	186,8592078	0,355310889	0,01817828
Φαιστού	41115,99894	1027925,697	5129,350207	12,47531457	0,499000095
Φιλιατών	58504,23047	1027925,697	974,3292569	1,665399663	0,094785962
Φλώρινας	82118,6562	1027925,697	7733,136178	9,417027185	0,752304977
Φούρνων Κοραέων	4587,853259	1027925,697	2935,407242	63,98215191	0,285566092
Φυλής	10861,41428	1027925,697	5086,098177	46,8272183	0,494792395
Χαλκιδέων	42529,80435	1027925,697	393,7840772	0,925901455	0,038308613
Χανίων	35095,78166	1027925,697	2077,479182	5,919455512	0,202104022
Χερσονήσου	27093,53522	1027925,697	957,1178851	3,532643036	0,093111583
Χίου	84467,05709	1027925,697	16641,70526	19,70200671	1,618959941
Ωρωπού	33943,50645	1027925,697	776,4913911	2,287599227	0,075539642

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III

Κατάλογος υπηρεσιών/φορέων που συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα

Υπηρεσία/Φορέας		
Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας		Τμήμα Διαχείρισης Άγριας Ζωής & Θήρας Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών
Περιφέρειες	Κρήτης	Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού Τμήμα Περιβάλλοντος Τμήμα Περιβάλλοντος & Υδροοικονομίας Π.Ε. Ηρακλείου Τμήμα Υδροοικονομίας Κρήτης
	Θεσσαλίας	Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού
	Πελοποννήσου	Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού Τμήμα Υδροοικονομίας
	Αττικής	Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού Τμήμα Περιβάλλοντος Δασαρχείο Πάρνηθας
Αποκεντρωμένες Διοικήσεις	Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας	Γενική Διεύθυνση Δασών & Αγροτικών υποθέσεων
	Μακεδονίας-Θράκης	Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών Τμήμα Σχεδιασμού Δασικής Ανάπτυξης Τμήμα Προστασίας Δασών & Δασικών Εκτάσεων Τμήμα Διαχείρισης (Δασικό) Τμήμα Δασικών Χαρτογραφήσεων Διεύθυνση Δασών Έβρου Τμήμα Προστασίας και Τμήμα Προγραμματισμού & Μελετών

		Διεύθυνση Δασών Χαλκιδικής Τμήμα Προστασίας και Διαχείρισης Δασών
		Δασαρχείο Σιδηροκάστρου Τμήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Δασών Τμήμα Προστασίας Δασών και Δασικών Εκτάσεων
		Δασαρχείο Γουμένισσας Δασαρχείο Αριδαίας Τμήμα Προστασίας Δασών και Διαχείρισης Δασών Τμήμα Εκτέλεσης Δασοτεχνικών Έργων Δημόσιος Κατήγορος
Κρήτης		Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού, Τμήμα Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού
		Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών, Τμήμα Σχεδιασμού Δασικής Ανάπτυξης
		Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών, Τμήμα Προστασίας Δασών & Δασικών Εκτάσεων
		Διεύθυνση Δασών Ηρακλείου Γραφείο Ανάπτυξης, Θήρας και Δασικής Αναψυχής Τμήμα Προστασίας, Διοίκησης, Διαχείρισης Δασών και Δημοσίου Κατηγόρου
		Διεύθυνση Δασών Ρεθύμνου Τμήμα Δασικών Χαρτογραφήσεων
Πελοποννήσου		Διεύθυνση Δασών Χανίων Τμήμα Δασών Τμήμα Έργων Τμήμα Χαρτογράφησης
		Δασαρχείο Πύργου

		Δασαρχείο Σπάρτης
		Δασαρχείο Κυνουρίας
	Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας	Δασαρχείο Βόλου Τμήμα Προστασίας Δασών
		Δασαρχείο Αγίας Λάρισας Τμήμα Διαχείρισης Έργων
	Αιγαίου	Διεύθυνση Δασών Δωδεκανήσου/Γραφείο Ανάπτυξης, Θήρας και Δασικής Αναψυχής
Δήμοι		Σουφλίου
		Ζαγορίου
		Ζαγοράς Πηλίου
		Σπάρτης
		Νότιας Κυνουρίας
		Αμαρίου Ρεθύμνου
Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών	Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς	Πρόεδρος ΔΣ Συντονιστής Τμήμα Διαχείρισης & Προστασίας
	Καρπάθου-Σαρίας	Πρόεδρος ΔΣ
	Λίμνης Κερκίνης	Συντονιστής
	Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου	Πρόεδρος ΔΣ Διευθυντής
	Περιοχής Οικοανάπτυξης Κάρλας-Μαυροβουνίου	Τμήμα Διαχείρισης & Προστασίας Γραφείο Πληροφόρησης, Εκπαίδευσης & Δημοσιότητας

	Εθνικού Πάρκου Λευκίμμης-Δαδιάς-Σουφλίου	Συντονίστρια Τμήμα Διαχείρισης & Προστασίας Τμήμα Πληροφόρησης, Εκπαίδευσης & Δημοσιότητας
	Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς	Πρόεδρος ΔΣ Συντονίστρια Γραφείο Πληροφόρησης, Εκπαίδευσης & Δημοσιότητας
	Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστού	Συντονιστής Τμήμα Προστασίας & Διαχείρισης Τμήμα Πληροφόρησης, Εκπαίδευσης & Δημοσιότητας Τμήμα Επόπτευσης/Φύλαξης και Εφαρμογών Διαχείρισης Υπεύθυνη Κέντρου Πληροφόρησης Αστρους
	Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας	Τμήμα Προστασίας & Διαχείρισης Τμήμα Επόπτευσης/Φύλαξης
Ακαδημαϊκοί φορείς/Ερευνητικά Ινστιτούτα	Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός ΔΗΜΗΤΡΑ	Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών Θεσσαλονίκης Ινστιτούτο Μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων και Τεχνολογίας Δασικών Προϊόντων
	Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων	
	Πανεπιστήμιο Κρήτης	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης
	Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης	Τμήμα Δασολογίας & Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων
	Περιβαλλοντικές	Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση-WWF Ελλάς Πανελλήνιο Δίκτυο Οικολογικών Οργανώσεων-ΠΑΝΔΟΙΚΟ Οικολογική Παρέμβαση Ηρακλείου
Διάφοροι φορείς	Κυνηγετικές	Κυνηγετική Ομοσπονδία Μακεδονίας-Θράκης
	Πανελλήνια Ομοσπονδία Δασοφυλάκων Δημοσίων Υπαλλήλων	

	Ένωση Ιδιοκτητών Δασοκτημόνων	
	Δασικοί Συνεταιρισμοί	Αγροτικός Δασικός Συνεταιρισμός «Η Ένωση»
		Δασικός Συνεταιρισμός Ζαγορίου
		Σωματείο Δασεργατών Ελλάδας
Αναπτυξιακή εταιρεία		ΠΑΡΝΩΝΑΣ Α.Ε.-Αναπτυξιακή Εταιρεία Πελοποννήσου
Εταιρείες παροχής υπηρεσιών τουρισμού/αναψυχής		Τουριστικός Οργανισμός Χαλκιδικής
		Ένωση Ξενοδόχων Χαλκιδικής
		Γραφείο Τουρισμού Green Tour, Ρέθυμνο
		Hellas Canyon
		Trekking Hellas-Αρκαδία
Ιστότοπος www.dasarxeio.com		